

banka ve ekonomik yorumlar

BU SAYIDA

Okurlara Mektup	3
Vür... Ama Dinle	5
Prof. Dr. Mustafa A. Aysan	
Ekonomik Göstergeler	10
Ekonomik Yorumlar	11
Dr. Öztin Akgüç	
Prof. Dr. Mustafa A. Aysan	
Memduh Güpgüpoğlu	
Kemal Kurdaş	
Yönetim Sorunları	37
Patrick de Butler	
Besim Baykal	
Ayın Ekonomik Olayları	41
Doç. Dr. Yıldırım Kılış	
Sermaye Piyasası	47
Doç. Dr. Şeref Türen	
Ekonomiyi Onarım Hareketinde	
Parasal Çarpıklıklar	53
Faik Y. Başbuğ	
Dünyada Bankacılık Sistemleri ...	65
Prof. J. Rivolle	
Dündar Muradoğlu	

1981 yılında istikrar
programı ne olmalıdır?
Enflasyonla
mücadelede nasıl
bir bütçe ve maliye
politikası izlenmelidir?
KİT'lerin istikrarı
sağlamada rolleri ve
katkıları nelerdir?

Ekonomik Yorumlar

çBS

BELCO

otonuzun boyası

çBS

güçlü boya

çbs pazarlama ve boya yatırımı a.ş.
Fermenciler Cad. No. 56 Karaköy - İstanbul Tel: 43 49 55

vadeli mevduata
aylık faiz

*Tasarrufunuzu yatırın...
Bir ay sonra ilk maaşınızı alın...*

Maaşlı Hesap

GARANTİ Bankası, gerçekçi bankacılık anlayışında bir adım daha atıyor...
Maaşlı Hesap!

Garanti Bankası, vadeli mevduata her ay faiz veriyor, tıpkı maaş gibi. Hem de beklemeden... yıllar geçirmeden... hemen!

Garanti Bankası'ndan maaş bağlatmak kolay. Bir şubeye gidip "Maaşlı Hesap" açtırın. Ve bir ay sonra gelip şubenizden ilk maaşınızı alın. Ve her aybaşı şubenizden maaşınızı tıkr tıkr alın!

Paranızı hesabınızda tuttuğca maaşınız her ay cebinizde olacak. Üstelik faiz oranları yükseldikçe maaşınız da hemen artacak. Çünkü Garanti Bankası, Maaşlı Hesap'ımıza yasalar çerçevesinde en yüksek faizi uygulamayı taahhüt ediyor.

Garanti Bankası'ndan ömür boyu maaş almaya ne dersiniz?

Gelin Garanti Bankası'na!...

*Garanti Bankası
bekletmekten hoşlanmaz.*

**TÜRKİYE
GARANTİ
BANKASI**

"yeşil yoncalı"

tasarruflarınızı
değerlendirmek için
size
yol gösterecek ışık

HER YERDE HER ZAMAN
T.C.ZİRAAT BANKASI
olacaktır.

banka ve ekonomik yorumlar

Ekonomik ve Sosyal Yayınlar A. Ş.

Adına Sahibi

M. Kemal Kurdaş

Yazı İşleri Müdürü

Prof. Dr. Mustafa A. Aysan

Danışma Kurulu

Dr. Öztin Akgüç • Erol Aksoy • Prof. Dr. Erdoğan Alkin • Dr. Orhan Altan • Prof. Dr. O. Fikret Arkun • Besim Baykal • Prof. Dr. Nasuhi Bursalı • Ege Cansen • Prof. Dr. Lâtif Çakıcı • Mehmet Gün Çalika • Şinasi Çelikkol • Özer U. Çiller • Ahmet Demirel • Necdet Durakbaşı • Aydın Dündar • Kaya Erdem • Özhan Eroğuz • Oktay Ersoy • Prof. Dr. Cumhuri Ferman • Prof. Dr. Emre Gönensay • Memduh Güpüpoğlu • Prof. Dr. Zeyyat Hatiboğlu • Erhan Işıl • Av. Dr. Halûk Kabaalloğlu • Prof. Dr. Müh. Kemal Kafalı • Adnan B. Kafaoğlu • A. Nazif Keyman • Doç. Dr. Yıldıırım Kılış • Kemal Kurdaş • Prof. Dr. Kemal Kurtuluş • Nuh Kuşçulu • Ziya Nabloğlu • Ergin Neng • Rahmi Önen • Erhan Özgür • Selâhattin Özmen • Prof. Dr. Ergun Özsunay • Prof. Dr. Reha Toray • Ertuğrul Soysal • Osman Nurl Torun • Prof. Dr. Kemal Tosun • Prof. Dr. Baran Tuncer • Av. Fikret Tuncer • Doç. Dr. Gül G. Turan • Turhan Tümay • Dr. T. Güngör Uras • Dr. Halûk Ünal • Doğan Yalım • Prof. Dr. Yüksel Koç Yalın •

Basım-Yayım Danışmanı

M. Tarık Yaşa

OKURLARA MEKTUP

Sevgili Okurlarımız,

Bu sayının eki «Ayrı Bası»dan görüleceği gibi, 1980'de çıkan dergilerde; 33 yazarın kaleme aldığı 104 yazı, 31 bilim adamı ve yöneticinin katıldığı 13 «Ekonomik Yorumlar» toplantısı, 8 «Söyleşi» ve 325 reklam yer almıştır. Bunlara, Dergi'nin abone sayısının 4000'i bulduğu da eklenecek olursa, şu sonuca varabiliriz: Dergi; okurlarının, yazarlarının ve etkili bir araç olarak reklam veren kuruluşların yakın ilgisini görmektedir. Dergi, sadece güncel ekonomi konularını içermektedir. Böyle iken yaşamını başarıyla sürdürmesi ve 1981 ile birlikte 18 inci yayım yılına başlaması, işte bu genel ilgi ve destek sayesinde mümkün olmuştur. Bu bakımdan okurlarımıza, yazarlarımıza ve reklam veren kuruluşlara içten teşekkürlerimizi sunar; yeni yıllarını en iyi dileklerimizle kutlarız.

Dergi, «ekonomik konuları tartışarak ülkemiz için en gerçekçi politika ve yöntemleri bulmak» şeklinde özelenebilecek amacından 1981'de de sapmayacaktır. Ülkemizin ekonomik gelişmesi yolundaki çalışmalarına elden geldiğince katkıda bulunacak, daha aydınlık yarınlara ulaşmak için çaba harcayan yöneticilere yardımcı olacaktır. Bu sayıda yer alan yazılar da aynı amaca hizmet etmektedir.

Saygılarımızla,

AYLIK DERGİ

OCAK 1981

YIL : 18

SAYI : 1

50 LİRA

İDARE YERİ: Çatalçeşme Sokak No. 17, Kat: 4; Cağaloğlu-İstanbul • **TELEFON:** 26 34 11
• **YAZIŞMA:** P.K. 769; Karaköy - İstanbul • **AÇIKLAMA:** Dergimizde çıkan yazılar kaynak göstermek şartıyla iktibas edilebilir • **YILLIK ABONE:** 600.— TL; Öğrencilere: 300.— TL. • **İLÂN FİYATLARI:** Arka kapak 10.000.— TL., Kapak işleri 7.500.— TL., Tam Sayfa 5.000.— TL., Yarım Sayfa 2.500.— TL., Renk Farkı 2.000.— TL. • **BASKI:** Met / Er Matbaası; Çemberlitaş - İstanbul; Telefon 28 28 90 • **TARİHİ:** 7 Ocak 1981.

Tasarruf sahipleri için yepyeni ve değer artışı çok yüksek bir yatırım olanakları:

MYF

Meban Yatırım Fonu

MYF, Batıda 100 yılı aşkın süredir
başarıyla uygulanan yatırım fonlarının
ülkemizdeki ilk ve tek örneğidir.
Haziran 1979'da MYF/Birinci Dilim,

Aralık 1979'da da MYF/İkinci Dilim hizmete sunuldu.

- Tek başına verimli bir yatırım yapamayacak tasarruflar, MYF'de birleşmenin gücüyle ve sermaye piyasamızın önderi Meban'ın uzmanlığıyla büyük bir güç kazanıyor.
- Temel ilke olarak "o anda piyasada bulunan ve en fazla değer artışı göstermekte ya da gösterecek olduğu saptanan menkul ve gayrimenkul alanlarının tümüne birden yatırım yapma" yı benimsiyor MYF. Bu dinamizmi sayesinde de, her yatırım alanında bulunabilecek muhtemel rizikolar asgariye, değer artışı olanakları ise azamiye yükseltilmiş oluyor.
- Cerek MYF/Birinci Dilim'in gerek MYF/İkinci Dilim'in aylık değer artışları, yılda % 50'yi aşan bir değer artışını ifade etmektedir.
- 10 bin, 25 bin, 100 bin liralık katılma olanakları sunan MYF iştirak belgeleri, tüm değer artışlarıyla birlikte, istendiği anda paraya çevrilebiliyor.

MYF, Meban uzmanlığının ve hizmet anlayışının kanıtlarından biridir.

MYF

"bilinçli tasarruf sahiplerinin yararlandığı olanak"

VUR... AMA DİNLE

Prof. Dr.

MUSTAFA A. AYSAN

1980 yılı başından beri Devlet işlemleri mal ve hizmet fiyatlarına yapılan zamlarla son aylarda arttırılan vergiler, dar-gelirli halkı canından bezdirmek üzeredir. Gelir Vergisi Kanunu'nda yapılan sınırlı düzeltmelerle ücretler ile düşük gelirli halkın gelirlerinde yapılan iyileştirmeler, fiyat artışları ile konan ek vergilerin aile bütçeleri üzerindeki yükünden çok daha azdır. «Hazine Yararı» görüşüyle hazırlandığı anlaşılan bu zamlar ve vergi yükü artışları, gelir sahiplerinin davranış biçimlerini yeterli derecede hesaba katmadığı için, kendi amaçlarına aykırı sonuçlar verme tehlikesiyle karşı karşıyadırlar. 1981 Yılı'nda alınacak önlemlerin, bu noktaya özenli dikkat gösterilerek alınmasında sayısız yararlar vardır.

Devlet Hazine açıkları dayanılmaz boyutları bulmuştur. Şubat sonuna kadar, 50 milyar TL. tutarındaki Devlet Tahvili geliri de hesaba katıldıktan sonra Hazine açığınının 105 milyar TL.'sine ulaşacağı tahmin edilmektedir. 1981'deki en önemli ekonomik amacın, yılda % 100 civarındaki enflasyon hızının kesilmesi olduğuna göre, Hazine'ye ve KİT'lere ek gelirler sağlanması, çok önemli bir amaçtır. Ancak, enflasyonu, sadece devlet gelirlerini arttırarak önlemenin, çok önemli iki ekonomik tehlikesi vardır :

1 — Ülkemizde halkın gelirinden Devletin alacağı payın bir üst sınırı bulunmamaktadır. Bu sınır, Vergi Gelirleri Toplamının Milli Gelire oranı ile

ölçülür. Bu oran, 1979'da % 20 civarındadır. Fert başına milli geliri bizimkinin 7-8 katı olan OECD ülkelerinde bu oran, Sosyal Sigorta Kesintileri dahil, % 38'dir. Ülkemizdeki Sosyal Sigorta Kesintileri toplamı, Milli Gelirin % 4'ü kadardır. Ancak fert başına milli geliri bizim düzeyimizde olan hiçbir ülkede bu oran, % 24'ün üzerinde değildir. O halde vergi ve sosyal sigorta kesintileri toplamı olarak ulaşabileceğimiz en yüksek oran % 30'un altında olsa gerekir. Nitekim 1981 yılında 1,3 trilyon vergi geliri elde edileceği tahmin edilmektedir. Milli Gelirimizin cari fiyatlarla ulaşabileceği toplam ise, 1981'de 4 trilyon kadardır. Bütçe teklifinde öngörülen vergi yükü, Milli Gelirin % 32,5'u düzeyindedir. Yeni bir tasarıyla Sosyal Sigorta kesintileri (işçi ve işveren payları toplamı), brüt ücretin % 27,5'inden % 32,5'ine yükselmiştir. Bu kesintilerin 1981'de Milli Gelirin % 5'ine ulaşacağı kabul edilirse, toplam vergi yükü % 37,5'a yükselecektir. Bu alanda ulusların tecrübesi, vergi yükünün ancak uzunca sürelerde önemli oranda artırılabilirliğini, bir yıldan ötekine yükün % 24'ten % 37,5'a yükseltilmesinin (% 56 oranında bir artışı ifade etmektedir) mümkün olamayacağını göstermektedir. Onun için getirilen vergi yükleri, halkın ödeme gücü ve sınırının tavanına hızla yaklaşmaktadır. Şimdi, fiyat ve vergi zamlarına biraz ara vererek halkı dinlendirmek ve onlar biraz dinlenirken yukar-

dakine benzer hesaplamalarla atılacak yeni adımları hesaplamakta büyük yarar vardır. Aksi halde, umulan gelir artışları sağlanamayacak ve 1981'de yeni bir enflasyon furyasıyla boğuşmak, kaçınılmaz olacaktır. Çünkü vergi ve fiyat zamlarına karşı halkın davranışları olumsuz olunca, halk vergi doğuran çabalarını azaltacak ve Milli Gelir, 1980'de % 2,2 oranında düşükten sonra 1981'de çok daha yüksek oranda bir daha düşecektir. Böyle bir gelişmeye ne halkımız ve ne de ekonomimiz dayanabilir. Getirilen vergilerin yaratacağı ekonomik ve sosyal etkiler iyice hesap edilmeden yeni vergileri getirmekten kaçınmak şarttır.

2 — Öngörülen ek gelir sağlanabilse bile Hazine'nin ek gelir ihtiyacını, sadece vergi geliri ve KİT fiyatlarını arttırarak karşılamaya çalışmak, elekile su taşımaya benzer. 1981 Bütçe teklifine göre 1980'de elde edileceği oldukça iyimser bir görüşle tahmin edilen 827 milyar TL. tutarındaki devlet gelirleri toplamının 1981'de % 80 oranında ve 650 milyar TL. arttırılması öngörülmektedir. KİT fiyatlarında 1980'de yapılan % 45 - % 500 oranındaki fiyat zamlarına rağmen KİT açıkları toplamının tamamen giderilemeyeceği ve 60 milyar TL. düzeyinde gerçekleşeceği tahmin edilmektedir.

Öngörülen ölçüde gelirler sağlanabilse bile Kamu Kesimi'nde her türlü akıl sınırları dışına çıkmış savurganlığı önlemedikçe, sağlanan ek gelirlerin yeni savurganlıklara neden olacağı ve yeniden gelir artışı ihtiyaçları doğuracağı beklenmelidir. Enflasyonu önlemek için alındığı öne sürülen 1980 yılı tedbirleri içinde Kamu Kesimi'nde özellikle cari harcamalarda tasarruf sağlayacak olanlara ve Kamu Kesimi harcamalarında kısıntı yapılmasını öngören tedbirlere yer verilmemiş bulunmaktadır. 1981'e girerken Kamu Kesiminde cari harcamalarda tasarruf tedbirlerine ve ekonomik etkileri çok kötü olan bazı ver-

gilerin kaldırılması yolu ile halkın şimdiye kadar yüklendiği vergi yükünü kaldırma imkânlarına kavuşturulması amacıyla öncelik verilmelidir.

1965'ten beri uygulanan ve 1973'ten sonra bütün akıl sınırlarının dışına çıkan enflasyonist ekonomi politikasının bütün yükü, ücret geliri elde eden halkın sırtına yüklenmiştir. Toplu iş sözleşmeleri düzenindeki çarpıklıklar nedeniyle, en yüksek ücretli devlet memurunun birkaç katı ücret alabilen vasıfsız işçiler için elde edilen ücretlerle sosyal haklar, kavgacı ve militan sendikalara bağlı işçileri bu yükten kurtarabilmiştir. Ancak, daha az militan sendikalara bağlı olan, sendikalara bağlı olmayan ve kendi kaderlerine terkedilmiş ücretli işçiler, devlet memurları, emekliler ve geliri enflasyona göre artmayan çoğunluk-taki ücretliler, bu enflasyon furyasında geçim imkânlarını tümüyle yitirmişler ve sürekli olarak fakirleşmişlerdir. Bu sonuncu grup hizmetli, bütün bu süre boyunca enflasyon işken cesini çekerken, aynı zamanda toplam vergi yükünü de sırtlamak zorunda kalmışlardır. 1979'da Milli Gelirin % 32'sini kazanan ücretliler, Gelir Vergisi'nin % 66'sını ödemişlerdir.

1980'de uygulanan «istikrar programı», ülke ekonomisinin enflasyondan kurtarılması tedbirlerinin yükünü de, büyük ölçüde, ücretlilere yüklemek amacını gütmektedir. Son Gelir Vergisi değişikliği, bu konuda alınan tedbirlerin amacı konusunda bütün kuşku-ları gidermiş olmalıdır. Gelir Vergisi tarifesinde yapılan düzeltme, Gelir Vergisi yükünün % 66'sını taşıyan ücretlinin net gelirine, enflasyonun % 100'ü bulunduğu bir yılda ancak % 30-40 bir artış getirmektedir. Üstelik kabul edilen yeni vergi tarifesindeki gariplikler, yüksek ücretlinin aylık gelirinde daha yüksek oranda, düşük ücretlinin aylık gelirinde daha düşük oranla net gelir artışları yaratmaktadır. Enflasyonu durdurma amacıyla alınan tedbirlerin sıkıntılarını da

düşük ücretliye daha çok yüklemek, insanın sosyal adalet duygularını zedelemektedir. 1981'de alınacak tedbirlerle bu anlamsız tersliğin düzeltilmesine çalışılmalıdır.

1973'ten beri yapılan ekonomik politika çılgınlıklarının sıkıntısını milletçe ödeyeceğiz. Üzülerek belirtmek gerekir ki, devlet yönetimi sistemimiz son 30-40 yıldır, bu sıkıntıların bedelini, ekonomik politika çılgınlıklarını yapanlara ödetmenin bir yolunu henüz bulamamıştır. Ve bu eksiklik devlet yönetimi sistemimizin en büyük eksikliğidir. Ama hiç olmazsa bu sıkıntılar, toplumun bütün kesimlerine eşit dağıtılmalıdır. Son vergi kanunları, bu yükün büyük kısmının, çılgınlıklarda en az rolü ve suçu olan ücretlilere yükleneceğini göstermiştir. 1980 başından beri alınan ve enflasyonu durduracağı öne sürülen tedbirler arasında, devlet harcamalarında kısıntı yapmayı öngören en küçük bir tedbir yoktur. Enflasyonu durdurmak için etkili tedbir olduğu bütün dünyada kabul edilen ve ülkemizde de geçmişte başarıyla uygulanan harcama azaltıcı tedbirlere gidilmedikçe, enflasyon dursa bile, bu vergi düzeni içinde sıkıntının büyük yükü ücretliye ve sabit gelirliliye yüklenecektir. İnsan böyle bir ekonomi politikasını kabul etmiyor.

Devlet harcamalarındaki sorumsuz artışı hiç olmazsa yavaşlatacak tedbirler alınmadan, ekonomik politika karşısında ücretlinin ve sabit gelirlinin yukarda açıklanmaya çalışılan kaderini değiştirmek olanayı yoktur. Ve 1981 başında devlet harcamalarında kısıntı yapabilmek için 1981 Mali Yılı Devlet Bütçesi'nin iyice taranması gereklidir. Bu konuda alınabilecek önlemlerle ilgili bazı öneriler, «Ekonomik Yorumlar»ımızda vardır.

Ücretlinin Gelir Vergisi karşısındaki kötü kaderini değiştirebilmek için 1981 içinde şu önlemler alınmalıdır :

1 — Gelir Vergisi sistemimizin asıl derdi, düşük vergi oranları değildir. Kanunda öngörülen verginin toplanamamasıdır. 30 yıllık uygulaması içinde Gelir Vergisi, ancak 1.562.000 beyannameli yükümlü yaratabilmiştir. Bu vergi, toplam hasılatının üçte ikisini büyük çoğunluğu hizmetli olan 4,5 milyon stopaj (kaynakta kesme) yükümlüsünden elde eden çok adletsiz ve gelir dağılımını bozan bir vergi haline gelmiştir. Beyannameli yükümlü sayısı 10-15 milyon gibi çok yüksek rakamlara ulaştırılmadan, bu alanda elde edilecek gelir artışlarının büyük yükü stopaj yükümlüsü üzerinde kalacaktır.

2 — Beyannameli yükümlü sayısını arttırmak için yeni Gelir Vergisi Kanunu bazı iyi tedbirler getirmiştir. Esnafın ve serbest meslek sahiplerinin sınıflara ayrılması ve peşin vergi ödemeye zorlanmaları, bu alanda getirilmiş olumlu tedbirlerdir. Ancak, 1981 yılında ek olarak vergi yönetim ve denetimini daha etkili hale getirecek diğer tedbirler de alınmalıdır. «Serbest Mali Müşavirlik» adıyla kurulması düşünülen «Muhasebe Uzmanlığı Mesleği» ile ilgili kanun ile «Sermaye Piyasası Denetleme Kanunu»nun Mart'tan önce kanunlaşması, bu alanda alınabilecek diğer tedbirlerdir.

3 — Yeni kanun, Gelir Vergisi tarifelerini bozmuş ve tarifeyi enflasyon etkisiyle bozulmaya daha müsait hale getirmiştir. Dünya'nın hiçbir ülkesinde % 40'tan başlayan bir vergi tarifesi yoktur. % 10'dan başlayan 1963 tarifesi çok daha iyi bir tarife idi. 1963 tarifesinin kötüleşmesi, enflasyona göre 17 yıldır ayarlanamamış olan gelir dilimlerinden doğmaktaydı. Düzeltmenin gelir dilimlerinin fiyat indekslerindeki artış katsayıları ile çarpılması yolu ile yapılmaması, yeni tarifesinin temel eksikliğidir. 1963-1980 arasında fiyat indeksi yaklaşık 30 katına çıkmıştır. Bu dü-

zeltme, örnek olarak eski tarifede % 10 vergiye tâbi olan ilk 2500 TL. gelir dilimini 75.000 TL'sına yükseltmek ve diğer dilimleri de aynı biçimde 30'la çarparak yapılırsa idi en adil sonuca ulaşılmış olacaktı. Fazla gelir kaybindan korkulduğu için bu önemli düzeltme yapılamamış ve ücretlinin kötü kaderini düzeltmek için ortaya çıkmış büyük fırsat kaçırılmıştır. İlerdeki düzeltmelerde bu nokta gözönünde bulundurulmalıdır.

4 — Asgari geçim indiriminde ve vergi tarifesinin gelir dilimlerinde enflasyona karşı otomatik ayarlamayı sağlayacak bir hüküm yeni kanuna da konmamıştır. Oysa eski Gelir Vergisi Kanunu'nun en önemli eksiği budur. 1981'de bu kanuna, ya da Ankara'da düşünüldüğü gibi «Genel Muhasebe Kanunu»na, bütün vergi kanunlarındaki TL. tutarlarının belirli bir

fiyat indeksine göre düzeltileceği konusunda bir otomatik ayarlama hükümünün getirilmesi gereklidir. Bu yapılmazsa önümüzdeki yılların enflasyonu, şimdi ücretlinin net gelirinde yapılan % 30-40 oranındaki artışların kısa sürede anlamını yitirmesine neden olacaktır.

Özetle yeni Vergi Kanunu ücretlinin vergi yükünde bir azalmayı gerçekleştirmekte, ama Gelir Vergisi yükünün yükümlüler arasında gelir düzeyine göre dağıtılmasını sağlamakta eksik kalmaktadır. 17 yıldır yapılmayan bir değişikliğin başarılmış olması önemli bir aşamadır. Değişikliğin yönü olumludur. Ancak, yukarıda belirtilen eksiklerin düzeltilmesi için, ileride Gelir Vergisi Kanunu'nun yeniden düzeltilmesi gerekecektir. Değişikliğin uzun süreli ve kalıcı olması fırsatı bu kez de kaçırılmıştır.

OYAK SİGORTA

• yangın • nakliyat
• kaza
• makine • montaj
• hayat

sigortalarında hizmetinizde

Merkez

İstanbul Salıpazarı Meclisi Mebusan Cad. 319 Oyak İş Hanı Kat 6-7

Telgraf : OYAKSİGOR - İSTANBUL

P.K. : 279 Karaköy

Telefon : 49 07 00 - 01 49 69 22

OYAK SİGORTA A.Ş. Ordu Yardımlaşma Kurumunun (OYAK) bir kuruluşudur.

**ŞİMDİ İYİ DİNLE! İSTANBUL BANKASI
TASARRUF HESAPLARININ AYLIK FAİZLERİNİ
İKİ MİSLİ ÖDÜYOR. ÜSTELİK, ANA PARAYI DA
ARTIRARAK, ANLADIN MI?**

!?...

ANA PARA	AYLIK FAİZ GELİRİNİZ	ARTAN ANA PARA	AYLIK FAİZİNİN YİNE ARTIŞINDA YAKLAŞIK MİKTAR
25.000.-	1.075.-	50.000.-	101.600.-
50.000.-	2.140.-	100.000.-	202.720.-
100.000.-	4.275.-	200.000.-	405.200.-
200.000.-	8.540.-	400.000.-	809.920.-
300.000.-	12.810.-	600.000.-	1.214.880.-
400.000.-	17.075.-	800.000.-	1.619.600.-
500.000.-	21.340.-	1.000.000.-	2.024.320.-

TASARRUF HESABINIZ
ESKİ YA DA YENİ OLMUŞ FARKETMEZ.
İSTANBUL BANKASI'NDA
HER ZAMAN KAZANIRSINIZ...
İstanbul Bankası
tasarruflarınıza değer katmak için
surekli sistemler geliştirir.
İşte,
faizsiz, tasarrufa tesvik kredisi.

Diyelim,
50.000 liranız var.
İstanbul Bankası, size hem
50.000 daha veriyor.
Yatırım hesabınıza ve ilk günden itibaren
100.000 liranın faizini almaya başlayın.
Boylece,
Hem aylık faizlerinizi iki misli, hem vadesi
sonunda ana paranızı iki misli alacaksınız.

Gelin İstanbul Bankasına.
İstanbul Bankası atılımlar.
İstanbul Bankası sistemler bankasıdır.

*Saygılar
Sevgilerimiz*

**İSTANBUL
BANKASI**

ekonomik göstergeler

	1978		1979			1980		
			Ağustos	Eylül	Ekim			
T. C. MERKEZ BANKASI								
Altın ve döviz mevcudu (milyon \$)	645.8	651.1	1008.7	1080.2	1085.3			
Tedavüldeki banknotlar (milyon TL.)	113662	182877	245155	262493	280637			
Merkez Bankası kredileri (milyon TL.)	241886	382136	541550	567062	605858			
Hazineye kısa vadeli avans (milyon TL.)	56639	91740	149161	158205	171063			
BANKALAR (milyon TL.)								
Toplam Mevduat	322916	490017	612532	646448	678677			
Ticari	87280	155976	200853	214155	221081			
Tasarruf	160757	235871	294406	303128	320830			
Vadesiz Tasarruf	105380	144493	173587	173151	177598			
Vadeli Tasarruf	55377	91378	120819	129977	143232			
Resmi	35348	50925	61331	73359	81328			
Bankalar	39531	45916	54183	53868	53460			
Diğer Mevduat	—	1329	1759	1938	1978			
Toplam Krediler	297602	456601	596370	649706	678157			
Tarım	61156	115946	139561	150550	161459			
Kalkınma Bankaları	13415	23831	39239	39312	48864			
Küçük Esnaf ve Sanatkâr	13707	28088	29994	31421	32686			
İpotek Karşılığı	10807	13303	14222	14550	15102			
Ticari, Sınai, sair	190352	271365	365569	406247	420576			
İller Bankası	8165	9067	7795	7626	7470			
PARA ARZI (milyar TL.)	285.8	453.3	607.5	628.3	663.1			
FİYATLAR (1963 = 100; Tic. Bak.)								
Toptan Eşya Fiyatları	869.9	1577.8	2591.6	2681.2	2872.1			
Gıda Maddeleri ve Yemler	813.9	1349.0	2197.2	2326.4	2526.1			
Sanayi Hammadde ve Yarı Mamul	963.1	1959.1	3248.9	3272.5	3448.7			
İstanbul Geçinme İndeksi	1049.0	1907.5	2913.9	3025.1	3164.7			
Ankara Geçinme İndeksi	873.7	1500.2	2524.7	2570.8	2659.2			
DIŞ ÖDEMELER (milyon \$)								
Dışalım	4599.0	5064.5	3637.5	4389.4	5015.8			
Dışsatım	2288.2	2261.2	1577.5	1780.2	2011.2			
İşçi Dövizleri	983.0	1691.7	1300.3	1507.6	1708.6			

1 — Rakamlar yıl ve ay sonları itibariyle birikmeli (kümülatif)'dir.

2 — Toplam kredilere ve kalkınma bankası kredilerine, Devlet Yatırım Bankası kredileri dahil değildir.

ekonomik yorumlar

AÇIK OTURUM

KATILANLAR :

- Prof. Dr. Mustafa A. AYSAN
- Memduh GÜPGÜPOĞLU
- Kemal KURDAŞ

YÖNETEN :

- Dr. Öztin AKGÜÇ

1981 yılında istikrar programı ne olmalıdır?
Enflasyonla mücadelede nasıl bir bütçe ve maliye politikası izlenmelidir? KİT'lerin ekonomik istikrarı sağlamada rolleri ve katkıları nelerdir?

istikrar programı ve 1980 - 1981 bütçeleri

AKGÜÇ — Bugünkü toplantımızda «1981 yılında istikrar programı ne olmalıdır?» sorusu üzerinde duracağız. Bildiğiniz gibi, Türk ekonomisinde özellikle 1976 sonundan itibaren gittikçe hızlanan bir enflasyon süreci söz konusudur ve alınmış olan tüm önlemlere ve enflasyonun kontrol altına alındığına dair ortaya atılan tüm savlara karşın 1980 yılında da enflasyon hızı, resmi endekslere göre gerek ortalama, gerek yıl son-

ları rakamları itibariyle geçen yıllardan daha yüksektir. Yalnız 1980 yılında enflasyon artış hızında bir yavaşlama söz konusudur. Öyle gözüküyor ki önümüzdeki yılda da enflasyon sorunu ekonominin temel sorunu olmaya devam edecektir. Bugünkü tartışmamızda, özellikle enflasyonla mücadelede bütçe ve maliye politikası ne olmalıdır? Para ve kredi politikası ne olmalıdır? Kamu İktisadi Teşebbüsleri'nin istikrarı sağlamada rolleri ve katkıları ne olmalıdır? Bu konular üzerinde durmak istiyoruz. İstikrar politikasında maliye ve bütçe politikası önem taşıdığı için, ilk

olarak 1981 yılında «Nasıl bir Bütçe Politikası izlenmelidir?» konusunu müsaadenizle öncelikle inceliyelim.

Açıklanan 1981 yılı Bütçe rakamlarına göre ödenekler tutarı 1 trilyon 600 milyar (1.581 milyar). Geçen yıla kıyasla bu hacim ödenekler yönünden % 100'ün üstünde bir artış ifade etmektedir. Ödeneklerin ekonomik dağılımı bakımından 1981 yılı Bütçesi ile 1980 Bütçesi arasında herhangi bir fark yoktur. Cari harcama ödenekleri 1980 yılı Bütçesi'nin % 44.5'ünü oluştuyordu. 1981 yılı Bütçesi'nde bu oran % 45'tir. Yatırım ödeneklerinin payı 1980 Bütçesi'nde % 20.6 iken % 20,4 olarak 1981 Bütçesi'nde yer almıştır. Transfer harcamalarının payı bir önceki yıl bütçesinde % 34,9 iken, 1981 Bütçesi'nde % 34,6 olarak öngörülmüştür. Ödeneklerin ekonomik ayırımı bakımından 1981 yılı Bütçesi geçen yıllardan farklı bir bütçe niteliği göstermemektedir. Yine bilindiği gibi geçen yıllarda başlangıç bütçe ödenekleri ile yıl sonu bütçe ödenekleri ve ödeneklerle fiili harcamalar arasında çok büyük farklar oluşmuştur. 1980 yılı Bütçesi'nde bu farklar daha belirgindir. Başlangıç ödenekleri 770 milyar lira olarak bağlanmış olmasına rağmen, mali yıl sonunda bu ödeneklerin % 100'e yakın bir artış göstereceği beklenmektedir. Fiili harcamaların da her halde trilyonu geçeceği tahmin edilmektedir. Buna göre bütçe uygulamasında fiili harcamalarla başlangıç ödenekleri arasında en azından % 50 oranında bir zapra görülmektedir. Geçen yıl harurlanacağı gibi «Ekonomik Yorumlar» toplantımızda 1980 yılı Bütçesi konuşulurken fiili harcamalarda sapmanın % 50'nin üzerinde olacağı, harcamaların trilyonu aşacağı, 1980 Bütçe açığının rekor düzeye yükseleceği, açığın en azından 250 milyar lira olacağı ifade edilmiştir. Geçen yıl dergimizin Ocak 1980 sayısında bütçeye ilişkin eleştiriler ve tahminlerin

ne kadar gerçekçi ve haklı olduğu, bugün daha somut olarak ortaya çıkıyor. Görülüyorki devletin bütçe tahminlerinde isabet yok; ama bizim açık toplantılarımızda ortaya atılan görüş ve tahminlerde bir isabet var. 1981 yılında bütçe politikası istikrar açısından çok hayati önem taşıdığından, bu konuda ilk sözü Sayın Kurdaş'a verelim.

KURDAŞ — Bütçe politikası, genel ekonomik istikrar politikasının önemli bir aleti olacağına göre, müsaadenizle evvela 1981 yılında Türkiye'nin izlemesi gereken istikrar programı üzerinde birkaç cümle söylemek istiyorum. Türkiye 1981 yılında izliyeceği ekonomik istikrar programı için, 25 Ocak 1980 istikrar programını bir model olarak ele alamaz. Almamalıdır da. Çünkü Ocak 1980 programı, birkaç doğru tedbir ile ümit verici bir hareket olarak başlamış; fakat uygulamada erken seçim ve rey avcılığı psikozunun baskısında hızla dejenere olarak son yılların en oportünist, en savurgan ekonomik politikalarından biri hüviyetine dönüşmüştür. 1980 yılında dış borçların 2,5 milyar dolar dolayında artmasına rağmen, fiyatların yıl başı - yıl sonu itibarıyla % 90 hatta % 100'e yakın yükselmesi; yatırımların hemen durma düzeyine inmesi; sanayi kapasite kullanım oranının % 45'lere düşmesi, sanayi üretimin % 8-10 oranında gerilemesi; sabit fiyatlarla Gayri Safi Milli Hâsıla'nın yakın tarihimizde ilk defa % 3 belki de daha fazla oranda düşmesi; ithalatın yükselmesine karşılık ihracatta beklenen sıçrayışın olmayışı; başarısız bir ekonomik politikanın gayet üzüntü verici bir genel tablosudur. 25 Ocak 1980 istikrar programı bizim karşımıza yıl sonu itibarıyla böyle başarısız bir tablo getirmiştir. 1980 istikrar politikası olarak adlandırılan politikanın Merkez Bankası bilançosuna yansımaları, bankanın iç varlıklarının yıl içinde % 80 ora-

nında (ekonomik tarihimizde görülen en yüksek oranda) yükselmesidir. Bilindiği gibi Merkez Bankası'nın iç varlıkları, bütçe politikasında, İktisadi Devlet Teşekkülleri'nin politikalarında, toplu sözleşme politikalarında, tarım ürünleri fiyat destekleme politikalarında yapılan hataların doğal bir düğümlenme noktasıdır. Orada bütün bu politikaların açıkları düğümlenir ve Merkez Bankası iç varlıklarında olan yükselme ekonomide

Kemal KURDAŞ

*Orta Doğu Teknik Üniversitesi
eski Rektörü ve Maliye eski Bakanı*

ve dış ödemelerde etkilerini gösterir.

1980 yılında Merkez Bankası iç varlıklarında % 80 dolayında bir artış olmuştur. Bu denli yüksek artış, 1980 yılında izlenen politikaların başarısızlığının somut bir delilidir. Yeni yönetim böyle bir ekonomik politikayı örnek ya da model olarak almamalıdır. Alırsa şimdi uygulanmaya konulmak istenen politika, 1980'in bu son derece savurgan politikasının bir yeni çeşitlemesi olur.

Böyle bir politika ile Türkiye 1981'e girer ve bu politikayı uygularsa, gelecek yıl Türkiye, 4,5 milyar dolar (fakat benim şahsi tahminime göre 3 milyar doları aşmayan, çünkü o kadar para bulamazlar) dış borçlanır; fiyatlar tekrar % 70-80 oranında yükselir; ekonomideki sosyal adaletsizlik yeni boyutlara ulaşır ve ekonominin bünyesindeki rahatsızlıklar, çarpıklıklar yeniden alabildiğince derinleşir, yaygınlaşır. Hiçbir iktidar, milletin ne kadar desteğine sahip olursa olsun, böyle bir ekonomik yıpranmaya dayanamaz. Yeni yönetimi böyle bir yıpranmadan korumak, böyle bir yıpranmaya kendisinin süreklenmesine müsaade etmemesini dilemek, zannediyorum hepimizin en doğal hakkıdır. O halde yeni dönemde yeni bir ekonomik politika yönelişi lazımdır. Ben bu yeni ekonomik politika yönelişini, günün şartlarına uydurulmuş Atatürkçü bir ekonomik politika olarak tanımlıyorum. İstikrara dönük, kendi kaynaklarına dönük, kendi gücüne inanan bir ekonomik politika... Yeni yönetim, böyle bir ekonomik politikayı kendine esas almalıdır; bütçe politikasını da böyle bir politikanın güçlü bir aleti olarak, vakit geçmeden yeniden düzenlemelidir.

samimi olmayan bütçe

Böyle bir anlayış içinde 1981 Bütçe politikası ne olmalıdır? Onun esaslarını kısaca belirtiyim. Evvela şunu maalesef söylemek zorunluğu var. Milli Güvenlik Konseyi'ne sunulan 1981 Bütçesi; 1980 yılı Bütçesi'nin bütün zaafalarını, bütün tahripkarlığını, bütün gayri samimiliğini bünyesinde taşıyor. Konsey'e sunulan ve şimdilik 1 trilyon 600 milyar lira ödenekten oluşan bütçe, bir kere son derece gayri samimi. Biliyorsunuz bir bütçe incelenirken öncelikle şu soruların sorulması lazımdır: Bu bütçe samimi midir? Bütçeye konulması ge-

reken bütün ödenekler konmuş mudur? Bütçenin gelirleri gerçekçi olarak tahmin edilmiş midir? Her iki açıdan da 1981 Bütçesi son derece gayri samimi bir toplama olarak gözüktüyor. Bu bütçede, Bütçe Kanunu'nda, geçen yıllarda olduğu gibi hükümetlere yıl içinde istedikleri gibi, yasama organına gitmeden ek ödenek koyabilme hakkını tanıyan maddelerin aynen tekrarlandığını anlıyorum. Gerçi elimizde Bütçe Kanunu yok; fakat yetkililerden 1981 Bütçesi'nin bu açıdan 1980 Bütçesi'nden farklı olmadığını öğrenmiş bulunuyoruz. 1980'de yasama organından 770 milyarlık bir bütçe geçmiş idi. Öyle gözüktüyor ki, mali yıl sonuna kadar ödeneklerin toplamı 1 trilyon 300 milyarı bulacak ve belki de aşacaktır. 1981 Bütçesi 1 trilyon 600 milyar lira olarak hazırlanmıştır. Yıl içinde muhtemelen 2 trilyonu geçecektir.

AKGÜÇ — Ödenek olarak mı? Harcama olarak mı?

KURDAŞ — Ödenek olarak konuşuyorum. Bir kere bütçeye ödenek olarak konulduktan sonra bu ödenekleri alan daireler, harcamak için tabii güçlerince bir baskı yaparlar. Sonunda şu veya bu şekilde de Merkez Bankası'nı zorlarlar. Mühim olan evvela ödeneği sınırlamak; sonra da harcamayı tutmaktır. Ödeneği bir taraftan verip ondan sonra Merkez Bankası'ndan harcama imkânını kısıtlamasını beklemek doğru ve bilimsel bir davranış olmaz.

AKGÜÇ — Bu ödenek artışlarında gayri samimi bir yön olamaz mı? Hazine'nin Merkez Bankası'ndan alacağı avansların bütçe ödeneklerinin % 15 ile sınırlı oluşu, acaba ödeneklerin şişirilmesine yol açıyor mu? Merkez Bankası'ndan daha fazla avans alabilmek için.

KURDAŞ — Kısmen yapıyor. Fakat biraz evvel sizin de ilk soruları

çerçevelerken söylediğiniz gibi, 1 trilyon 300 milyarlık bir ödenek olacak 1980 Bütçesi için. Fakat yıl içindeki harcama 1 trilyonu biraz aşacak. İlk bakışta ödenekler biraz daha fazla verilmiş gözüktüyor, ama arada bir paralellik var. 1970 yılından beri Türkiye'nin hemen hemen bütün bütçeleri ödenekler açısından gayri samimi. Bütçeye az ödenek konuyor, yıl içinde hükümet, yasama organına gitmeden ödeneklerini % 70, % 80 artırıyor. Geçen son üç yıl içinde böyle oldu. Şimdi aynı davranış 1981 Bütçesi'nde de tekrarlanıyor. Ödenekler açısından bu bütçe gayri samimi. Gelir tahminleri açısından da gayri samimi olduğunu görüyoruz. 1980 konsolide bütçe gelirleri, iç istikrazı çıkarırsak, 830 milyar dolayında olacak. İstikrar içinde bir ekonomide yeni vergi kanunları da dikkate alınır, toplam vergi tahsilatı 1981 mali yılı için bir trilyon 100 milyarı geçmeyecek bir gelir kaynağı verir. Halbuki bütçe tahminine 1.581 milyar lira konmuştur.

AKGÜÇ — İç borçlanma hariç, 1.521 milyar lira.

KURDAŞ — Tamam 1.521 milyar, iç borçlanma hariç. Bu bütçenin gider tahmini gayri samimi olduğu gibi gelir tahminleri de gayri samimi. Ayrıca bütçenin enflasyonist etkisine biraz sonra değineceğiz.

AKGÜÇ — 1981 için Gayri Safi Milli Hasıla'da büyüme hızı % 3 olarak öngörülüyor. Enflasyon hızının da % 40'larda tutulacağı söyleniyor. Buna karşılık bütçe gelirlerindeki artış tahmini % 89 - % 90 dolayında... Türk vergi sisteminin gelir esnekliği belli olduğuna göre, reel büyümenin olmadığı ve enflasyon oranının % 40'larda tutulduğu bir ekonomide, vergi gelirleri bu denli artabilir mi?

KURDAŞ — Gayet güzel söyletiniz. Ben de o noktaya geliyorum. Bu ancak çok daha yüksek bir enflasyon oranında gerçekleşebilecek bir gelir tahminidir. Zaten bütçeyi enflasyon açısından incerseniz, böyle bir bütçe ile başlanırsa enflasyon hızının gelecek yıl % 40 dolayında kalamayacağı hemen anlaşılır. Çünkü bu bütçe gerçekte 2 trilyonluk bir bütçe. Milli Gelirimiz şu anda 3,8 trilyon. Geçmiş yıl uygulamalarının ortaya koyduğu gibi devlet, konsolide bütçe ile Milli Gelir'in % 25-26'sından fazlasını kullanamıyor. 1,6 trilyon bütçe harcama için GSMH'nin gelecek yıl 6,4 trilyona yükselmesi, yani parasal olarak % 70 oranında artması gerekir. Halbuki GSMH'da % 3 reel büyüme ve % 40 enflasyon öngörülüyor. Diğer bir hesap da şu tabii. İstikrar içinde Türk ekonomisinde 1981 konsolide bütçe geliri ancak 1 trilyon 100 milyar olabilir. Fiili harcamaların 1,6 trilyon olacağı varsayılırsa bile, en azından 500 milyarlık bir açık var demektir, samimi bütçe gelirleri ile öngörülen ödemeler arasında. Bu 500 milyar enflasyonist yoluyla finanse edilmek ihtiyacındadır.

AKGÜÇ — Şöyle formüle edebilir miyiz? 1981 Bütçesi aslında % 60 yahut % 70 enflasyon bekleyişi içinde hazırlanmış bir bütçedir.

KURDAŞ — Hükümet, biz bu bütçeyi % 40 enflasyon bazında hazırladık, demek istiyor. Ama geçen sene de bütçeyi % 33 enflasyon bazında tahmin etmişlerdi. Tabii hesapların yanlışlığı uygulama ile ortaya çıktı. Burada da yanlışlık açıkça gözüküyor. Bu noktada şöyle özetliyeyim açıklamalarımı: 1981 Bütçesi, geçmiş dönemler bütçeleri gibi, hem gelir yönünden hem gider yönünden gayri samimi bir bütçedir. Enflasyonist bir bütçedir. Gider dağılışı açısından 1980 Bütçesi'nin âdetta aynı basımıdır. Bütçenin giderlerinin ayrıntıları tabii elimizde yok. Fakat bu bütçenin de 1980 Bütçesi gibi ekonominin temel darboğazlarını gidermede başarısız kalacağı, söylenebilir. Yatırımların dağılımı, savurganlık kalıbı, 1980 Bütçesi'nden farklı değil. Halbuki 1981 Bütçesi'nden ekonomide mevcut darboğazları giderici bir hamle beklenirdi. Zannetmiyorum bu atılım bu bütçede mevcut olsun. 1981 yılının en büyük ihtiyacı, politikaların sanayide kapasite kullanım oranını, üretimi artıracak tedbirlere dönük olmasıdır. Ben bu bütçede böyle bir anlayışın mevcut olmadığı kanısındayım. Şimdiye kadar hiçbir hükümet üyesi, özellikle ekonomik politikayı yürütenlerin hiç biri, Türk sanayiindeki bu üretim düşüşünü ele alıp ciddi tedbir önermedi, ciddi tedbir getirmedi. Derгимizin geçen sayılarında üretim sorununa, «Türk sanayiinde üretim nasıl artırılabilir?» konusuna özellikle eğilindi. Hükümetten üretim düşüşü konusunda hâlâ hiçbir tepki gelmiyor, hiçbir tedbir gelmiyor. 1980 Bütçesi Türkiye'de yatırımları teşvik edici midir? Ben bu bütçede böyle bir şuurla hareket görmüyorum. O halde nasıl bir bütçe politikası uygulanmalı?

Evvela samimi olmalı bu bütçe. Yıl içerisinde hükümetlere istediği gibi ek ödenek veren bütün maddeler çıkarılmalı, bir bütçe reform kanunu yapılmalı. Bu reform kanununda, yasama organından çıkmış bütçelere yıl içinde yasama organının açık onayı alınmadan, yürütme organı tarafından ek ödenek konulamayacağına dair bir madde yer almalı. Yıl içinde memuriyet kadrosu ihdası yetkisi de yasama organına verilmeli. Diğer taraftan tarım ürünleri fiyat politikasının bütçeye yansımaları da reform kanunu ile sınırlanmalı. Dünya fiyatlarının üstünde tesbit edilecek tarım ürünleri fiyatları dolayısıyla ortaya çıkan zararların bütçeye yansımaları, yasama organından önceden bir yetki alınmasına bağlanmalı.

darboğazları giderecek yatırım politikası gerek

Bütçenin bütün giderleri bence taranmalı. Benim kanaatimce bu bütçe Türkiye'de yapılagelen bütçelerin klasik bir tekrarıdır. Gider yapıcı daireler, Maliye Bakanlığı'ndan bol bol ödenek istemişler; Maliye Bakanlığı da pazarlık etmiş, bu ödenekleri bütçede toplamıştır. Oysa Türk ekonomisinin ihtiyaçları bambaşkadır. Türk ekonomisinde alt yapıdaki darboğazları giderecek bir yatırım politikasına ihtiyaç vardır. Sanayide mevcut kapasiteyi yeniden kullanıma sevk edecek bir yatırım modeline gitmek ihtiyacı vardır. Bu iki temel ihtiyacı dikkate alarak aynı zamanda da bu bütçeyi dengelemek zorunluğu vardır. Bu bütçede gereksiz transfer ödemelerine, gereksiz yatırımlara bence Türk milletinin harcıyacağı bir lira-sı bile yoktur ve olmamalıdır. Geniş bir heyet kurulmalı, bu heyet her bakanlığın bütçesini teker teker elden geçirmelidir. Ben bu konuda Planlama'nın yaptığı çalışmaların hiç birine güvenmiyorum. Türkiye bu eko-

nomik çöküşe planlı dönemde geldi. Planlama teşkilatımız bir takım politikaların oyuncuğu oldu. Bu bütçede ancak çok kritik olan alt yapı yatırımlarında, hemen sonuç alınacak alt yapı yatırımlarında ve Türk sanayini canlandırarak konularda bir yoğunlaşma olmalı. Bu arada şunu öneriyorum: Bence Türk sanayii büyük bir işletme sermayesi bunalımı içinde. Enflasyonun doğal etkisiyle orta ve küçük boy sanayi yıkılıyor. Buna karşılık Türkiye, hâlâ KİT'ler kuruyor. Türkiye'de yeni KİT'lerin kurulmasına engel olunmalı. Mevcut sanayii kapasitesini kullanmaya sevk etmek için bütçeden yapılacak bütün tasarruflarla, Türkiye Sınai Kalkınma Bankası bünyesinde bir fon oluşturulmasını öneriyorum. Örnek olarak söylüyorum, 100 milyar liralık bir fon; bu fonla Sınai Kalkınma Bankası, orta boy ve küçük sanayiciye işletme sermayesi kredisi vermeli. Bu kabil sanayinin sermaye artışlarına katılmalı, fakat bu sermaye artışlarından elde ettiği payları ilerde sermaye piyasası kanalı ile halka mal etmeyi taahhüt etmeli. Türkiye'nin kurmakta olduğu yeni KİT'ler var. SAN'lı kuruluşlar. Şimdiden söylemek mümkün, Türkiye'nin ileride başına, mevcut KİT'ler gibi, büyük sorunlar açacak kuruluşlar. Bunlar devlet eliyle kurulmamalı. Sınai Kalkınma Bankası bu yeni KİT namzetlerinin yatırımlarının fizibilitesini yeniden gözden geçirmeli; bunlarda proje yürütülmesini, uygulamasını denetlemeli. SAN'lı kuruluşlarda yatırımların yürütülmesi, bürokrasiye, politikacılara bırakılmamalı.

GÜPGÜPOĞLU — Projelerini inceleyerek, faydalı ise sermayesine katılmalı.

KURDAŞ — TSKB, faydalı ise bu kuruluşların sermayesine katılacak ve de sonra o sermayeyi, diğer sanayide yaptığı gibi, sermaye piyasası kanalı ile halka yayacak; devir edecektir.

Tabii bu yatırımların fizibilitesi, verimliliği bugünün şartlarına göre yeniden ölçülmeli. Türkiye'de sanayi % 40 - % 45 kapasite ile çalışırken, böyle dört beş sene sonra verim verecek yatırımlara kaynak kaydırıp kaydırmamak çok ciddi olarak incelenmeli. Bunları, 1981 Bütçesi yatırım stratejisinde yepyeni bir yöneliş gereğini belirtmek için öneriyorum. 1981 Bütçesi'nde transfer harcamalarında da mümkün olan tasarruf yapılmalı. Yatırım harcamalarında gereksiz bütün kalemler tasfiye edilmeli, özellikle yeni bina yapımlarına ilişkin ödenekler... Türkiye enerji nakil hatları yapımı için para bulamazken, bakanlık, genel müdürlük binaları için para ayıramaz. Yapılabilecek bütün tasarruflar yapılarak, bütçe anti-enflasyonist bir hacme indirilmeli. O zaman 1981 Bütçesi günün şartlarına uygun bir Kemalist bütçe niteliğine kavuşabilir. Yoksa bu hallye bu bütçe, hem bu iktidarın hem Türkiye'nin başına dertler açacaktır.

AKGÜÇ — Sayın Kurdaş, demin genel olarak bütçe gelirlerine değindik. Şimdi daha spesifik olarak bazı gelir kalemlerine bakalım. Gelir Vergisi'nde ücretliler lehinde bir indirimden bahsedilmesine ve Gelir Vergisi de esas itibariyle ücret bazına oturmuş bir vergi niteliğinde olmasına karşın, 1981 Bütçesi'nde % 90'dan fazla bir Gelir Vergisi tahsilat artışı öngörülüyor. Kanımca gelir tahminleri toplu olarak makro bekleyleşlerde tutarlı olmadığı gibi, bunun iç dağılımı da hedeflere uygun değil. Örneğin; Gelir Vergisi'nde bu kadar muazzam bir artış bekleyişi, ücretlilerin vergi yükü hafifletilirken ve dağıtılmamış kurum kazançlarında gelir vergisi stopajı kaldırılırken...

KURDAŞ — Yeni Gelir Vergisi Kanunu tasarısında bir peşin ödeme sistemini getiriyorlar.

AKGÜÇ — Fakat bu kadar büyük bir artış, sıçrama olabilir mi?

KURDAŞ — O kadar olmayabilir, ama olabilir. Şöyle: Peşin ödeme aşağı yukarı 1 milyon mükellef için, Batı'da uygulanana benzer biçimde, vergiyi peşin ödeme sistemini getiriyor.

Buna göre bütün ticaret erbabı, serbest meslek gurupları, aşağı yukarı 1 milyondan fazla mükellef, 1982 yılı vergilerine mahsuben 1981 yılı içinde taksitler halinde peşin vergi ödeyecekler. Bu verginin asgari haddi 50 bin lira, azami haddi 600 bin lira olacak. Her daldaki 7 sınıf olacak. Şimdi 1 milyon mükellef ortalama bir hesaplama 100 biner lira peşin vergi ödeseler, aşağı yukarı bu 100 milyarlık bir tahsilat imkânı yaratır. O madde, Türk vergi sisteminde temel bir değişikliği temsil ediyor. Büyük vergi potansiyeli olan bir madde. Diğer bir madde daha var. Tarım kesimine de Gelir Vergisi'ne mahsuben stopaj getiriliyor. Gerçi nispet yüksek değil, ama o da bir potansiyel sağlıyor. Fakat tabii bu bütçede genel temayül, bütün vergi kalemlerinin % 40 enflasyona göre ve mümkün olduğu kadar yüksek marjlarla şişirilmesi. Açıkçası eski tutum bu bütçede de tekrar edilmiştir. 1 trilyon 600 milyarlık bir bütçe yapınca, gelirleri de tabii buna göre şişirmek lazım. Yasama organına 300-400 milyar açıkla gidemezlerdi. Gelirleri şişirmişler. Çok açıkça belli bu... Bir de bu bütçenin aşırılığını değerlendirirken, şu özelliğini de gözden çıkarmamalı: Geçen yıllar, katsayı artışları bütçeye yansır. Bu sene katsayı artışı olmamasına rağmen, bütçe ödenekleri aşağı yukarı 2 trilyonu bulacak. Bu hacimde bir bütçe, israf olduğu intibainı veriyor. Memur maaşlarına zam katsayı ile değil vergi yoluyla yapılıyor. Yani bu seneki bütçe de aslında gelir ve ödenekleri kısıcı bir faktör var. Buna rağmen 1,6 trilyonla başlayan ve yıl içinde iki trilyona gelmesi muhtemel bir bütçe. Kaynakların verimliliği kullanılmamasına hiçbir önem verilmeden, el yor-

damı ile hazırlanmış bir bütçe intibaini veriyor.

AKGÜÇ — Gelir Vergisi'nde deşindiginiz artırıcı faktör var. 150 milyar diyelim. Fakat buna karşılık ücretliler lehine de bir o kadar indirim var. Devlet memurlarına katsayı artışı ile değil, vergi indirimi dolayısıyla bir gelir transferi var. Buna karşın, Gelir Vergisi tahsilatının 358 milyardan 691 milyara çıkması bana gerçekçi gelmiyor.

KURDAŞ — Efendim hepsinde aşırılık var. Vergi oranlarını indirerek, asgari geçim indirimini yükselterek vergi alımından bir fedakârlık yapılıyor. Buna rağmen gene toplam gelir vergisi tahsilatında 350 - 360 milyarlık bir artış tahmin ediliyor. Tabii bu artışta mutad zaafın sahneye girmesi ve artışın abartılması ihtimali kuvvetlidir. Ayrıca Kurumlar Vergisi'nde de 33 milyarlık tahsilat, iki katına hatta daha fazlasına 76 milyara yükseltiliyor. Tabii, dağıtılmamış kurum kazançlarından Gelir Vergisi stopajının kaldırılması öngörüsü ile Gelir Vergisi tahsilatından Kurumlar Vergisi'ne bir kayma var, ama buna rağmen Kurumlar Vergisi'nin 33 milyar'dan 76 milyara çıkmasını tahmin edemiyorum. Bu tahmin de açıkça şişkin. Kurumlar Vergisi nispetini % 40'la götürmüşler yasama organına. % 40'da kalmasını gönülden temenni ediyoruz Sanayi % 45 kapasite ile çalışın, yatırımları durmuş, sanayi üretimi gerilemiş bir toplumda Kurumlar Vergisi'ni aşırı ölçüde artırmak, ekonomik politika açısından rasyonel bir davranış olmaz. Kurumlar Vergisi oranı % 40 olarak saptandığı takdirde, Kurumlar Vergisi tahsilat tahmini aşırı... Gelir tahminleri ister global olarak incelen sin, ister teker teker incelen sin, abartma olduğu açıktır.

GÜPGÜPOĞLU — Yanlış anlamayı önlemek için bir küçük noktaya işaret etmek istiyorum. Bazı za-

ruri harcamaları var devletin. İşte maaşlar, harcırahlar, ilama müstenit borçlar gibi. Onları yürütme organının otomatikman ödemesini her halde öngörüyorsunuz.

KURDAŞ — Hayır. Hatırlarsınız, Atatürk döneminde yasama organından geçmiş bütçeye yıl içinde ek ödenek verilmesi, kesinlikle yasama organının yetkisi içinde idi. Muhasebe-i Umumiye Kanunu, ancak çok küçük birkaç kalemin ek ödenek alınmadan ödenmesini; fakat meclise bilgi verilip onayının alınması esasını getirmişti. Şimdi ise maaşlar bile, kasten bütçeye küçük konuyor ve yıl içinde otomatikman ekleniyor. Şimdi ben diyorum ki, artık yıl içinde yürütme organının ek ödenek koyma yetkisi kaldırıl sin; yürütme organı, zorunlu bütün ödemeler için bütçeye tam ödenek koymaya mecbur edilsin ki, bütçenin gerçek boyutunu görelim. Yıl içinde artış gereği duyulursa o zaman yasama organına gitsin, nedenini izah etsin; ancak bu şekilde ek ödenek alabil sin. Bütçede disiplin ancak böyle sağlanabilir.

para-kredi politikası
sihirli değnek değildir

AKGÜÇ — Çok teşekkürler Sayın Kurdaş. Sayın Güpgüpoğlu, 1980 istikrar programı ortaya atıldığı zaman, istikrarı sağlayıcı en etkili araç olarak para politikasından yararlanılacağı üstü açık veya kapalı olarak ifade edilmiş idi. Buna karşın 1980 yılı parasal genişlemenin en hızlı olduğu bir dönem oldu. Gerek emisyon, gerek para arzı geçen yılların da üstünde bir genişleme gösterdi. Merkez Bankası kredilerindeki artış şimdiye kadar görülmemiş boyutlara ulaştı. Bu nedenle para politikasının geçen dönemde istikrarı sağlamada etkili bir araç olarak kullanıldığı bence söylenemez, bütün bu gerçekler karşısında. 1980 yılı enflasyonla mücadele

açısından kaybedilmiş bir yıl gibi gözüyor. Aynı tehlike 1981 yılı için de söz konusu olduğuna göre, acaba 1981 yılında nasıl bir para kredi politikası izlenmelidir? İstikrara yönelik olarak? Bunu rica edecektim.

GÜPGÜPOĞLU — Efendim, 1981 yılında nasıl bir para-kredi politikası uygulanması gerektiği sorusuna cevap aramadan önce, bazı önemli hususları belirtmek ihtiyacını duyuyorum. Bir ülkede var olan ekonomik

Memduh GÜPGÜPOĞLU

T.C. Merkez Bankası eski Genel Müdürü

sorunların çözümünde para kredi politikası hiç şüphesiz çok önemli bir araçtır; ama yegâne araç değildir. Bunu şu sebeple söylüyorum. Özellikle yurdumuzda enflasyonun şiddetlenmesi sonucunda para ve kredi politikasının üzerine çok düştük. Bunu âdeta bir sihirli değnek gibi kabul edip, bundan sihirli sonuçlar bekledik. Zannettik ki yalnız para ve kredi politikası araçları ile oynayarak dertlere çare bulabiliriz. Sorun kanım-

ca herşeyden önce bir denge sorudur. Dozun iyi ayarlanması gerekir. Para ve krediyi ekonomik hayatın canlılığını koruyacak şekilde ve mekanizmayı işler halde tutacak tarzda yönlendirmek icabeder. Bu sanki bir motorun yağı gibidir. Kıt verirsiniz durgunluk, sıkıntı, kızışma olur. Gereğinden bol verirseniz şişmeler, taşmalar olur. Şüphesiz amaç, para arzını gereksiz şekilde kısıarak düşük seviyede denge sağlamak değildir. Çünkü bunun sonu ekonomide durgunluk, işsizlik, kalkınma hızının düşmesi ve sosyal huzursuzluklardır. Bunun aksinin de daha vahim sonuçlar getireceğini biliyoruz. Amacımız istikrar içinde kalkınmak. Para ve kredi politikası istikrar içinde kalkınma tedbirlerinin bir parçasıdır. Özellikle para-kredi politikası maliye politikası ile beraber yürümek zorundadır. Ondan soyutlanamaz.

İşte bu görüşlerin ışığı altında kanımca, 1981 yılında Türkiye'de uygulanacak para ve kredi politikası, para arzını gerekli optimum düzeyde tutarak, aşırı talep şişkinliğine meydan vermemek ilkesini de dikkate alarak, mevcut kaynakların ve imkânların üretimin artırılmasına yönlendirilmesi olmalıdır. Bu sayede ekonomiyi durgunluğa sokmadan fiyatlarda artış hızını azaltmak mümkün olur. Para hacminde artış oranı belirlenirken, Gayri Safi Millî Hasıla'daki reel artış ile paraya karşı talebin gelir esnekliği gözönünde tutulmalıdır. Bunun üzerinde yeni para yaratmamak esas olmalıdır. Ayrıca önceliğin üretimde artış sağlayacak kredilere verilmesi hususu unutulmamalıdır. Bir kere daha görüldü ki, şimdiye kadarki uygulamalarda, bizim asıl sorunumuz üretim yetersizliğidir. Kredi, emisyon ve para arzı rakam ve oranlarını belli bir seviyenin üzerine çıkarmamak için, gösterilen bütün gayretlere rağmen sanayi ve ticaret sektöründen, KİT'lerden, Hazine'den gelen devamlı baskılar sonu-

cu emisyon ve para arzı çok yüksek oranlarda artmaktadır. Mevcut konjonktür muvacehesinde kredi, emisyon ve para arzı rakamlarını daha aşağı seviyelerde tutmak imkânı bulunamamıştır. Oysa yeterince üretim yapılabilse idi, arz artmış olacak ve talep baskısı bu derece şiddetli duyulmayacak ve sonuçta da reel tasarruf miktarı yetersiz kalmayacaktı. Bu sebeple diyorum ki, önümüzdeki yıl uygulanacak para-kredi politikasının esas amacı şu olmalıdır : Üretimi artırmak suretiyle dengeye gelmek.

İthalâtı kısarak ya da para arzını gereksiz ölçüde daraltarak düşük seviyede denge kurmaya çalışmak hüner değildir. Para arzını gerekli optimum düzeyde tutmak dedim, oysa bugün durum tamamen tersine işliyor. Para hacmini oluşturan çok önemli unsurlardan biri olan banknot emisyonu, bütçe ve KİT açıkları şeklindeki iki canavarın doymak bilmeyen açlığını gidermek için inanılmaz boyutlara varmış bulunmaktadır. Bunların mazaratını artıran yeni etkenler de var. Sağlanan yüksek kârlar, piyasada dolaşan serseri paralar (vs.) gibi... Bütün bunlar para arzını kabartan sağlıklı gelişmelerdir. Bu vesile ile para - kredi konusunda yurdumuzda son birkaç yıldır kendini gösteren bir olguya da dikkatleri çekmek istiyorum. Eskiden para arzını hesaplarken en önemli rakam olarak hep emisyon rakamını esas alırdık. Oysa şimdi son gelişmelerden sonra emisyon nispi önemini kaybetti. Toplam mevduat hacminin yüksekliği, her an paraya çevrilebilen tahviller, bu kavrama yeni boyutlar getirdi. Bildiğiniz gibi, bankalarımızdaki uygulamaya göre, mevduat vadeli de olsa eninde sonunda gene kasımen vadesiz çevriliyor; hiçbir banka, sonuna kadar müşteriyi vadeye riyet etmeğe zorlayamıyor. Onun için para arzını hesaplarken sadece bankalardaki vadesiz mevdua-

tı değil, bir ölçüde vadeli mevduatı da hesaba katmak gerekiyor. Keza mevduat sertifikası da bu konuda yeni bir unsur olarak ortaya çıkmış bulunuyor. Velhasıl yeni bir para arzı kavramı geliştirmek ve tarif etmek icab ediyor. Ancak böyle yaptığımız takdirde, para arzının ne kadar olağanüstü boyutlara vardığını, enflasyonun da nereden kaynaklandığını bu şekilde daha iyi görebiliriz. Bunu şu sebeple söylüyorum. Yapılan incelemelere göre yurdumuzda fiyat hareketlerinin % 85'i aşan kısmı, para arzındaki değişikliklerden kaynaklanmakta ve para arzı artışları bir zaman aralığı ile de fiyatlara yansımaktadır.

AKGÜÇ — Sayın Güpğüpoğlu, kredilerin üretime yöneltilmesi konusundaki genel önerinizi uygulamaya koyabilecek önlemler neler olabilir?

krediler, öncelikli alanlara kaydırılmalıdır

GÜPĞÜPOĞLU — Ben de oraya gelmek istiyordum. Bunlardan biri şu olabilir: Önümüzdeki yılın dünya ve yurtiçi konjonktürünü göz önünde tuttuğumuz takdirde, görüşümüz, sanayi sektörüne açılan krediler arasında gıda sanayine daha fazla önem ve öncelik vermemiz icab ediyor. Bu, artık açık bir gerçek olarak ortaya çıkmış vaziyette. Sonra selektif kredi sorunu var. Çok konuşulan fakat çok zaman sözde kalan bir konu. Şöyle bir yöntem uygulayabiliriz: Mevduattan kanuni karşılık ya hiç ayrılmaz, ya da Merkez Bankası Kanunu'nun 40. maddesinin amir hükümünü yerine getirmek için, çok düşük oranda bir karşılık ayrılır; buna mukabil kredilerin, örneğin % 70'inin ihracat, gıda sanayi, tarım, petrol arama gibi plan ve programlarda öncelik tanınan alanlara yapılması zorunluğu getirilebilir. Bir diğer husus olarak, banka masraflarını azaltıcı,

kredi maliyetlerini düşürücü tedbirler alınması şarttır. Oysa halen uygulanmakta olan yüksek faiz politikası nedeni ile kargaşa arasında, bu noktada iyice ihmal edilmiş vaziyettedir. Tabii çok yanlış ve bankacılığın geleceği bakımından da sakıncalı bir tutum.

Söz buraya gelmişken hemen şuna da temas etmek istiyorum. İçte ve dışta ağır başlı ve güven verici bir bankacılık anlayış ve tutumu içine girmemiz şart haline gelmiştir. Bu tutumla uzun vadede gene kendimiz kârlı çıkarız. Bankalar, meslek vakarına uygun hareket etmelidirler. Tutumlarında, reklamlarında ciddi olmalıdırlar. Banka reklamlarında aldatıcı boluk ve refah havası estiril-mekte, fertler de ister istemez bu havanın içine girmektedirler. Burada bir hususu daha işaret edeyim. Ekonominin kredi ihtiyaçları karşısında banka sisteminin kaynakları çok yetersiz kalmaktadır. Bankalarda sermaye artışlarını ilke olarak olumlu karşılıyorum, ama maalesef diğer yandan da bu hareket, Holding Bankacılığı'nın daha da güçlenmesi sonucunu doğurmaktadır. Bir diğer noktada şu: Ülkemizde yeterli sermaye birikimi olmadığı için, ekonominin sadece cari finansman ihtiyacının değil, yatırımlarının finansman ihtiyacının da banka kredisi ile karşılanması zorunluğunda kalmıştır. Bu da sağlıklı bir para kredi politikası uygulanmasına engel olan etmenlerdendir. Bu nedenle kalkınma ve yatırım bankalarının hem adet olarak artırılması, hem de kaynaklarının güçlendirilmesi zaruri oluyor. Bugün plan ve programlarda yazıyoruz, ama gereğince uygulamıyoruz.

AKGÜÇ — Acaba ticaret bankalarının mevduatının bir kısmının yatırım ve kalkınma bankalarına aktarılması zorunluğu getirilebilir mi?

GÜPGÜPOĞLU — Tabii getirilebilir. İşte demin konuştuğumuz mev-

duat kanuni karşılıkları yerine o mekanizma kurulabilir.

AKGÜÇ — Mevduat karşılıkları, zaten bazı sektörlere verilen krediler için çok düşük saptanmış, ama o sektörler çok geniş tutulduğu için bu önlemin de galiba etkisi zayıflıyor. Bir de, Sayın Güpgüpoğlu, acaba bankalar verdikleri kredileri kontrol etmeli mi? İhracata, gıda endüstrisine kredi verelim; fakat acaba bu krediler hakikaten verilmiş amacına uygun olarak kullanılıyor mu?

GÜPGÜPOĞLU — İlke olarak her zaman söylenir, ama kabul etmek lâzım gelirken hiçbir zaman yapamıyor. Kredi kontrolü tabii daha ziyade Merkez Bankası'nı alakadar eden bir konudur. Onun kontrolü muhakkak ki çok daha etkili olur.

KURDAŞ — Ben bir küçük saplama yapabilir miyim? Selektif kredi politikasının bankalar eliyle yürütülmesinin, istenen maksadı sağlamadığını zannediyorum. Geçen 8 - 10 yılın tatbikatı bize bunu hayli kesin biçimde gösterdi. İhracat için verilen krediler de başka maksatlar için verilenler de ciddi kontrol edilemiyor. Ben onun için kaynakların ihtisas bankalarına kaydırılmasını ve onların eliyle muayyen alanlara muayyen maksatlara daha kontrollü biçimde verilmesini faydalı görüyorum. Genel olarak tarıma, genel olarak gıda sanayiine, genel olarak belirli maksatlara kaydırılan krediler işlemiyor. Bir de mevduat karşılıkları mekanizması ile bu kadar oynanmasına karşılık. Tavizli mevduat munzam karşılığı uygulaması, mekanizmanın mantığını bozuyor. O mekanizma vaktiyle enflasyonu önleyecek etkin bir araç olarak düşünülmüştü. Şimdi hemen hemen tahsis edilen kredi nevine göre mevduat karşılık oranı da değişiyor. Bence, tavizli mevduat karşılığı uygulaması yapılması yerine, bütün mevduat karşılıkları Merkez Bankası'nda toplanmalı ve Merkez

Bankası şuurlu biçimde reeskont politikası ile yönlendirme yapmalı. O zaman çok daha etkili olur. Sayın Güpgüpoğlu'nun izahatı ile ilgili olarak bir noktayı daha söyleyeyim. Türkiye'de enflasyonu kontrol etmenin temel mekanizmaları, tabii bir taraftan üretimi artırmak, diğer taraftan da talebi dengeli tutmaktır. Yalnız bu fikir çok defa bizim iş aleminin tarafından kendi çıkarlarını korumak, kamufle etmek için kullanılıyor. Meselâ para politikasının, bütçe politikasının enflasyonist talebi kısıtlaması yönünde uygulanmasını öneriyorsunuz. Ona muhalefet olarak, enflasyonu önlemenin temel yolu üretimi artırmaktır, gibi fikirler söyleniyor. Bir memleket ne kadar isterse istesin, üretimi bir yıldan diğerine % 10'dan bilemediniz % 12'den 13'den daha fazla artıramaz. Kısa dönemde üretimi artırmanın bir tavanı var. Ama talebi artırmak böyle ekonomilerde para basmaktan ibaret oluyor. Esas sorun talebi kısmak, talebi dengelemektir; tabii üretimi de birlikte artırarak. Ekonomi aslında bir denge ilmidir. Talebi, üretimdeki artış kadar artırabilirseniz, mekanizmalarınızı o şekilde işletebilirsiniz, hem içinde, hem de dış ödemelerde dengeli kurabilirsiniz.

GÜPGÜPOĞLU — Efendim, bu mevduat karşılıkları konusunda biraz daha açıklama yapmak isterim. Mevduat karşılıkları son zamanlarda eski önemini kaybetmiş vaziyettedir. İşte ben o sebeple diyorum ki, her defasında % 35 otomatikman mevduat karşılığı kesmek yerine, bu fonları belli amaçlara yönlendirmek faydalı olacaktır. Bunu bir merkezde toplayıp toptan vermek belki daha faydalı görünebilir. Fakat uygulamada bunun faydalı olacağına ben kani değilim. Nitece itibarıyla krediler bankalar eliyle verileceğinden, denetim altında bankalar aracılığı ile istenilen yönlerde kullanıldırılmasının daha faydalı olacağı kanaatindeyim.

AYSAN — Merkez Bankası mevduat karşılıklarını KİT'lere kullanıyor.

GÜPGÜPOĞLU — İşte o sebeple söyledim. Nazari olarak Sayın Kurdaş'ın önerisi güzel gözüküyor; fakat tatbikatta ve bunun bu şekilde yürüyeceğinden endişeli olduğum için, denetim altında olmak kaydıyla gene bankalar tarafından yönlendirilmesi usulünü ben tercih ediyorum.

KURDAŞ — Benim esas maksadım şu: Bir kere ben mevduat karşılığı mekanizması ile bu kadar oynanmasını istemiyorum. O zaman mekanizma manasını kaybediyor. Son uygulamalarla mevduat karşılığı sistemi, Türkiye'de etkisini giderek kaybediyor. Mevduat karşılıkları sisteminde çatlık açılmasında kendimi de sorumlu görüyorum. Mevduat karşılığı mekanizmasını tesis eden kanunda Kurucu Meclis'in de baskısı ile ilk istisnayı ben yaptım. Mevduat karşılıklarının muayyen bir yüzdesinin Ziraat Bankası'na verilmesini kabul ettik. Şimdi hata olduğu kanısındayım. Sistemin daha sonra parçalandığını gördüm. İş aleminin kredileri nasıl kullanıldığını, nasıl kontrolsüz gidildiğini, bir şeyin nasıl maksadının çok dışında oynandığını bildiğim için, diyorum ki sistem bozulmasın. Bunun yerine Merkez Bankası reeskont politikası ile istenilen yönlendirmeyi yapmaya çalışsın.

sermaye piyasasına disiplin getirilmelidir

GÜPGÜPOĞLU — Efendim, para kredi politikası konuşulurken tabii sermaye piyasasından da bahsetmemek mümkün değil. Ben şu kadarını söyleyeceğim, sermaye piyasası maalesef hâlâ disiplin altına alınmamış bulunuyor. Bankacılık sistemindeki disipline paralel bir disiplin sermaye piyasasında da kurulacağı

yerde, sermaye piyasasının başı boşluğuna bankacılık sistemi uydurulmağa kalkıldı; vadeli mevduat ve ikrazat faiz oranlarının serbest bırakılması kararının olumsuz sonuçları, ay-lar birbirini kovaladıkça kendini da-ha iyi göstermeğe başlıyor. Bu yön-temlerle enflasyonun disiplin altına alınıp alınmayacağı kuşku ile tartışılıyor. Bu memlekette politikacılar yıl-larca «dış borçlardan korkmamak ge-rektir, enflasyondan korkmamak ge-rektir» diye masallar okudular ve maalesef onların yardımcı bürokrat-lar da buna uydular. Sonunda da iz-lenen politikalar sonucu bu durum-lara düştük. Her ikisinden de, enf-lasyondan da dış borçlardan da kork-mak lazım. Para ve kredi politikamızı, enflasyona meydan vermiyecek şekilde yönetmeğe mecburuz. Halen uygulanmasına başlanan yüksek faiz ve kredinin belki bir faydası olacak, maliyeti daha fazla artırmamak için işletmelerde rasyonalizasyon ve yerimlilikle daha fazla önem veril-mek zorunluğuyduyulacaktır.

Uygulanacak para ve kredi poli-tikası görüşülürken, önemli gördüğüm son bir noktaya daha değineceğim. Para kredi politikası denince tabii ilk akla gelen Merkez Bankası'dır. Dünyanın her tarafında Mer-kez Bankaları, para ve kredi politi-kasının uygulayıcısı oldukları kadar aynı zamanda da yönlendiricisidirler. Ekonomik sistemin tümüne hâkim-dirler. Merkez Bankaları, ülkenin ekono-mik şartlarına ve konjonktürün gelişmesine göre icabeden tedbirleri zamanında alırlar. Para kredi politi-kasının etkinliği böylece sağlanır. Bizde ise, Merkez Bankamıza uygulayıcılık rolünden başka rol verme-k arzu ve alışkanlığı hâlâ devam ediyor. Oysa bankalarla Merkez Ban-kası daha iyi diyalog kurabilirler. Res-mi merciler veya politikacılarla bu işleri yürütmeğe çalışmanın çeşitli güçlük ve sakıncaları vardır. Kanım-ca Merkez Bankası para-krediyi dü-

zenleme hususunda, yasal olarak ye-terince yetkiye sahiptir. Ama iktidar-lar, Merkez Bankası'nın yetkilerini kullanmasına bir türlü imkân verme-mektedirler.

AKGÜÇ — Sayın Güpgüpoğlu, bildiğim kadarı ile Merkez Bankası'nın yasal olarak bankaların uygula-yacakları mevduat ve kredi faiz had-lerini saptama yetkisi vardır. Bu yet-ki T.C. Merkez Bankası'na verilmiş-tir. Bütün dünyadaki eğilim ve uy-gulama Merkez Bankalarına, banka-lar üzerinde daha fazla bir kontrol ve etkinlik sağlama yönünde olma-sına karşın, bizde son alınan karar-larda, Merkez Bankası devre dışı bi-rakılmış gibi görünüyor.

GÜPGÜPOĞLU — Bu hususa ben de, daha evvel çeşitli vesilelerle yap-tığım konuşmalarım da veya yazıla-rımda temas etmiştim. Hakikaten son kararlarda Merkez Bankası'nın dev-re dışı bırakılmasını bir türlü kabul edemiyorum.

KURDAŞ — Devletin bir parça-sı olan Merkez Bankası'nın her ko-nuya müdahalesi şeklindeki bir uy-gulama da aslında Türk ekonomisine pek fayda getirmemiştir. Enflasyonist bir ortamda faizleri sabit tutmak ve onları Merkez Bankası'nın ufak te-fek düzenlemeleri ile yönlendirmeğe çalışmak, ekonomiye fayda getirmez. İzlenen politika doğrudur, hata enf-lasyonda. Türk ekonomisi enflasyonu önleyecek ciddi tedbirler alsın, ser-best faiz, serbest döviz kuru, serbest fiyat; enflasyonist olmayan bir or-tamda bu piyasa mekanizmalarının mantıklı işlemesini sağlayacak teminatlardır.

AKGÜÇ — Sayın Kurdaş. Biz, faizi tespit etme yetkisini Merkez Bankası'ndan alıp birkaç bankanın tekeline bıraktık. Faiz şeklen serbest, aslında kontrol altında.

KURDAŞ — Tamam. O istenen hedefi baltalayan bir harekettir. Fal-

zl onların kontrolünden kurtarmak üzerinde duralım.

AKGÜÇ — Bu bankacılık yapısı içerisinde bunu yapabilir misiniz?

KURDAŞ — Bir hayli kurtarır. Serbest bırakmakla orta vadeli, uzun vadeli fonlar için tam değil ama bir hayli serbestliğe yakın bir piyasa oluşturuldu. Eğer bunu daha daha serbest, daha da rekabete dayalı hale getirirseniz iyi olur. Özellikle enflasyonu önlerseniz, bu sistem bizi sabit faiz politikasının sakıncalarından koruyacaktır. Biz hep enflasyonist bir ortamda sabit faiz politikası uyguladık yıllarca. Onun için tasarruf hareketi Türkiye'de bir türlü mantığı içinde gelişemedi. Aslında sermaye piyasası da o yüzden gelişemedi. Faizi serbest bırakacaksınız, serbestçe işlemesi şartlarını hazırlıyorsunuz ve de enflasyonu önleyeceksiniz; işte o zaman sistem mantık içinde çalışacaktır. Bugün herkes yüksek faizlerden korkuyor. Aslında hâlâ faiz ne-

gatif. Fiyatlar % 80-90 yükselirken, % 40 vadeli mevduat faizi bir manada negatif demektir. Kredi alan bakımından da enflasyondan yararlanmak demektir.

GÜPGÜPOĞLU — Ben faizlerin serbest bırakılmasının yanlış olduğunu söylemiyorum. Benim üzerinde durmak istediğim nokta, Merkez Bankası'nın devre dışı bırakılmasıdır. Bildiğiniz gibi, zaten fonksiyonu gereği Merkez Bankası, hükümetin en yakın mali müşaviridir. Onunla işbirliği halinde bugünün şartlarına daha uygun bir faiz politikası, bir faiz kararnameyi hazırlanabilirdi. Öyle olmadı. Bilakis Merkez Bankası ve hatta Bankalar Birliği bu hususta kanunen görevli merciler olmalarına rağmen, kararnameye hüküm konulmak suretiyle devre dışı bırakıldılar. Ben bu noktadaki aksaklığa işaret ediyorum.

KURDAŞ — Bu devre dışı bırakılma, Türkiye'de son yılın dikkati çeken bir özelliği. Ekonomik konu-

Okuyucularımıza ve Reklam Veren Kuruluşlara Duyuru

Artan maliyetler ve ağırlaşan piyasa koşulları nedeniyle; **Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi**, Ocak 1981 sayısından itibaren 50.— TL.'na satılacaktır. 12 sayı için :

Yıllık Abone : 600.— TL.
Öğrenci Abonesi : 300.— TL.

Abone bedelleri, posta ile adresimize gönderilebileceği gibi, aşağıdaki banka hesaplarına da yatırılabilir.

İş Bankası Türbe Şubesi : 1541

Akbank Türbe Şubesi : 4512

Ziraat Bankası Beyoğlu Şubesi : 768

Yeni Reklam Fiyatları :

Aynı nedenlerle Dergi'nin reklam fiyatları, Ocak 1981 sayısından itibaren aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Arka kapak : 10.000.— TL.
Kapak içleri : 7.500.— TL.
Tam sayfa : 5.000.— TL.
Yarım sayfa : 2.500.— TL.
Çeyrek sayfa : 1.250.— TL.

Zorunlu olan bu fiyat artışlarını, abonelerimizin ve Dergi'ye reklam veren kuruluşların, anlayışla karşılayacaklarını sanıyoruz.

larda yetkili bir çok kurum devre dışı bırakılıyor.

AKGÜÇ — Sayın Aysan, Türkiye'de enflasyonun nedenleri arasında özellikle KİT'lerin büyük açıkları vurgulamıyor. KİT'lerin Türk ekonomisine çeşitli yönlerden yük oldukları, ekonomideki maliyet enflasyonuna KİT'lerin yol açtığı, finansman açıklarının Merkez Bankası kaynaklarının karşılanmasının büyük sorunlar yarattığı sık sık yineleniyor. Şüphesiz ki 1981'de izlenecek istikrar programı içerisinde KİT politikası da çok hayati bir önem taşıyor. Bu konu bütçe politikası ve kredi politikası ile de yakından ilgili ve onlara yakın ölçüde önemli; o itibarla KİT'lere ilişkin izlenmesi gereken politikalar konusunda görüşlerinizi alabilir miyim?

KİT'ler enflasyonun önde gelen nedenidir

AYSAN — KİT'ler Türkiye'de enflasyonun en büyük sebebidir. Elimde rakamlar var. KİT açıkları, toplam bütçe ödeneklerinin % 25'i civarına gelmiştir. 150 milyar lira... Merkez Bankası yurtiçi aktiflerindeki yüzde 80 artmışın hemen hemen yarısı KİT finansmanı ile ilgilidir. KİT finansman açıkları bu düzeyde iken, enflasyon sebebi olarak başka bir nedene çok zor bakılır. Evvelâ bunu bir tıkamak lazımdır. Ben onun için 1981'de eğer bir istikrar programı yapacaksa, KİT'ler için Merkez Bankası kapısını öncelikle kapatmak lazım, derim. Bunu söylerken şu sırada bazı KİT'lerin personel gideri ödemek için Merkez Bankası'ndan para aldıklarını biliyorum. Buna rağmen söylüyorum. KİT'ler kendi personel giderlerini ödeyecek, kendi cari giderlerini karşılayacak kaynakları yaratmanın yolunu bulsunlar. Şimdi yönetim kurulları, fiyatlamada büyük ölçüde serbest bırakılmışlardır. Bunu uygu-

lamaya koymak lazımdır. Yönetim kurulları, bazı endişelerle şimdi serbestçe fiyatlama kararları alamamaktadır. Bu eksikğin tamamlanması lazımdır.

AKGÜÇ — Yönetim kurullarını o kapasitede oluşturacaksınız.

AYSAN — Ben diyorumki, evvelâ Merkez Bankası'nı KİT'lere yasaklayalım, sonra yönetim kurullarını oluştururuz. Yoksa yönetim kurulu oluşuncaya kadar yasaklamayı bırakalım yok. Merkez Bankası'nın yurtiçi varlıklarının kabarmasının önemli nedeni KİT açıklarıdır. İkinci nedeni de Hazine'ye verilen kısa vadeli avanslardır. Burada bir emme basma tulumba vardır. KİT açıklarının Merkez Bankası'ndan karşılanmamasına ek olarak, Hazine'ye Merkez Bankası finansmanını da kısıtlamak lazım. Merkez Bankası bünyesindeki fonların hepsi ortadan kaldırılmalıdır.

KURDAŞ — Veya bütün bu fonlar, nerde ne fon varsa, bütçe çerçevesi içerisinde yürütülmelidir.

AYSAN — Tabii efendim. Bilecek söylüyorum. Fon kalkınca ne yapacak? Bir sürü hizmetler var o fonlarla yürütülen... Onun ödeneğini bütçeye koymak mecburiyetinde kalacak. Fon evvelâ yasaklanacak, ortadan kaldırılacak; ondan sonra da onun çaresi bütçe içerisinde aranacak.

KURDAŞ — 1953-1956'da doğru-su devletin bütçe dışında tutulan hiçbir fonu yoktu. Fonlar son 20 yılın yaratıklarıdır. Atatürk döneminde gelen mall disiplin, 1965'e kadar Türkiye'de iyi kötü devam etmiştir. Esas yıkılış maalesef 1970'den sonra olmuştur.

AYSAN — Şimdi burada bir strateji üzerinde anlaşmak lazım. Biz son 4 yılda 7 tane istikrar programı uygulamışız. Hiç birisi tam değil. Şimdi

1981'de enflasyonu kontrol altına almak istiyorsak, ilk yapacağımız şey, yıl sonunda sıfır enflasyona ulaşmayı planlamalıyız. Fiyatların artmıyacağı şekilde bir hedef tespit etmeliyiz. Ondan sonra işlerimizi ona göre ayarlamalıyız.

GÜPGÜPOĞLU — Çok kısa bir sürede bu mümkün mü?

AYSAN — Çok kısa sürede... Gençlerde Profesör Hayek, istikrar programının enflasyonu ancak çok kısa sürede, 6 ayda kontrol altına alabileceğini bir dergiye açıklamış. Enflasyon kısa zamanda kontrol edildiği takdirde, sıkıntılarının hepsi o 6 ayda bitecek, ondan sonra üretim hızla artacak; diyor Prof. Hayek. İşi 4 yıla 5 yıla bıraktınız mı, enflasyonu kontrol altına almak imkânı yoktur; bizim tecrübemiz de öyledir.

KURDAŞ — Ben de bir saplama yapayım. Bir hafta evvel Ankara'da en yüksek yetkililere aynı noktayı tekrarladım. 4 yılda, 5 yılda gerçekleşecek bir istikrar programının, yaraları derinleştireceğini, sonuç alınmasını daha da zorlaştıracağını ve mekanizmaları bozacağını söyledim. Benim kanaatimce de bir istikrar programı azami 2 yıl içinde sonuç verecek biçimde çerçevelenmelidir. Yoksa başarılı istikrar programı olmaz. Meselâ 1978-1979-1980 programlarına istikrar programı demeye dilim varmıyor. İşte alın 1980 istikrar programını... 4 yılda, 5 yılda düzlüğe çıkacağınız nakarâtı ile 1980'deki bütün savurganlıklar, bütün israflar, bütün hatalar kamufle edilmiştir. Aynı hatalar şimdi 1981 için tekrarlanıyor. Tekrarlanmak isteniyor.

GÜPGÜPOĞLU — Biz belli bir dönemin sonunda nereye varacağımızı, ne durumda olacağımızı planlamıyoruz; hele şimdilik bir sene daha geçsin, diye hadiselerin akışına bırakıyoruz.

AKGÜÇ — Kamuoyunda zaman kazanma taktiği.

AYSAN — Türkiye'de uygulanmış bütün istikrar programlarını tetkik ettim. En iyisi 1929'daki istikrar programı. Faiz politikası, kur politikası, KİT fiyatları, devlet harcamalarında tasarruf yapma ve devlet gelirlerini artırma gibi beş tane faktörün hepsi bir anda yapılmış, 1929 yılı sonuna kadar uygulamaya koyulmuş; ondan sonra 1930'un yıl sonunda herşey istikrarda. Fiyatlar istikrarda, Türk parası değer kazanmış, 1 sterlin 1032 kuruş iken 741 kuruşa düşmüş, Jandarma Genel Komutanlığı, Milli Savunma Bakanlığı bütçeleri dahil hepsinde % 15-20 oranında indirim yapılmış, çok büyük sonuç sağlanmış. Ben, 1929 istikrar programı kadar tutarlı ve güzelini hiç görmedim. Ondan sonra Türkiye'de uygulanan tüm istikrar programları sulandırılmış, trend iyiden kötüye doğru gidiyor, uygulanan her istikrar programı bir öncekinden daha başarısız. Şimdi işin kötü tarafı son 4 yılda uygulanan 7 istikrar programının hiç birisi istikrar programı özelliğinde değil. Hiçbiri tüm tedbirleri aynı anda almıyor, esas faktörler birarada değil. 24 Ocak kararları iyi istikamete yöneliştir, ama çok eksiktir. Programda yalnız kur politikası ile KİT fiyatları var, o kadar. Başka hiçbir ciddi tedbir yok. Halbuki meseleri top yekûn ele alma 1981 programına getirilmelidir. Bu top yekûnlük masa üstünde kalmamalı, planladıktan sonra da uygulaması yapılmalıdır.

Merkez Bankası'nın Hazine'ye verdiği kısa vadeli avans 1970'lerde dejenere edilmiş. Burada da katı bir uygulamaya gidilmeli, Merkez Bankası'nın Hazine'ye vereceği avans, bütçe başlangıç ödenekleri toplamının % 5'ini aşmıyacak şekilde bir kural getirilmeli ve uygulanmalı... Biz şimdi bu oranı % 15 olarak ve yıl sonu ödeneklerini esas alarak uy-

guluyoruz. Bence bu uygulama, ka-
nunlara aykırı olduğu gibi, yürütme
organında, yasama organından yetki
gasbidir. Ondan sonra fon uygulama-
sını yapmışız. İşte, ben buna emme-
basma tulumba diyorum. Bu emme-
basma tulumbayı ortadan kaldırma-
dan da istikrar programı olmaz. Fon-
lar, ek ödenek almak yetkileri, kadro
alma yetkilerinin hepsi yasama or-
ganı eline verilmelidir. KİT'lerle il-
gili olarak birkaç örnek verdiniz. Şim-

Prof. Dr. Mustafa A. AYSAN

*İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi
Öğretim Üyesi*

di şu sırada 29 tane özel kuruluş si-
gara fabrikası kurmak için müracaat
etmiş. Ekonomik politikadaki çarpık-
lığa bakınız. Fabrikalarımız % 40-45
kapasite ile çalışırken, yeni kapasite
yaratıyoruz.

Halbuki mevcut fabrikaları bu
müracaat eden firmalara satmalı ve
«Al şunu % 100 kapasite ile çalıştır.»
demeli. Bu teklif edilince, şöyle kar-
şı çıkılıyor: «Efendim, kıdem tazmi-
natları var. Eski kuruluşlarda fazla
işçi var. Bunları nasıl tasfiye edelim?»

Oturursunuz, iş adamı ile müzakere
edersiniz, şeklini bulursunuz. Karşı-
lıklı hak ve vecibeleri saptarsınız.
Mevcut kapasiteyi kullanamazken ye-
ni kapasite yaratılmasına diğer bir
örnek SAN'lı kuruluşlar. Gerkorsan'ı
alınız, çelik konstrüksiyon fabrikası
yapıyor. Halbuki şu sırada Karabük'-
de gayet modern ve tam kapasite ile
çalışmayan bir çelik konstrüksiyon
atölyesi var. Şimdi bu hataları hatta
çılgınlıkları yaptıktan sonra, istikrar
tabii konuşulamaz. Evvela buraları tı-
kayacağız. Şu selektif kredi ve faiz
konusunda da birşey söylemek isti-
yorum. Faizlerin serbest bırakılması
enflasyonist dönemde iyi. Yalnız ser-
best faiz politikası yaftası altında fi-
yat karteli, işte buna hayır. Enflas-
yon düşecek diye ümit ediyoruz, hep
bekliyoruz. Enflasyon düştüğü zaman
o yapışkan faiz bir süre bir türlü aşa-
ğıya inmeyecektir. Tamam, aynı gö-
rüşteyim, faizler serbest bırakılmalı;
Merkez Bankası yalnız reeskont had-
lerini yayınlamalı; ona göre banka-
lar şekil alırlar ve aralarında rekab-
bet ederler. Şimdi şu anda serbest
faiz politikası diye birşey yok.

KURDAŞ — Onun kısmi bir ser-
bestliği var.

**bankalar : devlet kendi
kendisiyle rekabet ediyor**

AYSAN — Onun için de bu usul
ortadan kaldırılmalıdır. Hiç olmazsa
bankalar arası anlaşma yasaktır diye
bir hüküm getirilmeli bir yere.

AKGÜÇ — Var, getirilmiş ama
uygulanmıyor.

AYSAN — Uygulamalı. Bankalar
arası anlaşmadan öteye bankalar
arası rekabeti hızlandıracak tedbir-
ler alınmalı. Bizim bankalarımız ara-
sında rekabet yok aslında. Yalnız rek-
abet varmış gibi bir hava var. Ki-
minle rekabet edecek? Kendi kendi-

siyle mi? O öbüründen hisse sahibi, öteki ondan hisse sahibi, özel bankaların sermayedar yapısı böyle. Bir de devlet tutturmuş kendi bankalarını kendi arasında rekabet ettiriyor. Kendi kendisiyle rekabet ediyor. Devlet bankaları özel bankalarla rekabet edemez. Aslında bankalar arasında bir rekabet yok. Onun için 28 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin hükümleri yeniden gözden geçirilmeli, bankalar arası karşılıklı iş-tirak kesinlikle önlenmelidir. Böyle bir şey biliyorsunuz A.B.D.'de suçtur. Orada hem fiyat anlaşmasının, hem karşılıklı hisse almanın cezası var. Bu mesele basit bir hükümle çözümlenebilir. Bir bankada yönetime hâkim olan özel ve tüzel kişiler, başka bir bankadan % 10'dan fazla hisse alamazlar; kaydı konur ve bu iş biter. Böyle bir hüküm olmadığı için, anlaşmayı yasaklasanız da, bütün rekabet unsurlarını getirmeye çalışsanız da, bankacılık sistemimizde rekabet olmaz. Bir ayrı rekabet faktörü de dış bankaların şube açması. Yabancı bankaların şube açması hızlandırılmalıdır. Ancak o terbiye edebilir bizim bankacılık sistemimizi. Hem maliyetlerin indirilmesi bakımından, hem de modern bankacılık usullerinin yurda getirilmesi bakımından ben başka imkân görmüyorum.

Bir büyük noksanımızı söylemeden geçemeyeceğim. Tartışmalarda değinilen Devlet Planlama Teşkilatı konusunda... DPT fonksiyonunu yapmadığı gibi, çok da zararlı olmaktadır. Bilhassa KİT'lerin yatırım programları ve yatırım programlarının uygulanması açısından... Ufak değişiklikler için bile DPT'den onay almak zorunda KİT'ler. Şimdi bu usulü or-

tadan kaldırmak lâzım. Planlar, kamu kesiminin genel ve katma bütçeli idareleri için emredici olmalı. KİT'ler için böyle bir mecburiyet ortadan kaldırılmalı. KİT'ler için de yol gösterici olmalı plan, eğer bunlar pazar ekonomisi kurallarına göre çalışacaklarsa. Eğer KİT'lerin yatırımları denetleneneye veya engelleneneye ilgili bakanlıklar var. DPT'nin ilk kuruluşta yürütmeye ilişkin yetkileri yoktu, gittikçe icrai yetkiler verildi. Başka bir örnek, yabancı sermaye ile ilgili icrai görevleri var Devlet Planlama Teşkilatı'nın. DPT bütün icrai yetkilerinden arındırılmalı. Sadece karar sahiplerine, muhtemel karar seçeneklerinin sonuçları hakkında bilgi vermeli. Fonksiyonu bu kadar olmalı... Benim başka bir önerim, bütçe dışı fonların hepsinin kalkması.

KURDAS — Kaç fon var?

AYSAN — 16 tane fon var. 16 tane fonun hepsi kalktığı zaman, Türkiye'de ne olur? KİT'lere Merkez Bankası yolu tıkanacak diyorum. Tıkanacağı zaman, KİT'lere ne olur? Faiz haddi yükseldiği zaman, bunun ekonominin diğer makro değişkenlerine etkisi ne olur? Merkez Bankası'nın Hazine'ye verdiği kısa vadeli avans % 15'den % 5'e düşürülürse ne olur? Önümüzü görebilmemiz için gelecekte bu araştırmaların yapılması gerekli. Bunu yapan hiçbir kuruluş yok. Şimdi bu bilgiler sağlanmadan, araştırmalar yapılmadan da sağlıklı kararlar almaya, politikalar izlemeğe imkân yok. İşte bunları yapmaya Devlet Planlama Teşkilatı mecbur edilmeli. «Yalnız araştırma yapı-

- ◆ Herhangi bir şahsın, memnun ve mesut olması için lâzımgelen şey; kendisi için değil, kendisinden sonra gelecekler için çalışmaktır.

caksınız, başka hiçbir şey yapmıyacaksınız.» diye direktif verilmeli. Bu yıl ödeneklerde en yüksek artış Devlet Planlama Teşkilatı bütçesinde, % 400. Bir milyar 4 milyara çıkıyor.

GÜPGÜPOĞLU — DPT istişare organı olmaktan çıktı. İcra organı haline geldi.

DPT ve KİT'ler için neler yapılabilir?

AYSAN — Benim çok pratik bir önerim var: Bundan sonra, DPT karar alternatifleri konusunda, karar verecek insanlara bunların sonuçlarını gösteren bir kuruluş olmalı. DPT'nin esas fonksiyonu, araştırma, inceleme, karar alternatifleri geliştirme, teklifte bulunma olmalıdır. Bu fonksiyonun üzerinde hepimiz mutabık kalırsak, ilk düzeltilecek şey DPT'dir. Ben «Nasıl düzelir?» diye şöyle düşünüyorum. Yüksek Planlama Kurulu kaldırılmalı. Uzmanlarla politikacılar aynı heyette çalışmamalı. DPT Türkiye'den seçilen 4-5 tane iktisatçının emrine verilmeli. A.B.D.'deki Başkan'ın ekonomik danışmanları gibi... Bu iktisatçılar, DPT'ni uzmanlık kuruluşu gibi çalıştırmalı, araştırma yaptırmalı, bunların sonuçlarını şekillendirip, karar alternatifleri olarak Bakanlar Kurulu'na sunmalı ve tekliflerde bulunmalıdır. Planlama Teşkilatı'nın çalışmasına da hiç kimse karıştırılmamalıdır, bu beş kişiden başka. Türkiye'de bilgili ve ülkeyi tanıyan dürrüst 5 iktisatçı bulunur. Bunların emrine Planlama Teşkilatı verilir ve doğrudan doğruya Başbakan'a bağlı olur bu beş kişilik heyet. Planlama Teşkilatı'na yasaklanacak diğer bir konu, Devlet İstatistik Enstitüsü'nün bilgi yayınladığı yerde DPT bilgi yayınlamıyacak. Bunu da yasaklıyacaksınız. Bu yıl DİE, GSMH'nin % 2 - % 3 düşeceğini tahmin etti. Planlama teşkilatı ise binde 8 artacak diyor.

Devlet İstatistik Enstitümüz varken, Milli Gelir hesaplarında Planlama Teşkilatı tahmin yapmayacak.

KURDAŞ — DPT, Türkiye'de siyasi oyunların aleti oluyor. Şimdi de aynı şeyi yapıyorlar. Ankara'da herkes biliyor ki, Milli Gelir bu sene ciddi olarak düşmüştür.

AYSAN — Aslında düşüş % 2 değil, deflatör doğru hesaplınsa belki Milli Gelir'deki azalış % 5 tir. Şunca sıkıntıyı çektiğimiz bir yılda, Gayri Safi Milli Hasıla artıyor, demek cinayettir; bunu yasaklayacaksınız.

KURDAŞ — Aslında Planlama'yı tamamen politikanın dışına çıkarmak lazımdır.

AYSAN — Bana sorsanız ki; «KİT için en kritik, en sonuç alıcı, en iyi tedbir nedir?» Bir sürü var. Bu konuda ciltler dolusu raporlar yazıldı. Şimdi aynı konuda bir komisyon da Ankara'da çalışıyormuş. Ne iş yapıyorlar, bilgim yok. Fakat en kritik tedbir, KİT'lerin holdingleşmesi ve alttaki fabrikaların her birinin de A.Ş. haline getirilmesidir. Hisse senetleri holdinglerde toplandıktan sonra da oradan % 10 - 20 oranında, nasıl Sınai Kalkınma Bankası yapıyorsa, KİT holdingleri de hisselerden bir kısmını halka satacaktır. Almanya'da olduğu gibi «Halk Hisse Senedi» tipi yaratılabilir. İş adamlarının bu hisse senetlerini toplamaları endişesi varsa, hisse senedinin üzerine özel şartlar konarak belirlenmiş ellerde toplanması önenebilir. Halka hisse senedi satmayı planlamak ve uygulamak lazımdır. Bu aslında teknik bir meseledir. Teknik sorunlar çözümlenir, pay senetlerinin alıcısı da bulunur, bu konuda kuyruklar bile oluşur. Özel kesimde bunun örnekleri vardır. Zararlı işletmeler, proje halindeki işletmeler dahi halka açılmış ve kuyruk halinde hisse senedi satmışlardır.

KURDAŞ — Bu işletmeleri, her biri kıdem tazminatı karşılığında olmak üzere, mümkün olduğu oranda işçiye mal etmek de düşünülebilir.

AYSAN — Olabilir. O da bir yoldur. Personel giderlerinin bir kısmını hisse senedine çevirecek metodlarımız vardır. A.B.D.'de özel şirketlerin uyguladığı sistemler vardır.

KURDAŞ — Burada esas vurgulanacak nokta, Türkiye'de yeni KİT'ler kurulmamasıdır. Meselâ SAN'lı kuruluşlar KİT haline getirilmemeli.

AYSAN — Ben hesaplıyorum, yalnız TÜMOSAN'ın yapacağı yatırımlar 80 milyarı buluyor.

KURDAŞ — Tabii tabii... Bu seneki bütçeden de SAN'lı kuruluşlara önemli paralar ayrıldı sanıyorum.

AYSAN — Ben olsam 2-3 tane işletmeci göndererek yatırımları inceletir, gerekirse yapılan binaların kullanılış amaçlarını değiştirir, «Şunun ötesinde bu yatırıma gitmemek lazımdır.» der ve işi kestiririm.

KURDAŞ — Onun için bulduğum basit yol, bütün SAN'lı kuruluşların projelerini Sınai Kalkınma Bankası'nın tetkikine sevk etmek; onun verimli bulduklarını, onun yönetiminde gerçekleştirmek ve hisse senetlerine nihai olarak halka, özel kesime devretmek.

AYSAN — Alın TÜMOSAN projelerini, yalnız traktör fabrikası epeyce ilerlemiş; diğerlerinin hepsi hayal, kâğıt üzerinde. Traktör fabrikasının kapasitesini de 80.000/yıl'dan 50.000/yıl traktöre düşürmüşler. Şimdi şu sırada Türkiye'de yılda 70 bin traktör üretecek kapasite var; ama bunun ancak % 20'si kullanılıyor. Birişi bu rakamları görüp de «Bu iş olmaz.» demiyor. Maalesef bir kısım ödemeler de, işler de yapılmış vaziyete.

KURDAŞ — İşte buyurun. 1981 Bütçesi için aslında şu prensip ka-

rarını almak lazım: Türkiye'de mevcut sınai kapasitenin % 40'ı kullanılırken, aynı alanda yeni kapasiteler yaratmamak.

AYSAN — Altı ay bu tür yatırımlara bir kuruş para harcanmasa, Türk ekonomisi hiçbir şey olmaz.

AKGÜÇ — Bir noktayı tartışmak istiyorum. Hep üretim artışı deniliyor. Üretimin artırılmasının iki yönü var. Birinci yönü, bir takım reel faktörler lazım, üretimi artırmak için. Gerekli girdiler sağlanamazsa üretim yapılamaz, artırılmaz. İkinci yönü pazar bulma sorunu. Acaba üretim artışı için bu iki sorunu nasıl çözeceğiz? Bazı araştırmalar, Türkiye'de sanayiın gelişmesinde en önemli itici gücün iç pazardaki gelişmeler olduğunu ortaya koyuyor. Şimdi iç talebi kısmağa çalışıyoruz. Talebi olmayan şey niçin üretilsin?

KURDAŞ — Doğrudur. Derginin Aralık 1980 sayısında yayınlanan yazımda, «Türk sanayinde üretim nasıl artırılır?» sorunu üzerinde durdum. Tabii orada talep yaratmak sorunu önemli bir biçimde ele alınmıştır. Ben onun için Türkiye'de hemen çok acele bir anket yapıp «Hangi sanayi dallarında ne oranda kapasite boşluğu var, bu kapasite boşluğu olan sanayi dallarında nasıl bir talep yaratılarak bu sanayi kapasitesi daha iyi kullanılabilir?» sorularının cevabını alıp, 1981 Bütçesi'nde buna göre bir yönlendirilme yapılması düşüncesindeyim. Türkiye'de şimdiye kadar böyle bir anket yapıldığını sanmıyorum. İnşaat sektöründe de büyük kapasite boşluğu olduğunu farzediyoruz. Bu kapasite boşluğunun dışa sevkî imkânı var, ihracatı teşvik yoluyla... Bir de Türkiye'de bu dönemde, meselâ sosyal mesken yapımında, yeni bir organizasyona gidilerek, inşaat sektörü canlandırılabilir. Doğacak vergi farkları, konut inşaatı için kullanılabilir. Bir yanda konut açığı var, diğer yanda inşaat

malzemesi üreten sanayi düşük kapasite ile çalışıyor. İyi organize edilirse, tüketime gidecek ücret artışları, bütçe kanalıyla mesken yapımına sevkedilebilir veya bu amaçla bir fon oluşturulabilir. Böyle bir mesken politikası lanse ederseniz, hem sanayie talep yaratırsınız, hem ücret artışlarını tüketime gitmekten alıkoymazsınız, hem de bir sosyal soruna çare bulursunuz.

sanayiler arası ilişkiler bilinmeden arz-talep dengesi kurulamaz

AKGÜÇ — Sayın Kurdaş, gerçi bunu geçen toplantımızda da vurguladık, endüstrilerarası ilişkiler çok önemli sanayileşmede. Girdi-çıkıtı ilişkileri. Biz, Planlama Teşkilatı'nı eleştiriyoruz, kanımca haklı olarak eleştiriyoruz; çünkü bu tür araştırmaları yeterince veya hiç yapmıyor. İster sosyalist ekonomi olsun, ister liberal ekonomi olsun, muhakkak ki endüstriler arası ilişkiler belirlenmiştir. Girdi-çıkıtı ilişkileri muhakkak kurulmuştur. Ve bu araştırmalardan sonra sanayie yön verilmiştir. Halbuki biz bu araştırmaları yapmadan, el yordamı ile, keyfi kararlarla, çeşitli baskılarla ekonomiyi yönlendirmeye çalışıyoruz ve tabii başarısız sonuçlar alıyoruz.

KURDAŞ — Sayın Akgüç, haklısınız. Bu anketin, bu araştırmanın aylar hatta yıllar önce DPT tarafından yapılması lazımdı. Halbuki Planlama Teşkilatı şimdi araştırma kurumunu hüviyetinden çıkmış, bir cins siyasi müdahale yapıyor. «Türkiye'nin önünde 25 Ocak programının dışında bir alternatif yoktur.» gibi fetva veriyor. DPT'nin yapmadığı sektör incelemelerini Sınai Kalkınma Bankası kısmen yapmış; ama bu araştırmalar daha derin yapılmalı. Demin, inşaat sektörü birçok sana-

yiin sürükleyici sektörü olduğu için, işçi ücretlerindeki artışın bu sanayie aktılmasını önerdim. Aynı husus tarım sektörüne, deslekleme fiyatı ile akıtılan fonlar için de düşünülebilir. Yapılanlar gelir dağılımında yeniden düzenlemeler, ama yaptığımız düzenlemenin büyük bir kısmının tüketime gitmek istidadı var. İşte bu tüketime gidecek fonları yatırıma sevk etmek (ki bir insan için en doğal yatırım mesken ihtiyacıdır.), sınai üretim için talep yaratmak ve bunu sanayinin diğer kollarına doğru yaydırmak gerekli. Onun için 1981 Bütçesi klasik bir bütçe olamazdı. Bütçenin ekonomiyi yönlendirmesi lazımdı. Türkiye'de bu koşullarda ekonomik ve sosyal sorunları dikkate almayan bir bütçe hazırlanmamalıydı. 1981 Bütçesi klasik görünümde, hatta o kadar klasik ki verdiğiniz rakamlar çok enteresan, ödeneklerin dağılımı açısından 1980 Bütçesi'nden farklı yönü yok.

AKGÜÇ — Arz-talep dengesinin kurulmasından söz ediliyor. Endüstriler arası ilişkiler bilinmeden bu denge nasıl kurulacak anlayamıyorum. Fiziksel dengeleri, mal dengelerini kurmak için gerekli araştırmamız, gerekli bilgimiz yok.

KURDAŞ — Tabii bu araştırmaların yapılması lazım. Fakat alınacak makro tedbirler de aslında bu dengeleri kuracak tedbirler. Ciddi bir kambyo reformu yapacaksınız. Ciddi bir parasal disiplin, ciddi bir bütçe yönetimi getireceksiniz.

AKGÜÇ — Dengesizliklerin nereden geldiğini görmemiz lazım.

AYSAN — Bu temennilerin hepsi iyi. Fakat üzülerek söylemek isterim ki, 1981 Bütçesi için bu temennileri uygulamaya vaktimiz yoktur. Ek ödenek mekanizması ortadan kaldırılabilirse, KİT'lere Merkez Bankası yolu tıkanabilirse ve 1,5 trilyonluk bütçede yıl içinde hiçbir ek öde-

nek alınmamak şartıyla bir 300 milyarlık tasarruf sağlanabilirse, istikrar açısından başarı şansı doğar. Bence bunlar yapılamadığı takdirde, sizin tahmininizi çok iyimser buluyorum; 1,5 trilyonluk bu bütçe, 1980 yılındaki usullerle uygulanmaya çalışılırsa, Türkiye'de enflasyon hızı % 100'ü çok aşar, 1981 yılında.

GÜPGÜPOĞLU — Üretim diyoruz ama onun araçlarını düşünmüyoruz. İhracat seferberliğinden çok söz ediliyor. İhracat güzel ama ne ihraç edeceğiz? Bakın şimdi daha açık bir şekilde belli oldu. Gıda maddeleri ve gıda sanayii ürünlerini ihraç edecek vaziyetteyiz. Ortada mal yok. Herseyden önce memlekette üretim gereği şuurunun herkeste uyandırılması ve ona göre de planlama yapmamız gerekiyor.

KURDAS — Üretim çok önemli; fakat mal olsa da Türkiye'nin bugünkü sisteminde ihraç edemezsiniz. Orta Doğu bizden buğday istiyor. Türkiye'de bütün israfımıza rağmen 3 milyon ton ihraç edilebilir buğday olduğu anlaşılıyor. Fakat Orta Doğu'dan gelen talepleri reddediyoruz. Sebep, dış ticaret rejimimize göre buğday ihracını Toprak Mahsulleri Ofisi'ne vermişiz. Toprak Mahsulleri Ofisi'nin de fazla buğdayı yok. Ekonomide fazla buğday var, fakat Toprak Mahsulleri Ofisi'nde yok diye ihraç etmiyoruz. Sanki dış ticaret rejimi, Tanrı kanunu.

GÜPGÜPOĞLU — Onun çaresi bence bulunur. Aslında dahilde yeteri kadar mal yok. Buğday konusunda bazı kişiler spekülâtif amaçla buğday depoladılar. Fiyatların daha da yükselmesini bekliyorlar. Ama biz yeterince buğday üretmiş olsaydık, gayet tabii o zaman mecbur olacaktıydı satmağa.

KURDAS — Yanlış kur politikası yüzünden Türkiye, hâlâ dışarıya rahatlıkla satabileceği malları içeride tüketiyor. Bu konuda çok örnek ve-

rilebilir. İşte tekstil... İhraç edeceğimiz yerde kendimiz tüketiyoruz.

genel değerlendirme

AKGÜÇ — Bugün tartışmamızda beliren genel eğilimleri şöyle özetleyebiliriz :

Yasama organına sunulan 1981 yılı Bütçesi, bundan önceki yıllar bütçelerinden farklı bir niteliği olmayan, klasik bir bütçe görünümündedir. Başlangıç ödeneklerinin ekonomik ayrımı, 1980 yılı Bütçesi'nin aynı olduğu gibi; gelirlerin abartılması, bütçe açığının gizlenmesi gibi, geçmiş yıllar bütçelerinde gözlenen hastalıklar, 1981 yılı Bütçesi'nde de aynen mevcut bulunmaktadır. % 40 enflasyon ve % 3 ekonomik büyüme varsayımları çerçevesinde yapılan gelir tahminleri, aşırı ölçüde şişkin izlenimini vermektedir. Söz konusu varsayımlar altında, vergi gelirlerinin % 88,7 oranında artması, alınan vergi önlemlerine karşın, olanaksız görünmektedir. Bu denli büyük gelir artışı, ancak çok daha yüksek enflasyon oranlarında gerçekleşebilir.

Tüm bütçe ödeneklerinin gözden geçirilerek, samimi dengeli bir bütçe hazırlanması ve uygulanması ekonomik istikrar açısından son derece önem taşımaktadır. 1981 Bütçesi, yasama organına sunulduğu şekliyle, istikrara yönelik bir bütçe niteliğinden uzak görülmektedir.

Para ve kredi politikası alanında para arzının, hedeflenen enflasyon ve büyüme hızı ile tutarlı bir şekilde genişlemesini sağlamak, fonları ekonominin gereksinime duyduğu sektörlerle doğru yönlendirmek, imalat sanayiinin işletme sermayesi gereksinimini karşılamak, denetim dışı bir tefeci piyasasının gelişmesine engel olmak, kredi maliyetleri ile mevduat faizleri arasındaki marjı daraltmak, etkin bir kredi kontrolü yap-

mak; önemli sorunlar olarak görülmektedir. Üretici, dışsatımcı kesimlerin kredi gereksinimlerini karşılamak, ekonomik yapıdaki çarpıklığı ve/veya ekonomideki darboğazları giderecek yatırımları hızlandırmak, bu alanda alınacak tedbirlerin amaçlarını oluşturmaktadır.

T.C. Merkez Bankası'nın, kaynakların yönlendirilmesinde etkinliği artırılmalı ve bu banka, kamu kesimi-

Dr. Öztin AKGÜÇ

*İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi
Öğretim Üyesi*

nin açıklarını finanse eden bir husus niteliğinden çıkartılmalıdır. T.C. Merkez Bankası'nın kredileri, istikrarı bozmayacak bir düzeyde tutulmaya çalışılmalı, bunun için de T.C. Merkez Bankası'nın, Hazine'ye açtığı kredilerin oranı yeniden gözden geçirilmeli, KİT'lere açılan krediler ılımlı ölçüler içinde tutulmalı, hatta olanak yaratılarak KİT'ler için T.C. Merkez Bankası yolu imkân ölçüsünde kapatılmalıdır.

Türk ekonomisinde önemli yeri olan KİT'lerin sorunları saptanmış,

bu kuruluşların verimli çalışabilmesi için gerekli önlemler belirlenmiştir. Ancak bunların bir an önce uygulamaya konulması gerekmektedir. Sektör holdingleri kurulması, bunlara bağlı kuruluşların anonim şirket yapısına dönüştürülmesi, yönetimlerinin bağımsızlaştırılması, sermayelerinin bir bölümünün halka ve/veya bu kuruluşlarda çalışanlara satılması, öneriler arasında yer almaktadır. SAN'lı kuruluşların projelerinin ciddi bir şekilde yeniden gözden geçirilmesi, ekonomiye gerçekten yararlı olacak projelerin hızlandırılması ve SAN'lı kuruluşlara KİT niteliği verilmemesi; konuya ilişkin diğer bir öneri demetini oluşturmaktadır.

Türkiye, 1929 yılından itibaren istikrar programları uygulamaktadır. Ancak her uygulanan program, bir öncekinden çok daha tutarsız ve sulandırılmış olarak karşımıza çıkmaktadır. Türkiye, 1929 yılında uyguladığı programın ciddiyetine ve etkinliğe diğer programlarda ulaşamamıştır. Son yıllarda Türkiye 7 istikrar programı uygulamaya çalışmış, ancak başarı kazanamamıştır. İstikrar içinde büyüme amacını gerçekleştirebilmek için, Türkiye'nin daha tutarlı, kapsamlı, bilimsel inceleme ve bulgulara dayanan programlara gereksinmesi vardır.

Teşekkürler.

Dergi'nin Notu: Yukarıda sunulan «Açık Oturum» 18 Aralık 1980 tarihinde yapılmıştır.

◆ Bugünün dünyasında iyileştirme için potansiyel büyük olmakla beraber, güçlükler de küçümsenemeyecek kadar büyüktür.

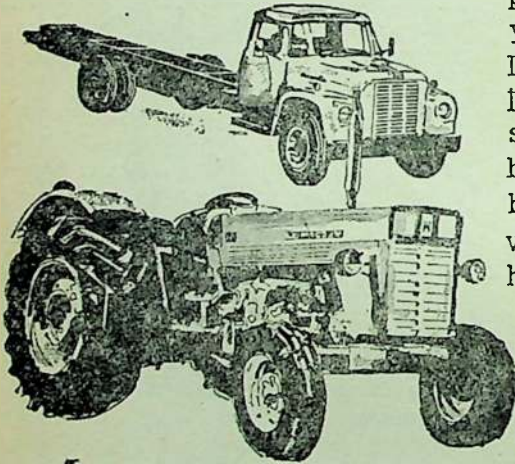
H. Igor Ansoff

güçlü yatırım International

INTERNATIONAL, traktörü, kamyonu, değişik modeldeki iş makineleri, pamuk toplama makineleri, yükleyicileri ve çekicileri ile Dünyada ve Türkiyede önderdir. INTERNATIONAL satış sonrasında da gülyüzle süren bakım ve onarım hizmetleri, bol orijinal yedek parça stokları, ve gezici servisleri ile her zaman, her yerde hizmetinizdedir.

International en güçlü yatırımdır
International alın
geleceğe güvenle bakın

İmalatçı firma

**TÜRK
OTOMOTİV
ENDÜSTRİLERİ A.Ş.**

TOE ve MAT Ordu Yardımlaşma Kurumu'nun (OYAK) iştirakidir.

Türkiye Genel Distribütörü:

**MOTORLU
ARAÇLAR
TİCARET A.Ş.**

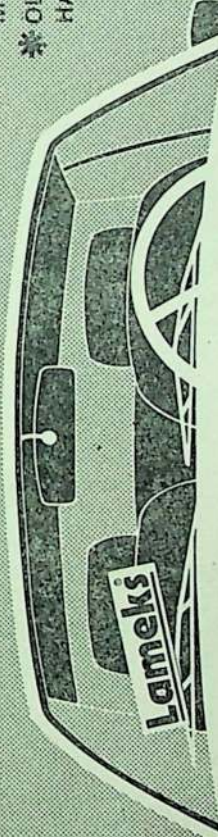
Merkez 4. Levent Tel. 64 49 90-91-92

Telex: 26239

İSTANBUL

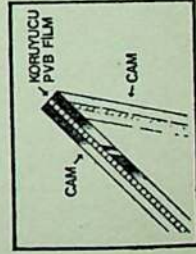
Lamex® oto camları yolda bırakmaz!

- * OPTİK KALİTE
- * YÜKSEK DARBE MUKAVEMETİ
- * OLCÜ VE KALIP HASSASİYETİ

POLYİNİLE BUTYRAL (PVB)

CAMLA EN İYİ BİRLEŞEN BİR PLASTİK BAĞLAYICI ELEMANDIR. POLYİNİLE BUTYRAL YIRTILMAZ, KOPMAZ, ESNEKTİR, KUVVETLİDİR. Lamex, EMNİYETİNİ BÜNYESİNDEKİ ULUSLARARASI STANDART KALINLIKTAKİ PVB FİLM'DEN ALIR.

Sertleştirilmiş oto camları kırılınca bir anda önünüzü göremez, güç durumda kalırsınız. Anında yumrukla kırıp, durmak için uygun bir yer bulmanız gerekir... ve bu saniyeler içindeki kötü ihtimaller her sürücü çok iyi bilir. Bundan sonrası ise bir dramdır, hele uzun yoldaysanız. Çok katlı Lamex Oto Emniyet Camları faklıdır. Dağılımaz. Önünüzü daima göre bilirsiniz. Dağılımayı camlar arasındaki PVB koruyucu film tabakası önler. Güvenle sürebilirsiniz otonuzu. Lamex sizi yolda bırakmaz. Çok katlı Lamex Oto Emniyet Camları farklıdır. Dağılımaz. Önünüzü daima görebilirsiniz.

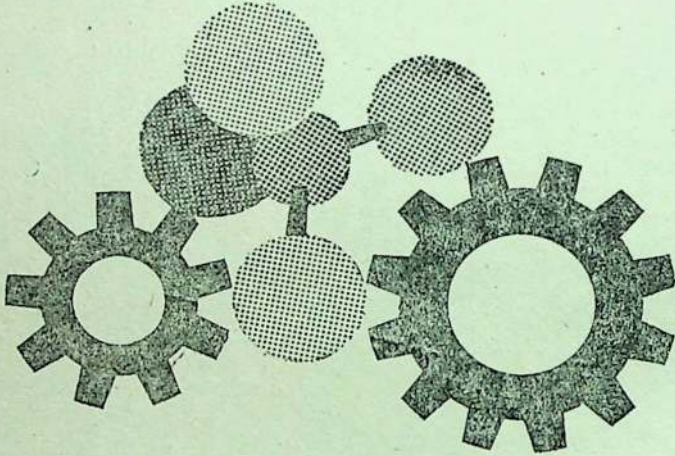
Genel Dağıtım :

Cam Pazarlama A.Ş.

Valikoncağı Cad. No. 73 Niğantaşı - İSTANBUL
Tel : 47 06 66 - 46 80 27

Lamex®
ARACINIZDA CAN GÜVENLİĞİ

**Kimya sanayi
yardımcı maddeleri
tüm endüstrinin
vazgeçilmez unsurlarıdır.**

.Türk-Henkel tüm üretimi ile
ihracat yapan tekstil, deri,
metal ve gıda gibi sanayi
kollarının kalite garantisidir.

Her tüten bacada bir Türk-Henkel mamulü...

Yönetim Sorunları

PATRICK
DE BUTLER

Söylesi

BESİM
BAYKAL

BAYKAL — 1980 Türkiye'sinde otomotiv sanayicisi olan bir kimse neler hisseder?

BUTLER — Elbette ki rahatlık hissetmez. Otomotiv sanayiinin uğradığı sert değişim, geleceği üzerinde insanı düşünmeye sevk ediyor. Bu sanayi kolunun potansiyeli yeniden değerlendirilmeli. Bir yandan sanayiciler, öte yandan hükümet çifte çaba harcamalı. Sanayicilere düşen, yeni pazar şartlarına kendilerini yudurmaktır. Dağıtım günleri geçmiştir. Ticaretin aslan ağzında olduğu bir pazarda dinamik bir satış politikası izlemek gerekir. Hükümete düşen ise 1970'lerde doğmasına çalıştığı, bugün henüz körpe olan bir sanayi koluna karşı üstlendiği manevi yükümlülüğü unutmamaktır. Bir örnek vereyim: Güç bir yıl olan 1980'de, üreticileri Türkiye'de yatırım alanında hiçbir çaba harcamamış ithal malı otomobiller, satışlarının üçte birini oluşturmaktadır. Üstelik, bunların bakımı için gerekli yedek parçaların yerli yan sanayiden elde edilecek yerde dışardan getirilmesi, sağlıklı bir tutum değildir.

BAYKAL — Dış ülkelerde Régie Renault'nun iştiraki olan kuruluşlarda kilit mevkiiler işgal ettiniz. O kuruluşların yapısal farklılığına da değinerek yönetimin teknoloji ve sınıal işletmedeki payını bize açıklar mısınız?

BUTLER — Yönetimin bir sınıal kuruluştaki payı son derece önemli-

dir. Ve bu, Türkiye için daha da geçerlidir. Neden mi? Çünkü ufak yatırımlarla çalışarak yüklü kârlar elde eden ticari şirketlerin aksine sınıal şirketler önemli yatırımların yükünü üstlenmişlerdir. Makinelerini büyük oranda ithal eden ve kredi karşılığı ödeyen otomotiv sanayiine gelince; birbirini izleyen devalüasyonlar yüzünden yıllık borç taksitlerinin yükselmesi buna karşılık kâr haddinin aynı ölçüde artmaması nedeniyle, bu mali külfetler daha da ağırlaşmıştır. O halde kurumun yaşamını sürdürübilmesi için işleri çok sıkı tutan bir yönetime gerek duyulacaktır.

BAYKAL — Türkiye'de üst seviyedeki yöneticilere uygulanacak isteklendirme sorununa yaklaşımınız nasıl olabilir? Başka ülkelerde uygulanan az veya çok etkili yöntemlerden hangileri bizimkilere yakın koşullar arzeder?

BUTLER — Böyle önemli bir konuda geçerli bir hüküm verebilecek kadar Türkiye'de tecrübe edinmiş değilim. Ancak, diyebiliriz ki milliyetleri ne olursa olsun insanların özelemleri birbirine benzer. Bu özelemler iki türde olur: Önce maddi olanlar, sonra da psikolojik olanlar... Bir kuruluşa uygulandıkta, yüksek seviyeli yöneticilerin isteklendirilmesi için gösterdikleri başarı ölçüsünde ödüllendirilmeleri gerekir. Şüphesiz burada önemli sorun, referans olarak kullanılacak ve iki tarafça da kabul edilecek amaç-

ların saptanmasıdır. İşin psikolojik yönüne gelince, kanımca yöneticilerin çalıştıkları şirkete bağlı olmaları, bir ekibin fertleri oldukları duygusunu taşımaları ve bundan kıvanç duymaları lâzımdır.

BAYKAL — Şirketiniz ekonomiyeye, üretime, enerjiye (v.b.) ilişkin güncel sorunlardan hangi yönde etkilenmektedir? Dışsattım tasarılarının yerine getirilmesi ve fabrikada işçi sayısının artmasına mukabil, üretimin düşmesine bağlı olarak Oyak-Renault yönetiminin karşılaştığı güçlükler nelerdir?

BUTLER — Bugün otomobil sanayii tam bir dengesizlik içindedir. Yılda 200.000 taşıt üretmesi öngörül-müş iken, hâlen kapasitesinin % 50'sini bile kullanamıyor. Bu durumun mâkul sebebi, bazı gruplaşmalar konu dışı tutulursa Oyak-Renault'nun bir yıldır geliştirmeye çalıştığı dışsattımlardır. Bunların şirkete maliyeti maalesef yüksek oluyor. Çünkü Türkiye maliyetleri dünya fiyatlarının üstündedir. Bütün ihracatçı ülkelerde olduğu gibi, Türkiye de dışsattımdan gelen maliyet fazlasını yüklenebilecek güçte bir iç pazara dayanmak zorun-

Patrick de Butler 1928 yılında Paris'de doğmuştur. İngiliz Ticaret Odalarından bakalorya almıştır. 1959'dan beri «Régie Nationale des Usines Renault» da ve dış ülkelerdeki yatırımlarında görev yapmaktadır. Haziran 1980'de Türkiye'deki Oyak-Renault Fabrikaları'nın Genel Müdürlüğüne atanmıştır. R.N.U.R.'de daha önce bulunduğu görevler şunlardır: İhracat Müdürlüğü Müfettişi (1959); Avustralya Ticari ve Sınai Şubeler Mü-

dürü (1960); Hong Kong Bölgesel İhracat Müdürü (1961); Vietnam Ticari ve Sınai Şubeler Müdürü (1963); Fransa Billancourt İhracat Müdürü, Asya Bölgesi Müdür Yardımcısı (1965); Norveç Şubeler Müdürü (1970); Kanada Şubeler Müdürü (1975).

KURULUŞ HAKKINDA

Oyak-Renault Otomobil Fabrikaları, Renault 12 modeli otomobilleri üretmek üzere 1969'da Bursa'da 350.000 m²'lik bir alan üzerine kurulmuştur. Şirketin büyük ortakları arasında R.N.U.R.'den başka Ordu Yardımlaşma Kurumu ile Yapı ve Kredi Bankası A.Ş. bulunmaktadır. İlk 10 yıl içinde 200.000 otomobil üreten kuruluşun sermayesi, başlangıçta 50 milyon TL. iken, I. ve II. dönem yatırımları ile 635 milyon TL.'na ulaşmıştır. I. dönemde % 67 olan yerli parça oranı, II. dönemde % 85'e çıkmıştır. Motor, vites kutusu ve aktarma organları grubunda bu oran % 95'i aşmıştır. 1980 yılında 2500 otomobil ile 3000 motor, vites kutusu ve aktarma organları ihraç edilmiştir. Bu dışsattımla ülkeye 12 milyon \$ döviz kazandırılmıştır.

SÖYLEŞİ : Fotoğrafta Patrick de Butler (solda), Besim Baykal ile görüşürken görülüyor.

dadır. Oysa, birkaç aydan beri durum bunun tersine oluşuyor. Kredilere ve banka faiz oranlarına konulan kısıtlamalar sebebiyle satışlar çok gerilemiştir. Kanaatimce burada hükümetin yapabileceği bir şey vardır. Sanayiye para yardımıyla ayakta tutmak değildir yapılması gereken; çünkü böyle bir tutum piyasa ekonomisine aykırı düşer. Fakat Türkiye'nin ekonomik gelişmesine katkıda bulunmuş, çok sayıda istihdam yaratmış ve ihracatçılık yönü olan bir sektörü belli bir süre desteklemektir.

BAYKAL — R.N.U.R., yani Renault Fabrikaları Milli Tekeli, OYAK-RENAULT'nun başlıca ortaklarından biridir. Bu münasebetle, şirket yönetimi Fransız ortağın yönetim yöntemlerinden esinleniyor mu? Bunu yapıyorsa, hangi ölçülerde yapıyor? Ortakların Oyak-Renault'nun yönetimindeki payı nedir ve hangi hususlara en fazla ağırlık verilmektedir?

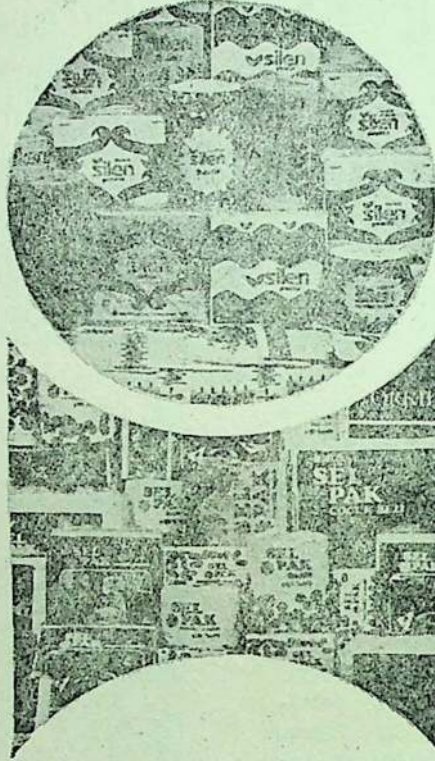
BUTLER — Oyak-Renault, hiç değilse bugüne kadar, sırf sınav amaç güttüğü ölçüde, bu kurumun teşkilâtı ve yönetimi, kendilerine teknolojik bilgi ve görgüsünü aktaran şirketin, yani Régie Renault'nun kullandığı metotlardan esinlenmiştir.

Böyle olmakla beraber, ortaklar, yönetim kurulu aracılığıyla, yönetimle ilgili kararlarda eşit pay sahibidirler. Son sorunuza da şöyle cevap vereyim : Bizim kaygılarımız iki kutupta toplanmaktadır. Üretimin geliştirilmesi ve ürünün iyileştirilmesi. Daha iyi bir yönetim sayesinde sonuçların iyileştirilmesi...

BAYKAL — İzninizle son bir sorum daha var : Bildiğiniz gibi, «Halkla İlişkiler», yani «Kamu İlişkileri» Türkiye'de henüz gelişmeye başlamış bir yöntemdir. Görüşmemizin başlangıcında «Halkla İlişkiler Departmanı» işlerinin, az sayıda elemanla tek bir yönetici tarafından yürütüldüğünü gördüm. Bu dairede her iş aksama-dan yürüyor. Bana söyler misiniz? Bir yönetici ile böyle başarılı bir sonuç nasıl alınabiliyor? Öteki servislerinizde de durum böyle midir?

BUTLER — Sorunuza dolaylı olarak karşılık vereceğim : İyi yönetim sanatının kurallarından birisi de başkalarını çalıştırmasını bilmektir. Şu anda benim sorularınızı cevaplandırmam, bu ilkeyi bizim «Halkla İlişkiler» servisimizin hakkıyla uyguladığının bir göstergesidir.

BAYKAL — Teşekkür ederim.

kâğıdın ipeği, temizliğin gereği...

Sağlıklı temizliği arıyorsanız,
evde, işte, yolda,
emici, yumuşak SELPAK
sizin içindir.

Titiz olmakta haklısınız.
Sağlıklı, pratik,
ekonomik temizlik için
üretiyor SILEN mamûlleri.

SEL
PAK

her yerde her zaman

silen

temizliğin simgesi...

AYIN EKONOMİK OLAYLARI

DOÇ. DR. YILDIRIM KILKIŞ

1980 yılının son ayı içinde, Milli Güvenlik Konseyi tarafından kabul edilen yeni kanunlarla birtakım vergi yasalarında önemli değişiklikler yapılmıştır. Ayrıca, Gelir ve Kurumlar Vergileri ile ilgili değişikliklerin de âcilen ele alınmış olduğu anlaşılmaktadır.

12 Eylül 1980 tarihinden beri ülkemizin yönetimini ele almış olan Milli Güvenlik Konseyi ve onun tarafından tayin edilen hükümetin, önce anarşiyi önleyici tedbirlerle can ve mal güvenliği sağlama çabaları olumlu şekilde devam etmektedir.

Ülkemizin diğer önemli bir sorunu sosyal adaleti sağlamaktır. Bu hususta, yeni vergi kanunları veya mevcut kanunlarda değişiklikler yapılarak tedbirler getirilmek istenmektedir.

Diğer taraftan, ekonomik sorunlarımız, eskimiş mevzuatın yenileştirilmesi, işsizlik sorununa âcil çözümler getirmek, eğitimde reform gibi çok önemli konulara yeni hükümetimiz el atmıştır. 1981 yılının, güvenlik dolu günler içinde, sağlıklı şekilde kalkınan Türkiye getirmesini candan arzuluyoruz.

1980 yılının son haftasında akaryakıt fiyatlarına yeni zamlar getirilmiştir. Buna göre, İstanbul'da yeni fiyatlar şöyledir :

Normal benzin	52,10 TL.
Süper benzin	57,10 »
Motorin ve gaz	35,00 »
Kalorifer yakıtı	26,85 »
5 Numara Fuel-oil	25,57 »
Piknik bütan tüpü	87.— »
12 kg. bütan tüpü	488.— »

Aşağıda yeni getirilen vergi kanunları değişiklikleri ve diğer ekonomik olaylar kısaca açıklanmaktadır.

YENİ VERGİ YASALARI

Geçtiğimiz dönemde birçok vergi kanunlarında önemli değişiklikler yapılmıştır. Bu kanunlar ve değişiklikler hakkında kısa bilgiler şöyle derlenebilir. 28 Kasım 1980 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan vergi kanunları değişiklikleri şunlardır :

Değerli Kâğıtlar Kanunu'nda değişiklik : 210 sayılı Değerli Kâğıtlar Kanunu'nda yapılan değişikliklerde, kanunun kapsamına alınan kâğıt ve belgeler

açıklanmıştır. Askerlik cüzdanı, şoför ehliyetnameleri, trafik çalışma karneleri, trafik ruhsatnameleri ve faturalar, kapsam içine alınmış bulunmaktadır. Yapılan diğer önemli değişiklik, bu kağıt ve belgelerden alınacak bedellerin miktarlarındadır. Örneğin pasaportlardan alınacak vergi 1250-2500 lira arasında değişmektedir. İşçi pasaportlarından 750 lira vergi alınacaktır.

Damga Vergisi Kanunu'nda değişiklik : Damga Vergisine tabi kâğıtlardan alınacak nispi vergi binde 1 ile 10 arasındadır. Faturalarda 1.000 liraya kadar 10 lira, 500.000 liradan yukarı 100 lira damga resmi alınacaktır.

Harçlar Kanunu'nda değişiklik : Bu değişiklikler de harç miktar ve yüzdelerindedir. Örneğin ithalâtçı vesikalarından 15.000 lira, ticari işletmelerin unvan tescil ve ilânından 2.500 - 15.000 lira harç alınacaktır. Damga Vergisi harçları ile ilgili harç listeleri şunlardır : Yargı harçları, noter harçları, vergi itiraz harçları, tapu ve kadastro işlemleri harçları, konsolosluk harçları, pasaport, ikamet tezkeresi, vize ve Dışişleri Bakanlığı tasdik harçları, gemi ve liman harçları, imtiazname, ruhsatname ve diploma harçları, trafik harçları.

Taşıt Alım Vergisi Kanunu'nda değişiklik : Kara, deniz ve hava taşıtlarından alınacak yeni vergiler, bu kanun ile artırılmıştır. Otomobillerden ağırlık ve yaşlarına göre alınacak vergiler, 7.500 - 120.000 lira arasındadır. Mükellefin, ailesinin ve bakmakla yükümlü olduğu aile fertlerinin sahip olduğu birden fazla otomobiller için iki kat vergi alınacaktır.

Motorlu Kara Taşıtları Vergisi Kanunu'nda değişiklik : Bu kanun ile deniz taşıtları, uçaklar ve helikopterler de kapsama alınmıştır. Yıllık otomobil vergileri ağırlık ve yaşlarına göre 1.020 - 35.040 lira arasında değişmektedir.

Amme Alacakları Kanunu'nda değişiklik : 28 Kasım 1980 tarihli Resmi Gazete'de, Amme Alacaklarının Tahsiline Dair Kanun'da yapılan değişiklikleri gösteren kanun da yayınlanmıştır. Gecikme cezası ilk bir aylık müddet için % 10, takip eden her ay için % 3 olarak uygulanacaktır.

Vergilerle ilgili diğer bir kanunlar değişikliği demeti, 11 Aralık 1980 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanmıştır. Bu değişiklikler daha ziyade bina ve emlak vergileri ile ilgilidir. Aşağıda, 11 Aralık 1980 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan vergi kanunları değişiklikleri kısaca belirtilmektedir.

113 yıldan beri halkımızın güvenine layık olmuş
asırlık tasarruf bankası

**EMNİYET
SANDIĞI**

Bina İnşaat Vergisi : Bu kanuna bağlı V sayılı Tablo'da gösterilen her türlü bina inşaatı inşaat ve tadilat ruhsatı, Bina İnşaat Vergisi'ne tabidir. Kanunda Bina İnşaat Vergisi'nden istisna edilen binalar ile, binaların inşaat alanı ve metrekare vergileri, inşaat cinslerine göre gösterilmektedir.

Emlâk Alım Vergisi Kanunu'nda değişiklik : 1.1.1981 tarihinden itibaren yürürlüğe girecek olan bu kanun ile, Emlâk Alım Vergisi kapsamına giren emlâk ve kısımları açıklanmaktadır.

Emlâk Vergisi Kanunu'nda değişiklik : 1319 sayılı Emlâk Vergisi Kanunu'nda yapılan değişiklikler, vergi muafiyeti tanınan binaları, beyan sürelerini, zamanaşımı süresinin başlangıcı gibi hususları kapsamakta olup, bina, vergisi nispetini aynen muhafaza etmektedir. Buna göre, mesken olarak kullanılan binalarda vergi nispeti binde 4, diğer binalarda binde 6 olarak kalmıştır.

Veraset ve İntikal Vergisi'nde değişiklik : 11 Aralık 1980 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan diğer bir kanun değişikliği de, Veraset ve İntikal Vergisi ile ilgilidir. Bu kanun ile yapılan değişikliğe göre, miras hisselerinin 1 milyon lirası vergiden muaf tutulmuştur. 1.1.1981'de yürürlüğe giren bu kanunun bundan önce tanıdığı muafiyet 40.000 TL. idi.

YATIRIMLARIN, İHRACATIN VE HİZMETLERİN TEŞVİKİ

Yatırımların, ihracatın ve döviz kazandırıcı hizmetlerin teşviki ve yönlendirilmesine dair hükümler ve buna ilişik olarak 1981 yılı genel teşvik tablosu, 30 Kasım 1980 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanmıştır.

Genel teşvik tablosunda yer alan yatırım konularının teşvik araçlarından yararlanabilmesi için müracaatların DPT'na bağlı TUD (Teşvik Uygulama Dairesi)'ne yapılması gerekmektedir.

Yayınlanan hükümler, çeşitli teşvik araçlarından hangi şekil ve şartlarda yararlanılabileceğini açıklamaktadır. Ayrıca, İstanbul, Kocaeli illeri ile İzmir, Bursa, Ankara belediye sınırları içinde (organize sanayi bölgeleri hariç) kurulacak yeni yatırımların ve ekonomik ölçeğin üstündeki tevsî yatırımlarının teşvik araçlarından yararlanamayacağı da hükümler arasında yer almaktadır.

Yayınlanan «1981 Yılı Genel Teşvik Tablosu»nun sonunda geri kalmış illerin listesi de bulunmaktadır.

YENİ KUR AYARLAMASI

10 Aralık 1980 tarihli Resmi Gazete'de yayınlandığı üzere, uluslararası para piyasalarındaki gelişmeler dolayısıyla bazı yabancı paraların alış ve satış fiyatları yeniden düzenlenmiştir. 10.12.1980 tarihinden itibaren geçerli olan bu kurlar (alış fiyatı üzerinden TL. olarak) aşağıda gösterilmektedir :

Dövizin Cinsi	Eski Alış	10.12.1980 Kuru
ABD Doları	84.80	89.25
Avustralya Doları	99.15	104.02
Kanada Doları	72.42	74.40
Kuveyt Dinarı	297.94	327.33
Sterlin	206.50	210.12
Suudi Arabistan Riyali	25.51	26.88

Hizmette sınır yoktur

Bir bankanın müştərisi para değildir: İnsandır.

Kurulduğu günden beri, Yapı Kredi, tasarrufunuzun miktarından önce, size önem veren banka olmuştur.

Artık, 37. yılınızı yaşıyoruz.

Kıvancımız, sadece, Türk bankacılık kesimindeki hemen her yeniliğin öncüsü bulunmamızdan değildir.

Kıvancımız, 36 yıldır tüketmeyen "hizmet" tutkumuzu, şimdi, yeni bir solukla sürdürmemizdir...

İnsanlar gibi kuruluşların da başan çizgisi düz değildir. İniş, çıkışlarla gelişir...

İnsanların ve kuruluşların başansını sürekli kılan, kendilerini yenilemeyi bilmelendir.

Şimdi, yeni atılımların eşliğindeyiz.

Koklu bir geçmişten yeni bir geleceğe doğru yol alıyoruz.

Yapı Kredi'yi izleyin. Yapı Kredi'den bekleyin.

**YAPI ve KREDİ
BANKASI**

"Kuruluslara güc, tasarruflara güven."

SERMAYE PİYASASINDA EKSİKSİZ HİZMETİ YALNIZ MENTAS VERİR.

Kapıdan başlar Mentas'ın eksiksiz hizmeti.
Güleryüze, içtenlikle karşılar sizi.

Dilerseniz elektronik cihazlarda yayınlanan
menkul değerlerin gerçek piyasa rayıçlerini izler.
Mentas'la fikir alışverişi yaparsınız.

Dilerseniz hiç bekletmeden sorunlarınıza eğilir Mentas

TASARRUF SAHİBİ İSENİZ

yatırımlara ilişkin sorularınızı cevaplar.
Ayrıntılı bilgiler verir. Öneriler getirir.

Sunduğu tahvillerin tümü üst düzeyde gelir sağlar
Ülkemizin en güçlü holdinglerinin güvencesini taşır
Ve Mentas eksiksiz hizmetini
anapara ve gelirlerinizin taşıdığı güvenceyi pekiştiren
"Garanti Belgesi" ile tamamlar.

KURULUS TEMSİLCİSİ İSENİZ

ihraç edeceğiniz tahvillerle ilgili
tüm işlemleri planlar. Organize eder. Dilerseniz uygular.
Kuruluşunuz için en verimli sonuçları sağlar...

VE SİZ GÜVENLİ GELECEKLERE DOĞRU
SAĞLAM ADIMLARLA ÇIKARSINIZ MENTAS'TAN...
MENTAS YAŞAMINIZDAN ÇIKMAZ.

mentas

menkul değerler ticaret a.ş.

Sümüşsuyu, İnönü Cad. No: 72 K. 2 Taksim-İstanbul
Tel : 45 55 29-49 99 27-45 66 14-44 85 57-49 34 38
44 30 45 Teleks : 23-196 lame TR

KURULUŞLARA MALİ HİZMET VEREN KURULUŞ:

MEBAN... ...VE SUNDUĞU OLANAKLAR...

Tasaruf saheline verildiği hizmetle ayumlu olarak Meban, kurulduğundan bu yana "kurumsal hizmetler" in öncüsü ve uzmanı olmuştur.

• Bir şirketin, sürekli bir sermaye için finansmana ihtiyaç duyduğunda Meban hizmete hazırdir.

Sermaye için "underwriting" Meban başarıyla Meban sunmaktır.

• Büyük başarıyla Meban gerçekleştirirlerdir. Kuruluşların hisse senedi ve diğer finansman ihtiyaçlarının üzerine alır ve satış hizmetlerini taahhüflü - ya da taahhüzsiz - olarak yerine getirir.

• Meban, 1979 yılında yaklaşık 1 milyar TL'lik "underwriting" hizmetini gerçekleştirmiş, yeni piyasalara açılması için girişimci kurumlara yardımcı olmuştur.

• Meban'ın "Füzünçüler ve İktisatler Servisi" en verimli yatırım seçimi için her tür mali ve hukuki değerlendirme yapar.

En uygun koşullarda; yeni bir ortaklığı kurabilmesi için, gerekirse taraflardan biri adına tüm mülzake ve işletmeleri yürütür.

• Bir şirket ya da fabrikanın en iyi yöneticilerle devri yapılabilmektedir.

Modern sermaye piyasasının merkezi Meban, şirketlerin sermaye ihtiyaçlarını karşılamak üzere her işleme, işletmeye, yerime getirir.

• Bir şirketin büyüme sorunları karşısında tecrübeli bir danışmana gerek duyulduğunda Meban Arastırma Uzmanları, sorunu bilimsel yollarla çözer.

• Kuruluşların istediği ölçülerde sermaye ihtiyaçları için, gerek finans danışmanlığı görevini üstlenir. Şirketin ihtiyaç ve güçlü büyümesini sağlayarak yeni yatırımlar gerçekleştirir.

• Yeni bir girişimin çıkışında, şirketin en iyi koşullarda bulunmasını Meban'ın "Füzünçüler ve İktisatler Servisi" en verimli yatırım seçimi için her tür mali ve hukuki değerlendirme yapar.

Yabancı pazarlara, emisyon ve sermaye yönetimini sağlamak üzere Meban'ın sermaye piyasasındaki uzmanlığı, şirketin sermaye ve finansman sorunlarının çözümü için her Meban terübesiyle yardımcı hizmetlerdir.

• Yabancı pazarlara, emisyon ve sermaye yönetimini sağlamak üzere Meban'ın sermaye piyasasındaki uzmanlığı, şirketin sermaye ve finansman sorunlarının çözümü için her Meban terübesiyle yardımcı hizmetlerdir.

• Bir şirketin büyüme sorunları karşısında tecrübeli bir danışmana gerek duyulduğunda Meban Arastırma Uzmanları, sorunu bilimsel yollarla çözer.

• Kuruluşların istediği ölçülerde sermaye ihtiyaçları için, gerek finans danışmanlığı görevini üstlenir. Şirketin ihtiyaç ve güçlü büyümesini sağlayarak yeni yatırımlar gerçekleştirir.

• Yeni bir girişimin çıkışında, şirketin en iyi koşullarda bulunmasını Meban'ın "Füzünçüler ve İktisatler Servisi" en verimli yatırım seçimi için her tür mali ve hukuki değerlendirme yapar.

• Meban'ın "Füzünçüler ve İktisatler Servisi" en verimli yatırım seçimi için her tür mali ve hukuki değerlendirme yapar.

• Meban'ın "Füzünçüler ve İktisatler Servisi" en verimli yatırım seçimi için her tür mali ve hukuki değerlendirme yapar.

• Meban'ın "Füzünçüler ve İktisatler Servisi" en verimli yatırım seçimi için her tür mali ve hukuki değerlendirme yapar.

• Meban'ın "Füzünçüler ve İktisatler Servisi" en verimli yatırım seçimi için her tür mali ve hukuki değerlendirme yapar.

MEBAN

MEBİL DEĞERLER BANKASI VE FİNANSMAN A.Ş.

MEBAN MENKUL DEĞERLER BANKERLİK VE FİNANSMAN ANONİM ŞİRKETİ
Menkul Değerler Bankası
Akersoy İşhanı - Çarşı İstasyonu
Kızılkaya - Beşiktaş - İstanbul - Türkiye
Tel: (0212) 26 24 20 - 21 - 22 - 23 - 24

BİLİNCİ TASARRUF SAHİPLERİNİN YARARLANDIĞI KURULUŞ

Sermaye Piyasası

DOÇ. DR. ŞEREF TÜREN

PAY senedi pazarı durgunluk dönemini hâlâ üzerinden atamamıştır. İncelediğimiz portföy dikkate alınacak olunursa, 4 pay senedi fiyat artışı gösterirken, 6 pay senedi önemli fiyat düşüşlerine uğramıştır. Akçimento 50 TL., Kartonsan 100 TL., Sarkuysan 300 TL. ve Yapı Kredi Bankası 350 TL. fiyat artışları göstermiş olup ortalama fiyat yükselişi 200 TL.'dir. Fiyat azalışı gösteren pay senetleri ve işletme isimleri ise şöyledir: Nasaş 100 TL., Kav 200 TL., Çelik Hatlat ve Nuh Çimento 500 TL., Aroma 600 TL. ve İş Bankası ise 3.000 TL.. Ortalama fiyat düşüşü 816 TL. olup, pazarda görülen fiyat artışlarına oranla oldukça yüksektir. Geriye kalan diğer 35 pay senedinin fiyatı, Kasım ayı düzeyini korumuştur.

Bu gelişmelerin sonucunda pay senedi indeksimiz Aralık ayında % 0.1'lik bir artış göstererek 94.64 düzeyine gelmiştir. İndeksin bu hafif yükselişine neden, fiyat artışı gösteren pay senetlerinin tartılarının, yani ödenmiş sermayelerinin, fiyat azalışı gösterenlere oranla daha yüksek olmasıdır.

Tahvil pazarındaki canlılık ise kendi hissettirmeye devam etmektedir. Nitekim Aralık ayı içerisinde 1 milyar 150 milyon TL.'lik özel tahvil ihracı gerçekleştirilmiştir. Böylece 1980 yılı içerisinde toplam 16.934.935.000 TL.'lik özel sektör tahvili ihraç edilmiştir. Bu tutar, 1979 yılı ihraçlarından % 356 daha fazladır.

Tahvil pazarındaki canlılığın devamı banker ve bankacılık sektörünün arz ettiği getirilerin düzeyine bağlıdır. Bankacılık sektörünün son faiz oranı arttırdığından sonra (bir yıllık vadeye kadar olan mevduata yürütülecek faiz oranı brüt % 32, bir yıl ve daha fazla vadelerinin ise % 40 olmuştur), bankerlik kuruluşlarının da yakın bir gelecekte sundukları getirileri arttırmaları beklenmelidir.

Yorum

Tahvil Fiyatı Teoremleri

Tahvil fiyatları ile vade verimlilikleri (1) arasındaki ilişki hakkında şu teoremler sözkonusudur:

1) Tahvil fiyatları ile vade verimlilikleri arasında ters bir ilişki sözkonusudur. Yani pazar faiz oranları yükselirse tahvil fiyatları düşecektir. Veya faiz oranları düşecek olursa tahvil fiyatları artacaktır. Buna göre, eğer kişisel yatırımcılar faiz oranlarında bir azalma olacağını bekliyorlarsa, tahvillerinin fiyatlarını arttıracaklardır. Faiz oranı düşüşü bekleyen kişiler genellikle tahvil alıcısı olarak

(1) Vade verimliliği, bir tahvilin satınalma fiyatını bu tahvilden gelecek bütün nakit girişlerine eşitleyen iskonto oranıdır. Bu oran, sermaye bütçelemesinde kullanılan iç verim oranının benzeridir.

sermaye pazarına girecektir. Fakat eğer, yatırımcı kişiler faiz oranlarının artacağını bekliyorlarsa, ilerde bir sermaye kaybına uğramamak için, bugünden el-lerindeki tahvili satmak arzusu içinde bulunacaklardır.

2) Tahvilin kupon faiz oranı ile vade verimliliğinin birbirinden farklı sayılar olması durumunda, vade süresi uzadıkça, tahvillerin fiyatlarında ortaya çıkacak farklar da o kadar fazla olacaktır. Buna göre vade bitimine uzun bir süre olan tahvillerin fiyatlarında büyük oynamalar olacaktır. Bu nedenle fiyat spekül-atorleri, genellikle uzun vadeli tahvilleri kısa vadeliye tercih ederler.

3) Teorem ikide sözü edilen fiyattaki yüzde değişmeler, vade süresi art-tıkça azalan oranda artma olacak şekildedir. Yani fiyat spekül-atorlerinin fiyat dalgalanmalarından yararlanmak için mutlaka çok uzun vadeli tahvilleri tercih etmesi gerekmektedir. Çünkü fiyattaki yüzde değişmeler, yıllar arttıkça aza-lan oranlarda olacaktır.

4) Veri bir vade verimi için, tahvilin verimliliğindeki bir azalışın doğuraca-ğı bir sermaye kazancının tutarı, verimlilikteki bir artışın doğuracağı sermaye kaybından daha büyüktür. Buna göre, faiz oranları düşerken kişisel yatırımcı-nın tahvil satın alması, başlangıç faiz oranından aynı nispette bir faiz oranı ar-tışı olduğu takdirde, tahvil satmaya oranla daha fazla kâr bırakmaktadır.

5) Tahvilin kupon faiz oranı ne kadar yüksek ise, fiyattaki yüzde değişme (vade verimliliğinde belirli bir oranda değişme olması halinde), o kadar az olur.

Örneğin % 5 faiz oranlı 1000 TL. değerinde bir tahvilin fiyatı, faiz oranları % 6'ya çıkarsa 833 TL.'na düşer. Buna göre % 16.7 sermaye kaybı ortaya çıkar. Halbuki % 20 faiz oranlı 1000 TL. değerinde bir tahvilin fiyatı, faiz oranları yine % 10 artarak % 22'ye yükselirse, 909 TL. olacaktır. Dolayısıyla sermaye kaybı sadece % 9.1'dir.

**TÜRK
DIS TİCARET
BANKASI**

**"bankanızı seçerken
en önemli gerçeği
unutmayınız!..."**

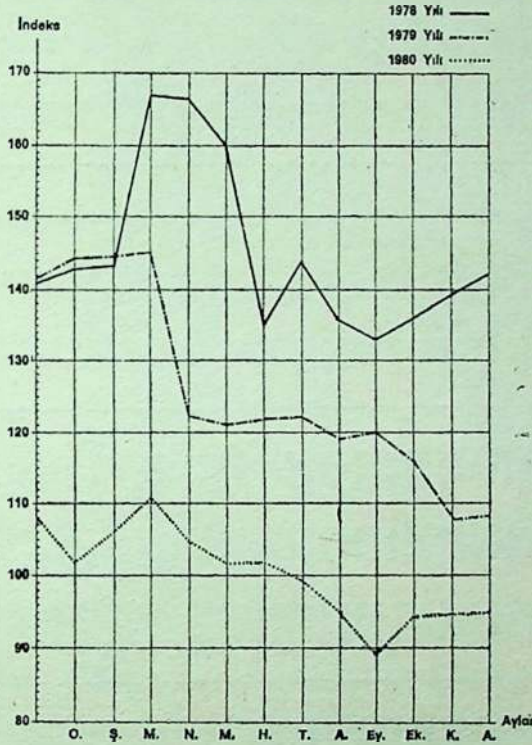
**size daha iyi hizmet edebiliriz üstünlüğümüz
müşterilerimizi daha iyi tanımamızdır.**

TÜRK DIS TİCARET BANKASI

Çağdaş banka

Buna göre, kupon faiz oranı düşük olan tahviller yüksek faizli tahvillere oranla daha yüksek düzeyde sermaye kazancı veya kaybı sağlamaktadırlar. Bundan ötürü tahvil spekülâtorleri, fiyatları daha çok oynama gösteren düşük faizli tahvilleri tercih etmelidirler (yüksek vade verimliliği sağlayabilmeleri için). Düşük faizli tahvillerin yüksek faizli tahvillere oranla daha yüksek sermaye kazancı sağlamaları gerekmektedir.

Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi
Hisse Senedi Fiyat İndeksi ve Grafiği
(Ocak 1974 = 100)

Aylar	1975	1976	1977	1978	1979	1980
Ocak	95.26	118.85	118.91	142.21	144.23	101.76
Şubat	96.11	118.57	120.82	144.09	144.25	105.08
Mart	96.67	121.11	123.65	166.76	144.79	110.80
Nisan	97.86	125.34	136.12	166.05	122.40	104.31
Mayıs	97.23	118.00	127.26	159.26	120.40	101.63
Haziran	96.67	119.13	128.05	134.63	121.36	101.90
Temmuz	94.58	119.81	128.22	143.21	121.69	98.19
Ağustos	96.33	124.15	125.56	135.39	119.05	95.18
Eylül	98.65	126.02	134.48	132.82	119.48	89.12
Ekim	101.24	137.81	139.11	135.55	115.69	94.21
Kasım	104.46	119.19	139.00	138.71	107.66	94.51
Aralık	109.20	117.44	141.93	141.58	107.81	94.64

Sıra No.	Kuruluşun Adı	Kıytlık Sermaye (000) TL.	Önemli Sermaye (000) TL.	Tahmin Yılı Kâr (000) TL.				Doğalanan Kâr Payı (%)				Fiyatı Fiyatı (TL.)			
				1977	1978	1979	1977	1978	1979	1977	1978	1979	Aralık 1979	Kasım 1980	Aralık 1980
1	AKCİMENTO	105.000	105.000	58.000	87.400	1.447	25.00	30.00	30.00	2.00	1.600	1.600	1.650		
2	ALTAŞ	30.000	30.000	21.900	12.300	b.d.	20.00	20.00	35.00	1.00	1.200	1.100	1.100*		
3	ANADOLU CAM	350.000	350.000	(80.000)	89.000	231.780	30.00	z.m.	30.00	1.000	1.150	1.150	1.150*		
4	AROMA	45.000	14.700	45.000	14.700	38.195	30.00	z.	30.00	1.000	2.000	2.000	1.400*		
5	ASLAN ÇİMENTO	208.000	10.100	(100.000)	z.	z.	4.87	z.	z.	600	400	400	400		
6	BAGFAŞ	108.000	90.000	43.000	b.d.	b.d.	30.00	25.00	20.00	1.050	1.050	1.100	1.100*		
7	BAŞTAŞ	3.300	13.400	b.d.	8.00	8.00	—	8.00	12.50	600	900	900	900		
8	BATİ ANADOLU ÇİML	75.000	49.600	68.400	3.002	3.002	35.00	50.00	50.00	2.300	2.000	2.250	2.250		
9	BURSA ÇİMENTO	84.500	36.000	84.500	41.431	41.431	43.75	58.25	87.50	1.900	1.100	1.600	1.600		
10	CELİK HALAT	108.000	72.500	146.600	187.345	187.345	33.00	40.00	30.00	2.000	2.000	2.000	1.700		
11	CİMSA	180.000	71.000	44.000	106.002	106.002	12.00	12.00	30.00	1.000	1.250	1.200	1.200		
12	ÇUKUROVA ELEKTRİK	400.000	238.100	375.600	185.342	185.342	50.00	60.00	25.00	1.600	1.350	1.350	1.350		
13	ECZACIBASI YATIRIM H.	180.000	32.000	48.100	87.720	87.720	20.00	25.00	30.00	1.000	1.000	1.000	1.000		
14	EGE GÜBRE	400.000	1.300	(49.500)	100.207	100.207	—	z.	z.	900	900	900	900		
15	GÜBRE FAB.	81.000	38.700	63.000	295.101	295.101	18.25	23.75	30.00	900	1.050	1.050	1.050		
16	GOOD YEAR	81.000	21.000	64.000	b.d.	b.d.	30.00	40.00	40.00	1.400	1.350	1.350	1.350*		
17	HEKTAŞ	200.000	30.700	64.000	108.780	108.780	25.00	30.00	43.75	1.100	1.350	1.350	1.350*		
18	İŞ BANKASI	40.000	830.700	707.532	b.d.	b.d.	231.50	253.00	293.00	23.000	25.000	25.000	22.000		
19	İZOCAM	33.700	31.800	39.160	30.829	30.829	140.00	100.00	240.00	5.000	3.000	3.000	3.000		
20	KARTONSAN	308.000	224.000	148.700	188.000	188.000	40.00	50.00	50.00	3.750	4.750	5.400	5.200		
21	KAV	30.000	30.000	30.000	65.400	65.400	50.00	80.00	100.00	1.600	1.600	1.500	1.500		
22	KOC HOLDING	300.000	432.000	556.900	b.d.	b.d.	25.00	28.00	35.00	850	900	900	900		
23	KOC YATIRIM	400.000	125.000	158.800	228.868	228.868	20.00	22.50	30.00	1.600	1.600	1.600	1.800		
24	KORDSA	375.000	282.500	308.311	308.311	308.311	30.00	35.00	50.00	1.400	1.400	1.600	1.600		
25	KORUMA TARIM	315.000	157.500	109.600	171.501	171.501	35.00	40.00	40.00	850	900	900	900		
26	LASSA	1.200.000	125.000	(30.000)	141.985	141.985	z.	z.	z.	1.600	1.800	1.800	1.800		
27	MAKİNA TAKİM	81.000	23.200	32.100	30.221	30.221	35.00	100.00	40.00	2.500	1.800	1.800	1.800		
28	MENSUCAT SANTRAL	185.000	200.000	185.100	b.d.	b.d.	35.00	35.00	50.00	1.600	1.800	1.800	1.800		
29	MİNAS	171.500	119.800	119.800	225.944	225.944	62.50	30.00	30.00	1.900	1.000	1.000	1.000		
30	NUH ÇİMENTO	150.000	69.700	59.800	114.000	114.000	30.00	30.00	82.50	1.600	1.000	1.000	1.000		
31	OLUK	270.000	212.000	145.600	111.494	111.494	130.00	98.25	40.00	4.000	8.000	9.000	8.500		
32	OTİSSAN	100.000	40.000	48.100	75.196	75.196	20.00	30.00	40.00	3.000	1.800	1.400	1.400		
33	PHAS	18.000	25.000	7.100	46.944	46.944	30.00	30.00	62.50	1.100	1.300	1.200	1.200		
34	PLASTİFAY	150.000	162.750	70.400	b.d.	b.d.	35.00	40.00	40.00	2.000	2.400	2.300	2.300		
35	RADAK	280.000	132.500	103.600	298.003	298.003	35.00	35.00	50.00	1.900	1.600	1.700	1.700		
36	SARDIYAN	190.000	136.800	103.400	134.618	134.618	2.800	4.200	4.600	2.800	4.200	4.600	4.900		
37	SIEMENS	70.000	(8.700)	117.400	127.549	127.549	z.	25.00	35.00	3.200	3.000	2.950	2.950		
38	SİFAŞ	104.000	88.500	127.500	483.116	483.116	30.00	40.00	60.00	2.000	2.000	2.000	2.000		
39	SUNTA	80.000	80.300	104.400	105.417	105.417	40.00	78.00	40.00	2.800	2.800	2.500	2.500		
40	T. ŞİŞE VE CAM FAB.	200.000	178.800	248.000	447.216	447.216	30.00	35.00	40.00	2.500	1.900	1.900	1.900		
41	TRANSTURK HOLDING	300.000	300.000	46.000	142.814	142.814	20.00	24.00	40.00	1.550	2.000	2.000	2.000		
42	T. DEMİR DÖKÜM FAB.	204.000	81.600	132.200	216.186	216.186	15.00	70.00	64.18	2.300	1.500	1.350	1.350		
43	UNİROYAL	150.000	34.800	94.300	7.887	7.887	15.00	40.00	17.50	2.250	1.500	1.400	1.400*		
44	YAPİ VE KREDİ BANKASI	600.000	310.000	327.600	58.400	58.400	20.00	15.00	d.	5.250	3.350	3.400	3.750*		

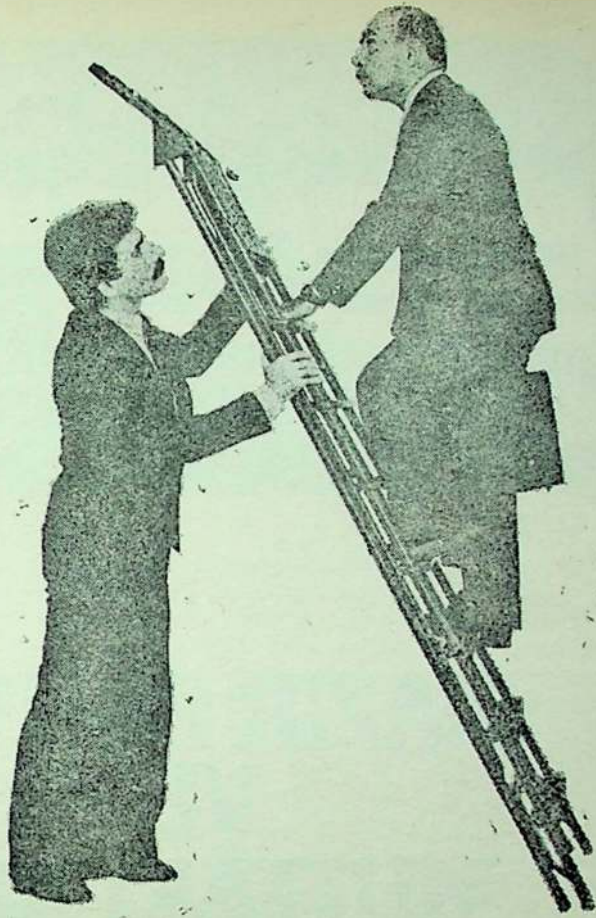
Notlar: 1) Önemli sermaye rakamının Ağustos 1980 tarihi itibarıyla düzenlenmiştir.

2) Parantez içindeki rakamlar zarar göstermektedir.

3) z.m., zarar mahsubet, z = zarar, b.d. = belli değil, d. = doğum yok.

4) * Kuyumcu İhtiyatları.

Kaynak: MENTAS ve MEBAN Sermaye Piyasası Bülteneri

**Tasarruflarınızın
değerlendirilmesinde
desteğe ihtiyacınız vardır!**

BİLGİSİ, tecrübesiyle Banker Kastelli.

Yatırımda gerçek güvence

**Banker
Kastelli**

“sermaye piyasasında lider kuruluş”

SELENA

HAZIR BANYO VE MUTFAKLARI

İNTEMA

İNŞAAT ve TESİSAT MALZEMELERİ
YATIRIM ve PAZARLAMA ANONİM ŞİRKETİ

Büyükdere cad. Tam han 15/A kat. 5 Şişli-İstanbul Tel. 47 98 93 - 47 98 94

Ekonomiyi Onarım Hareketinde Parasal Çarpıklıklar

FAİK Y. BAŞBUĞ

HANGİ koşullarda olunursa olunsun para musluklarının tıkanması ana ilke olarak benimsenmiş ve marjinal değerlendirilmeksizin bu politikaya bağlı olarak tüm sektörlerde katı bir kısıtlama uygulanmasına karşın, son rakamlara göre dolaşımdaki banknot miktarı yine de 300 milyar TL'ye yaklaşmış durumdadır. Bu rakam IMF'in ön gördüğü limitlerin de 1980 sonuna yaklaşıldığı şu sıralarda ciddi bir şekilde zorlandığını göstermektedir.

Enflasyonla mücadelede kararlı bir şekilde uygulanması planlanan parasal miktar önlemlerine karşın, bu tür bir şişkinlik üzerinde etkili olan bir seri ekonomik gelişimlerden söz etmek olanaklıdır. Bunlardan çok önemli birisi halen Tarım Kredi Kooperatifleri Birliği ile ilgili alım ödenimleridir. Ve özelliklerine göre hemen hemen dört mevsim içine yayılmış olan bu alımlardan şimdi de pamuk ve fıstık gibi mallar devreye girmişti ki, yıl sonuna kadar emisyon hacminin daha da zorlanacağı sanılmaktadır. Hemen arkasından ise enflasyon sarmalı arasında iyice sıkışmış ücretler devreye girecek, vergi düzenlemeleri ile birlikte düşünülürse, önemli miktarda para 1981 içinde piyasada boy göstermeye başlayacaktır. Kaldı ki, 1981 yılı bütçesi bu tür gelişimlere esasen hazırlık-

lı olarak ele alınmış bulunmaktadır. Birbuçuk trilyonun üzerinde bir bütçe bağlantısından söz edilmektedir. OECD araştırmalarına göre Türkiye'de içinde bulunulan yılda kalkınma hızının sıfırın altında olacağı dikkate alınır, değiştiğimiz bu parasal şişkinliğin piyasada nasıl bir görüntü kazanacağı gerçekten merak ve endişe konusudur.

Esasen bir iki ay sonrasını beklemeye de gerek yoktur. İzlenecek politikanın sonuçları 1980 sonbaharının girmesiyle uçlar vermeye başlamıştır. Hep söylendiği gibi sağlıklı bir yapıdan çok uzaklarda bulunan çarpıtılmış ekonomi içinde, para hacmiyle ilgili uygulama yöntemleri şaşırtıcı derecede değişken kutuplardan özümlemektedir ve iyileşme gidiş anlamında en ufak bir umut vermemektedir. Bu özümlemeye, kamu kesimini karar etkenleri, özel kesimi de değişken yöntem araştırmacıları olarak aynı ortak noktada kesişen öğeler şeklinde değerlendirmek gerekir.

Para Politikası Temel Ancak...

Böyle bir sonuca varmak için konuyu yine iki aşamada ele almak gerek.

Karar süreci içinde dizginleri elde tutan kamu yönetiminde hâkim olan düşünce değiştiğimiz gibi şu. Ne olursa olsun, para hacmini sabit tutmak.

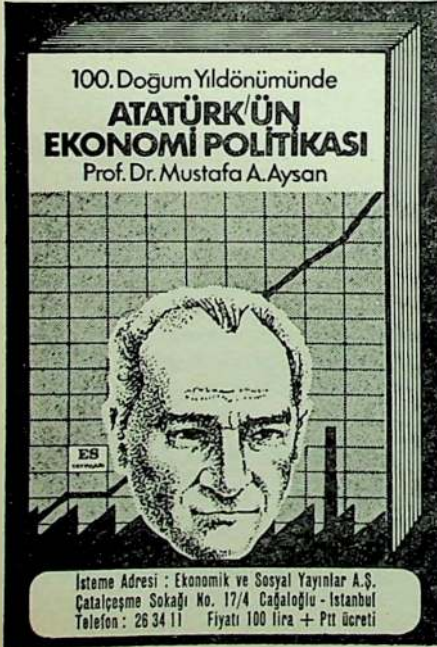
Bu kararlı politkada geçmişine bakarak başarılı olunamadığını yukarıda belirttik. Belki bekleme gerek. Ama öyle çarpık bir uygulama sözkonusu ki, sağlıklı gelişme ve özellikle bugünün dışa bağlı kalkınma modeli içinde açıklanması olanaksız bulunan bir seri alanlarda da, kısıtlayıcı para politikasının ısrarla uygulandığını görmekteyiz. En dikkat çekici bir tanesi ihracat işlemleri.

Bilindiği gibi meşhur 25 Ocak kararları çok yönlü bir yenilenme hareketi olarak bir seri önlemleri sistem içine yerleştirirken ihracata daha da ayrıcalık tanımış ve bir bakıma «döviz getir de ne yaparsan yap» anlamına gelecek ödüllere kadar vardırmıştır bu konuyu. Hemen belirtelim; tüm dış satımı petrol ve gübre giderlerini dahi karşılayamayan, öte yandan hangi türde olursa olsun tüm sanayiini dışa bağımlı şekilde kurmuş olan Türkiye'de dış satımların ve dövizin önemini açıklamaya gerek yoktur.

Geçmişin birikimlerinin bir yanısıması olarak düşünülen bir özendirici önlemleri uygulamayı devlet içinde daha üst düzeyde bir birliğe kavuştururken, aynı zamanda işlerlik kazandırıcı bazı öngörülerini de aynı anda sisteme yerleştirmek istemiştir. Önce değişik bakanlıklar arasındaki Teşvik Daireleri Başbakanlığa bağlanmıştır. Daha sonra proje bazından belgeli ve belgesiz özendirici kredisi uygulamaları konusunda bürokratik çarkı hızlandırıcı ve süratle sonuçlanmasını sağlayıcı kolaylıklar getirilmiştir. Bu amaçla bir ihracat projesinin hazırlık ve tamamlanma aşamaları ayrı ayrı değerlendirilerek sonuç alıcı ve döviz taahhüdünün realize edilmesine ilişkin özkaynak - Merkez Bankası kaynağı ayrımı yapılmış, normal finansman gereksiniminin % 80'inin Banka kaynakları şeklinde olması öngörülüp ihracatçı âdeta ödüllendirilmek istenmiştir.

Ne var ki, bu yasal öngörü, düşünce aşamasında varıldığı sözkonusu başarıya uygulamada geçerlilik kazandırmamıştır. Enflasyon canavarını talep kısma ve parasal miktar teorisiyle yenme harekâtı çerçevesinde sürdürülen girişimler, son derece şanssız olarak marjinal değer analizinden yoksun şekilde bu tür reeskont kredilerini de hedef seçmiş, çoğu kez küçük bölümler halinde ve kesintili alınabilen krediler zaman zaman da tamamen dondurularak işlemeye hale getirilmiştir. Böylece esasen bir seri piyasa zorlamaları altında kalan bir proje, sınırlı vade koşuluna bağlı gerçekleştirme olanağını büyük ölçüde yitirmiş ve sonuçta da döviz getirme olanağının kalkmasına yol açmıştır.

Uluslararası alanda yarışım koşullarının güçlüğü ortadadır. Serbest yarışım ortamında iç piyasada gözlemlenen fiyat hareketleri ile büyük ölçüde uyumsuz bulunan dış piyasa fiyatlarını uyum içinde tutmak, bilindiği gibi son derece güç ve yakından izlendiği gibi günlük yaşamın doğal

parçası haline gelen devalüasyonları gerektiren bir konudur. Her devalüasyon ya da kur ayarlamalarının yol açtığı başka sorunlar bir yana, çoğu kez salt devalüasyonlar da yeterli olamamaktadır dış satımlarda yarışı için... Onun için de ihracat seferberliği içinde bulunan Türkiye'de ayrıca bu tür işlemlerle ilgili kredilendirmelerde düşük faiz uygulaması, vergi bağışıklığı ve selektif kredi fonundan idareler gibi iç ve dış fiyat farklılıklarını giderici başka önlemler de aynı zamanda sistem içine yerleştirilmiştir.

Sonuç olarak yapısı bu şekilde özetlenebilen ihracat işlemleri hangi etken dolayısıyla olursa olsun, ki günümüzde en zorlayıcı etken fon bulma güçlüğüdür, para politikasının bir uydusu olarak finansman darboğazına itilmekte ve proje gerçekleştirilemezse şu durumlarla karşılaşılmaktadır.

Birincisi, kısmi gerçekleştirilmiş projelerle ilgili olarak, eğer proje bölünmez bir bütün ise bölümlü olarak sağlanmış reeskont kredisini ayrıcalıkları dayanaksız şekilde girişimciden geri istenecektir. Bu büyük bir mali risk ve döviz yollarının tıkanması açısından önemli bir kayıptır.

İkincisi, hiç gerçekleştirilemeyen projelerle ilgili olarak, özendirilmek istenen döviz giriş kapısının daha başlangıçta kapanması anlamına gelecektir.

Üçüncüsü de, çoğu kez yeni bir yatırım ve dış kredi gerektiren bu projelerle ilgili olarak zorunlu kur ayarlamaları nedeniyle oluşan kur farklarının işletmeler üzerinde kalışı, buna karşın gerçekleştirilip ihracat süreci içine girerek fon akım kolaylığına ulaşamayan bu firmaların iflaslarına yol açabilmektedir.

Proje düşmesi nedeniyle yol açılan bu sonuçlar, görüldüğü gibi para politikasını sandığının aksine çok ciddi bir şekilde sorun olarak gündeme getirmektedir. Hele katı şekil-

de uygulanamayıp sızmaların önlenemediği bir para piyasasında.

Kredi Piyasasına Gelince...

Bu inceleme sırasında daha çok parasal önlemler ve onun uzantıları üzerinde durulması amaçlanmıştır. Bir önceki bölümde incelenen ihracat sektöründe kredilendirme ve şimdi incelenecek olacak salt kredi piyasası ve faiz uygulamaları, bu açıdan ele alınmalı ve parasal önlemlerin ekonomik yapı içindeki şekillenişleri ve anti-enflasyonist politika açısından gelişimleri olarak değerlendirilmelidir.

Bugün Türk para piyasasına bir bakıma liberalizmin hâkim bulunduğu bir faiz piyasası demek yerinde olur. O kadar ki, tüm katı önlemlere ve para sunumunu kısıtlayıcı girişimlere karşın, dönüşüm hızının engellenmediği, dolayısıyla de istem-sunu dengelemesinde araç olarak kullanılamayacak bir görünüme sergilenmektedir bu «aşırı faiz» patentli para piyasası... Başka deyişle ne kadar kararlı şekilde banknot dizginleri elde bulundurlursa bulunsun, biraz ekonomik yapının çarpıklığı, biraz da öngörülen yasal sistemin bu yapıyla uyumsuz boşlukları nedeniyle sermaye kurumları uzmanlıklarını daha da can alıcı noktalarda kıvraklaştırmışlardır. Bir yandan yeni parasal işlev üstlenen modeller geliştirmişler, bir yandan da salt faiz mekanizmasını bambaşka yönlerde çalıştırmışlardır.

Parasal işlev üstlenen araçlar ticaret kesiminin kendi içinde bulduğu ve mal alış verişinde maliyeti artırıcı bir nitelik gösteren senetli ve çekli uygulamalardır. Esası vade üzerine oturtulmuştur. Bugün alınıp - satılan malların gelecekteki değeri üzerinden borçlanmayı gösteren bu sistemde vadeli çek uygulaması yaygınlaştırılmış, sonuçta da enflasyonla mücadelede istem-sunu dengelemesi engellenmiştir. Bu arada çoğu kez nihai tüketici kesimde gözlemlenen tıkan-

malar nedeniyle vade kaymaları önlenememiş ve karşılıklı çekler ve yasal izlenime uğrayan borç-alacak ilişkileri de doğal olarak artmıştır.

Değindiğimiz bu görüntü, doğrudan ticaret kesiminin sorunu olarak geçerlik kazanırken, asıl düşündürücü gelişme banka, banker gibi para kurumlarında olmuştur. Faiz oranlarının serbest bırakılmasıyla yoğun bir fon toplama yarışı başlatılmış, sınırlı olanı bölüşme şeklinde özetlenebilecek bu tür bir yarışmada değişken araç olarak faiz oranları kullanılmıştır.

Bu uygulamanın anti-enflasyonist politikada açtığı yaraları iki açıdan düşünmek gerekir. Bunlardan birisi sanıldığı gibi istem-sunu düzeyine göre gerçekçi bir faiz oranlarının bulunmayışı, tam aksine baz olarak alınan enflasyon oranının yüksekliği nedeniyle, hangisinin hangi oranda değerinin etkeni olduğu bilinmeyen düzeyde son derece yüksek faiz oranlarının uygulanışdır. 1979 yılı verilerine göre fiyat artış oranı % 75'in üzerindedir. 1980 yılı için varılacağı sanılan düzey ise % 100'ün aşılacağı şeklindedir. Bu düzeyde bir ölçeğin kullanıldığı faiz oranları ise görünürde bunun altında kalmış gibi gözükmesine karşın, mevduat piyasasında % 40'ın (bankalarda) banker piyasasında ise % 44-96, kredi piyasasında ise enflasyon oranlarının da üstünde bir uygulama olanağı bulmuştur. Özellikle banker ve tefeci aracılığı ile kullanımlarda bu görüntü daha belirgindir. Ve böyle bir uygulama olanağını sağlayan, ikinci önemli etkenin devreye sokulması ile gerçekleştirilmektedir yüksek faiz uygulaması... Peşin faiz uygulamasıdır bu yöntem.

Açıkça görüldüğü gibi banka ve banker kurumları fon sahiplerine yaklaşım aracı olarak yoğun şekilde yıllık, aylık ve benzeri peşin faiz uygulama yöntemini kullanmaktadır. Bir de bu arada değişik isimler altında «tüketim çeki» uygulaması geliştirilmiş-

tir. Yatırılan para üzerinden hesaplanan peşin faizleri harcama kolaylığı şekline dönüştüren tüketim çeki...

Uygulamanın tasarrufların birliktir ve tekrar tüketici güç olarak piyasaya girişine ilişkin görüntüsü şu şekildedir :

Yatırılan para	100.000.— TL.
Faiz oranı	% 40
Yıllık peşin faiz tutarı	40.000.— TL.
Gerçekte yatırılan para	60.000.— TL.

Böylece işlevini görüp bir ya da dört yıl sonra hak kazanılacak bir paraya vadesi beklenmeden sahip olunmakla, tüketim alışkanlığı yaygınlaştırılırken, bir yandan da vade sonunda başlangıçtaki saymaca değerinin korunmasının verdiği psikolojik rahatlık en etkin araç olarak kullanılmaktadır. Daha açık bir deyişle, fon sahipleri enflasyon - devalüasyon sarmalına karşın yine de reel değerden koparak saymaca değer aldatmacası içine girmektedir. Aşırı derecede enflasyonun bunalttığı kesimde bu özellik daha da belirginleşmekte, ne olursa olsun ikinci bir harcanabilir gelir yaratmada tek seçenек olarak mal varlıklarının paraya dönüştürülmesi ve peşin faizli olarak banka ya da banker kasasına yatırılma yolu kalmaktadır. Özellikle vurgulamak gerekir ki, bu, Türkiye'nin bugünkü ekonomik yapısının bir bulgusu ve olanıdır. Sürekli olması beklenemez.

Diğer taraftan «peşin faizli» piyasası aldatmacası sadece bu boyutlarda kalmamaktadır. Yüzeysel bir şekilde değindiğimiz gibi esasen yeni gelir kapısı açma zorunluluğu karşısında kalan kitleler ne pahasına olursa olsun ellerindeki malların, örneğin ev veya otomobillerinin, paraya dönüştürülmesi yollarını aramaktadır. Bu olguysa frenlenmek istenen istemler açısından hızlandırıcı anlamına gelmektedir.

Bu arada bazı para piyasası kurulumları tasarrufları çekici kılmak için daha da aşırı yöntemlere başvurmak-

ladır. Tüketici kredileri gibi, faizsiz ek kredi olanakları yaratmakta, yatırılan para artı tüketici kredisi toplamı üzerinden hesaplanan faizler kredi müşterilerine yansıtılacak maliyeti önemli ölçüde artırmaktadır.

Devalüasyon Darboğazları

Parasal çarpıklıkların son derece ilginç ve düşündürücü bir gelişim alanını da, devalüasyon sonucu oluşan kur farklarının işletmeler açısından taşıdığı anlam konusunda ve özellikle Türk Parası Kıymetini Koruma Kanununa ilişkin görünmeyen işlemlerle ilgili hizmet görünümü hallerinde söz konusu olmaktadır. Bir bakıma, hangi türden olursa olsun işletmeler devalüasyon ağı içinde bu kez bir başka yapay zorlamanın sancılarını çekmektedir. Hele Türkiye gibi genel nitelikli devalüasyonlar yanında hemen hemen 15 günde bir kur ayarlaması olan ülkede bu durum çok daha ciddi bir anlam kazanmaktadır.

Sistemi devalüasyon görüntüsü açısından bütünüyle ele almak gerekir. Ama şu kadarı son derece önemli ve açıktır ki, her parasal operasyonlardan sonra ihracat ve ithalat yönünden mal akımının kesin şekilde sonuçlandırılıp karşılıkları dövizler transfer edilinceye kadar, başka değişle hesaplar kapatılincaya kadar, oluşan kur farkları işletmeler üzerinde kalmaktadır. Örneğin, çok anahatlarıyla bir anlatımla, mal karşılığı yapılan bir ithalat işleminde -ki bir nevi çok kısa vadeli dış kredi anlamına gelmektedir- malın çekilip hatta iç piyasada pazarlanmış bile olmasına karşın, transfer edilinceye kadar geçirilecek bir kur ayarlaması halinde aradaki farklar döviz borcu olan kuruluştan alınacaktır. Üstelik bu farkları normal ticari espiri içinde kimseye yansıtma olanağı kalmadığı halde.

Ne var ki, bu görüntü çerçevesinde söz konusu uygulama bir bakıma doğal karşılanabilir. Ne de olsa salt ithalat ve iç piyasaya tüketim mali

kanalize edilmesi anlamında aracı fonksiyonunda başka bir görev üstlenmeyen bir kesimin bu şekilde denetimi ve hatta cezalandırılması şeklinde düşünmek olanaklıdır bu olguyu. Sınırsız kâr marjlı olduğu ve daha çıkıçası kısıtlayıcı bir para politikası izlendiği bir dönemde, fon dönüşüm hızının bu kuruluşlarca artırıldığı düşünülürse, bu anlam daha da belirginleşir. Ancak unutulmaması gereken bir başka gerçek sözkonusudur. Türkiye'nin ithal ettiği mallar % 90'ıyla sanayi aramalıdır. Açık hesaplarda maliyete yansıtılmak yine de sözkonusu olabildiği gibi, ayrıca artan aşırı döviz maliyetleri nedeniyle çoğu kez sanayi çarkının durması pahasına ithalat tikanlıklarına yol açabilmektedir. Tüm 1979 ve 1980'lerin ana özelliği budur. Gerçi bir yandan zorunlu ithal kısıtlanmaları olmuştur ama aynı zamanda yönetsel zorlamanın gerisinde bu tür para operasyonlarına dayalı açmazlar da ayrı ölçüde etken olmuştur.

Diğer taraftan dış finansmanlı (aynı ya da nakdi) yatırımlarda sözkonusu olgu gerçekten düşündürücüdür. Yatırımcı işletmesini kurmuş ve belirli bir maliyet ve döviz esası üzerinde faaliyete başlamak üzeredir. Bu arada geçirilecek küçük veya büyük ölçekli bir devalüasyon, derhal dış borçları ulusal para açısından önemli ölçüde şişirmekte ve borç taksitlerinin ödenmesi anında yatırıma dönüşmüş borçlar dolayısıyla bu farkların nereden karşılanacağı sorunu açıkta bırakmaktadır.

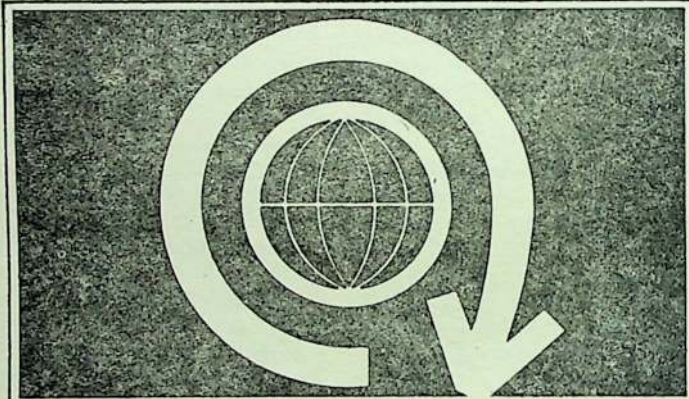
Esasen devalüasyon kararları bir esnek hükme yer vererek, transfer için Merkez Bankası'na yatırılmış, ancak transferi gerçekleşmemiş paralarla ilgili olarak altı aylık bir süre tanımıştır; ve bu sürenin dışındaki kur farklarının özel hesaptan karşılanacağını hükme bağlamıştır; ama bu kolaylık bir yandan normal ithalat işlemleriyle ilgilidir ve bir yandan da altı ay içindeki kur değişimleri dahil kar-

şılanamaz boyutlara ulaşabilmektedir. Kaldı ki, 25 sayılı Devalüasyon Kararı'nın 8/c hükmüne göre normal ithalat dışındaki dış kredili yatırımlara da bu hükmün uygulanması gerekmektedir. Taksitlerin vadelerine kadar transfer için TC. Merkez Bankası'na yatırımları sözkonusu olmayacağına göre, daha da ağırlaştırılmış olarak uygulanması koşuluyla... Çünkü sözkonusu hüküm, transfer için bankaya yatmış ancak transferleri gerçekleştirilememiş olan paralarla, ilgilidir. Uygulama başlan-

gıcı transfere hazır şekilde Türk Liraları'nın yatırılması tarihidir.

Hizmet Dövizlerinde Kur Çarpıklığı:

Devalüasyon darboğazında bizim asıl durmak istediğimiz konu ise hizmet dövizleriyle ilgilidir. Salt hizmet dövizleri değil çok uluslu dünyada borç ve alacak yönünden ilişkilerin aynı işletme üzerinde çakıştığı ve bu işletmenin Türkiye ile ilgili faaliyetlerinin bir acentalık veya benzer bir aracı vasıtasıyla görüldüğü durumlarla ilişkin hizmet dövizleridir esas olan.

Türkiyede ve bütün dünyada

İhracat ve ithalât işlemleriniz,
döviz, mevduat ve kredi hesaplarınız
ve diğer bütün bankacılık işleriniz için
Akbank'ı tercih ediniz.

Akbank, bütün dünyadaki birinci sınıf muhabirleri
ile işbirliği yapmak suretiyle emrinizdedir.

AKBANK

Örneğin, uluslararası taşıma hizmetleriyle ilgili acentalık hesapları. Burada yeri gelmişken bir noktayı özellikle belirtmek gerek. Böyle bir örnek oldukça sınırlı özellikleri olan bir sahaya ilişkinmiş gibi gelebilir. Ancak konu uluslararası taşımacılara on yıldan 11 milyar doların üzerinde navlun dövizli ödemiş bulunan bir ülke açısından ele alınırsa, bu kesimin hiç de azımsanmayacak aksine yıllık dış ticaret açığının yarısına yakın döviz kayıp kapısı olduğundan son derece önemli bulunduğu anlaşılır. Hemen belirtelim, bu rakkam geçmiş yılların ithalat ve ihracat rejim kararlarının bir zaafı dolayısıyla bu denli büyük olmuştur. İthalat ve ihracatın FOB veya CIF olması açısından hiç bir zorlama getirmemiş olan geçmiş yıllar rejim kararları son yıllarda ithalatın FOB ihracatın ise CIF olmasını öngörmüş olması nedeniyle Türk taşımacıları da etkin şekilde devreye sokacak bir nitelik kazanmıştır. Ancak Türk Deniz Ticaret Filosu'nun yetersizliği ve irrasyonelliği, yine de dış taşımalarda etkin olma şansını yabancılarla kaptırmıştır. Bu nokta gözden kaçırılmaması gereken önemli bir konudur.

Sonuç olarak Türkiye'deki acentaların bu tür bir hizmet sunumu halinde, yabancı taşımacı adına Türkiye'de dövizle ödenmesi gereken masraf yapımı ve karşılığında da FOB taşınmış mallarla ilgili olarak (ithalat) Türkiye'de tahsil edilmiş ve dövize dönüşerek transfer edilmesi gereken navlun karşılıkları bulunmaktadır. Özcesi bir yandan yabancı adına yapılmış tahsilat, bir yandan da yine yabancı kuruluş adına yapılmış masraf sözkonusudur. Bu kalemleri basite indirgemek ve her masraf ve navlun kalemini tarihler itibarıyla ayrı ayrı döviz alım ve satım işlemine sokmak olanaksızdır. Bu olanaksızlık her şeyden önce işin niteliğinden kaynaklanmaktadır. Yine örneklemek gerekirse, bir geminin Türkiye'deki uğ-

rak limanları çeşitli olmakta, onlarla ilgili liman masrafları dağılmış bir görüntü sergilemektedir. Karşı tarafta ise tahsilatları yine çeşitli zaman aralıklarına sığdırılan navlunlar bulunmaktadır. Sonuçta da, borç ve alacak yönünden bu hesapları toplama ve döviz alım satım işlemine tabi tutma büyük zaman aldığı gibi akılcı olmayan bir uygulama şekli olarak ta kırtasiyeciliği özendirilmektedir. Bu son nokta, kırtasiyeci uygulama gerçekten dikkat çekici bir görüntüdür. Halen bir başka sistemin «farazi transfer» mekanizmasının devreye sokuluşu ile geniş ölçüde rasyonel bir görüntüye kavuşturulmuştur. Bir koşulda ki, hesapların sadece hesaben şekillenmesi ve katedilişi anlamında... Onun dışında üzerinde durmakta olduğumuz devalüasyonlar ve kur farkları açısından uygulama modeli içinden çıkılmayacak kadar karışık ve işletmeler açısından düşündürücü bir görüntüdür.

Hemen şu soruyu sorarak devalüasyon kıskacı altındaki bu hizmet sunumu dövizlerini belirlemeye çalışalım: Hesap katedilişi sırasında uygulanacak kur ne olacaktır? Masraf kalemleri ve navlun kalemlerini yer ve zaman itibarıyla karşılaştırmak olanaksızdır. O halde farazi transfere girileceği anlarda hesaplar hangi kur uygulamaları ile sonuçlandırılacaktır? Sayısal bir örnekle yakından görme-ye çalışalım:

Tarih	M A S R A F		
	Kur	TL.	Dolar
22.6.79	40	4000.—	100.—
25.1.80	70	7000.—	100.—
		11000.—	200.—

Tarih	N A V L U N		
	Kur	TL.	Dolar
3.3.80	70	7000.—	100.—
29.8.80	80	8000.—	100.—
		15000.—	200.—

Görüldüğü gibi yabancı taşıyıcı adına 200 dolarlık masraf ve buna karşılık yine 200 dolarlık navlun tahsilatında bulunulmuştur. Ancak miktar, döviz borç ve alacağına karşın hizmet tarihlerinin farklılığı nedeniyle Türk Lirası açısından farklılaşmış bulunmaktadır. Yineleyelim, yukarıdaki hesap yabancı alacaklının Türkiye'deki acentası kayıtlarında yer alan şeklidir.

Şimdi görüntüsü böyle olan bir hesabın farazi transfer işlemine tabi tutulması sırasında çok daha farklı bir tarih devreye girmektedir. Ve bu genellikle bir kaç ay sonra olmaktadır. Çünkü belirttiğimiz gibi hesapların toplanıp vize ettirilmesi dışında ayrıca permi işlemlerinin de uzun bir zaman alması, permiden sonra transfer mekanizmasının ayrıca ağır işleyişi büyük ölçüde zaman sapmalarına yol açmaktadır. Somutlaştırmak gerekirse, perminin tarihinin 28.9.1980 ve bu tarihteki kurun da 85.— TL. farazi transferin gerçekleştirileceği tarihin 10.11.1980 bu tarihteki kurun da 90.— TL. olduğunu düşünelim.

Çok değişken ve halen bu yazının kaleme alındığı tarihteki uygulamaya şekli belirsiz olan Merkez Bankası anlayışına göre, bu hesabın kapatılması olanaksızdır. Her şeyden önce üç ayrı şekil söz konusudur. Bunlardan birisi 25 Ocak devalüasyon kararından önceki dönemde olduğu gibi hizmet tarihine bakmaksızın cari kur uygulaması ve örneğin farazi transfer tarihinde döviz kuru 90.— TL. ise bu kurla hesapların kapatılması, aradaki farkların Merkez Bankası özel hesabından karşılanmasıdır. Bu işlem sırasında Merkez Bankası doğal olarak alış-satış kurları arasındaki farkı alacaktır.

İkinci yöntemse daha önce yapılmış masraflarla ilgili olarak karşılarına getirilecek navlun tahsilatlarının, tahsil tarihindeki kur üzerinden dikkate alınması, aradaki farkın da

yine fon hesabından karşılanması ya da işletmeden istenmesidir.

Üçüncü şekil ise biraz daha değişik ve ilk iki modelin bir karışımıdır. Yine cari kur uygulanacak, ancak aradaki fark bu kez işletmeden istenecektir. Birincisinden farkı bürokratik güçlükler nedeniyle farazi transfere girişinceye kadar sözkonusu olan gecikmeler ve buna bağlı kur değişiklikleri tahsil tarihine bakmaksızın işletmeden istenmektedir. Birinci modelde işletmeden istenen herhangi bir şey bulunmamaktadır. Fon dan karşılanmaktadır, düşünelim hesap farkları...

Belirttiğimiz gibi, bugünkü uygulama şekli ilk model hariç diğer yöntemlere benzemektedir. Ancak hangisinin olduğu belirsizdir. Bir yandan cari kura göre farklılıklar denirken, bir yandan da tahsilata göre farklılıklar denilmekte ve işlemler bir açmaz içinde bırakılmaktadır.

Farazi Transferde Kur Farkı Nedir?

Bir kavram karışıklığını öncelikli olarak önlemek gerekir. Bu tür hesaplamaya yöntemlerinde sözkonusu olan kur farklarıyla, fiili transfer konusu işlemlerle ilgili kur farkları birbirinden ayrı şeylerdir. Acentelik hizmetleri kapsamında sürdürülen ve farazi transfere sokulan işlemlerde kesinlik sözkonusudur ve gerçekte gelecek ve gidecek döviz bulunmamaktadır. İşlemler karşılıklı olarak Türk Lirası üzerinden seyretmektedir. Yapılan, döviz esaslı üzerine kurulu borç ve alacak ilişkilerinin Türk Lirası olarak izlenmesidir.

Kuşkusuz işlemleri kesinlikle kat etmek ve nihai açığı transfer ettirmek ya da dışardan döviz olarak getirmek bir hakttır. Ama hesabın ve işlemlerin niteliği gereği hiç kullanılmayan bir hak ve yükümlülük. Bu nedenle de hesabın seyrine göre, gerçekte, farazi transfer konusu işlemlere yabancı taşımacının Türkiye'ye sağladığı bir kredi kolaylığı demek yerinde olur.

Özellikle tahsil tarihinde döviz pozisyonunu zorlayıcı şekilde transfer isteminde bulunulmamış olması düşünülse, bu özellik daha da belirginleşir. Böyle bir haklı bakış çerçevesinde ise bir serli bürokratik tikanıklıklar sonucu yol açılan gecikme ve bu arada bu gecikme süresi içindeki kur değişikliklerinin, «cari kur uygulaması farkı», diye işletmelerden istenişinin dayanakta yoksunluğu daha da büyük anlam kazanır.

Vergi Tarifelerine Gelince...

Parasal çarpıklık olayının günümüzde en belirgin örneklerinden birisine ise vergi sisteminde rastlanılmaktadır. Katı miktar teorisi analizleriyle enflasyon frenlenmeye çalışılırken, yıllardan beri yapısal bir onarıma tanık olmamış ve bu nedenle de günümüzde, adil vergilendirme ilkesi ötesinde, bir etkin para politikası ve istem - sunu dengeleme aracı olarak vergi yasaları hep gözden uzak tutulmuştur. Ya da bu çok yönlü makro ekonomik araç kararsız bir politika içinde bir seri sosyal ve ekonomik sorunların kaynağı, üzerine gidilemeyen bir tabu konu olarak kalmıştır. Oysa miktar teorisini çok yönlü şekilde etken kılabacak, karalı ya da akıllı paraları akılcı üretim ve tüketim süreci içine itebilecek en etkin araçlardan birisi vergi uygulamalarıdır.

Biz burada bir bütün olarak vergi sistemini ele almayı amaçlamıyoruz. Değınmek istediğimiz, vergi yasalarının bu kez çok büyük bir olasılıkla yenileneceği, yenileme hareketinden yana ise olanağın büyük olduğu bir iktidar aşamasında, tarife dilimleri ve vergi kaçırılması olayıdır. Ve bir kez daha vurgulayalım; vergi kaçırma olayı sistem dışına sızan ve parasal önlemleri büyük ölçüde güçsüz kılan etkenlerin en önemlisidir. Kuşkusuz vergi kaçırma olayının kökeninde sadece tarife dilimleri yatmamaktadır. Ama hep gözden kaç-

rılan ve etkisi küçümsenmeyecek olan konulardan birisidir tarifeler.

Yapılan ve geçerliliği büyük açıklık kazanan bir araştırma sonucuna göre (*) tarife dilimlerinin değiştiği düzeylerde vergi yükümlüleri sayısı büyük ölçüde artmakta, bir sonraki dilim başlarında büyük bir azalma görülmektedir. Daha açıklık kazanması için örnekleme gerekirse :

Vergi Dillimleri	Oranlar (%)	Yükümlü Sayısı
200.000		35
300.000	20	65
301.000		25
500.000	40	75
501.000		15
1.000.000	60	85

Tablodaki ilk yükümlü sayıları, tüm vergi aralığında yer alan kişileri ikinci sayı ise tarifenin değişmesinden hemen önceki vergi aralığının sonuna yerleşmiş kişileri göstermektedir.

Böyle bir yığılmanın gösterdiği nihai sonuç şudur: Yükümlüler bir önceki düşük tarifeye girmek için tüm güçlerini kullanmaktadır. Buna karşın tüm aralık boyunca az sayıda ve durursuz şekilde dağılmaktadır. Geniş aralık boyunca ödenecek % 20 vergiyle aralığın hemen değişiminden sonra ödenecek % 40 verginin alternatif maliyet ve kazancı, kişileri doğal olarak bu tür bir psikolojik değerlendirme ve eyleme geçirmiştir.

Vergi aralıklarının daha geniş tutulması ve oranlarının bu aralıklarla

(*) Tarife dilimleri ve vergi kaçırıcılığı üzerinde Maliye Bakanlığı eski Hesap Uzmanlarından Suat Ziya Akcağöz tarafından detaylı bir araştırma yapılmış ve çok sayıda yükümlü üzerinde yapılan inceleme sonuçları, bir raporla Maliye Bakanlığı'na iletilmiştir. Rapor, Bakanlık arşivlerinde.

uyumlu geniş sınırlar kaydetmesi halinde olgu daha da belirginleşecektir. Bu da göstermektedir ki, yükümlüler tarife aralıklarına ve dolayısıyla vergi oranlarına karşı son derece duyarlı davranmaktadır. Adil vergileme yollarının tıkanmasında düşündürücü bir ölçüdür bu olgu.

O halde ne yapılmalıdır? Sorunun yanıtı tartışma götürmeyecek derecede bu anlamlı örneklemenin yine kendi içindedir. Eğer vergi aralıkları son derece küçük tutulur ve bu aralıklardaki vergi oranı değişiklikleri de

ona uyumlu şekilde çok bölümlü oranlara ayrılırsa, yükümlüler böyle bir vergileme karşısında gelir dengeleme ve aralık değiştirme uğraşısı içine girmeyeceklerdir. Herşeyden evvel kazanılacak alanla kaybedilecek alanın karşılaştırılmalı üstünlükten yoksunluğu, bu tür bir uğraşı güdüşünü engelinecektir.

Parasal önlemler sürecinde ise, daha çok kullanılabilir fonun kamu kesimine aktarılışı anlamına gelen böyle bir olanağın önemi açıktır.

Dünyanın her yerindeki muhabirleri
Yurdun dört köşesindeki şubeleriyle
Dahili ve harici bütün bankacılık işlerinizde

Mf. 18

Banka : 18

Turyağ

NEBATI YAĞ SANAYİNDE
YIKAMA MADDELERİNDE **ÖNCÜ**

AKALAM PRODUKİYON

TURYAĞ TÜRKİYE YAĞ VE MAMULATI A.Ş. Sair Esref Bulvarı No.48 Kat 4-5 Tuzcuoğlu İş Hanı / İzmir

**BİLGİSAYAR ÇAĞINDA
BİLGİSAYAR ÖĞRENİN**

Gelir ve yaşam düzeyinizi yükselterek
çevrenizde saygınlık kazanın.

bil-merk

BİLGİSAYAR öğretiyor..

Hafta sonları Türkçe olarak verilen
ve 16-35 arası her yaşta, her tahsil
seviyesinde kişilere göre hazırlanmış
olan Bilgisayar Seminerlerimize
katılabilirsiniz.

Bilgi ve kayıt için lütfen merkezimize
müracaat ediniz.

bil-merk
Bilgi Hazırlama Merkezi

İnönü Cad. Ankara Palas Apt. 77/9
Ayaspaşa-İstanbul
Tel : 43 57 78 - 43 57 77

Lütfen ücretsiz broşürünüzü gönderiniz
Adım Soyadım :
Adresim :

Ajanus İnci

Banka : 6

BANKACILIK

DÜNYADA BANKACILIK SİSTEMLERİ (*)

Yazan :

PROF. J. RIVOIRE

Çeviren :

DÜNDAR MURADOĞLU

SİSTEM ne demektir? Sistem sadece, birbirlerine birçok ilişkilerle bağlı bulunan bir unsurlar bütünüdür. Öyle ki, bir elemenda meydana gelen her tahavvül diğer bazılarında da bir değişikliğe yolaçmaktadır.

Bu tanımlama, J. Lesourne'a ait bulunmaktadır ve konumuza tamamen uygulanabilmektedir. Fakat söz konusu tarif sistemin ruhuna bir ölçüde uymayabilir. Zira bankacılık sistemlerini arz ettikleri çeşitliliğe göre anlamak için, her şeyden önce, sistem fikrini akıldan çıkarmak lâzımdır.

Aşağıda değinilecek sorunlar sırasıyla şunlardır: Genel bankalar veya uzman kuruluşlar, kamu kesimi ve özel kesim, coğrafi açılma.

Genel Bankalar veya Uzman Kuruluşlar

Federal Almanya Cumhuriyeti genel bankacılığın vatani olarak tanınır. Bunu da haklı gösteren bazı müşahedeler mevcuttur.

Alman bankaları hemen hemen her türlü kredi veya finansman şeklini uygulayabilirler. Ancak bunlardan sadece ikisi teminat mektubu vermediği yetkili kılınmışlardır, diğerleri bu muameleyle, uzman ipotek kuruluşları-

nın kontroluna tâbi olarak, dolaylı bir şekilde yapmağa mezun bulunmaktadır. Bu arada belki pek yakında başka önemli bir sınırlama daha getirilebilir, zira 1974'de Alman bankacılık sistemini incelemekle yetkili bir grup uzman, 1979'da bankaların teşebbüslere iştirak nispetinin tahdit edilmesini önermişlerdir.

Federal Almanya Cumhuriyeti'nde, toplam müşteri tipi yönünden ihtisaslaşmada son yirmi yılda daima daha da ileri gitmiş ve belli bir uzmanlığa sahip üç büyük bölümün hâkim bulunduğu görülmektedir: Ticaret bankaları, virman merkezi görevini ifa eden bölgesel bankalarla birlikte tasarruf sandıkları, merkezi sandıklar gibi hizmet eden bölgesel kooperatif bankaları ile beraber kredi kooperatifleri. Bu üç ana bölümün dışında, İngiltere'deki ticaret bankalarına tekabül eden özel Alman bankalarının mevcudiyetini de unutmamak gerekir.

Fed. Almanya Cumhuriyeti'ndeki nin aksine Amerika Birleşik Devletleri, 1933'de çıkarılan Glass-Steagall Kanunu ile genel banka rejiminden kesin olarak uzaklaşmışlardır. Aradan zaman geçtiğinden bu kanun günümüzde bazı tenkitlere maruz kalmaktadır. Zira söz konusu yasa, gerçek-

(*) «Banque» dergisinden alınmıştır.

te birbirleriyle adamakıllı rekabet edebilen, ticaret bankaları ve yatırım teşekkülleri gibi biri diğerinden çok farklı kuruluşları kontrole tâbi tutmaktadır. Bundan başka, ticaret bankaları ile karşılıklı yardımlaşma kurumlarına (kredi birlikleri, tasarruf sandıkları) ait mevzuat arasında bir ölçüde yakınlaşma meydana gelmektedir.

Böylece A. Birleşik Devletleri'nde uzman bankacılık konusundaki aşırılığı düzeltmek eğilimi belirlemiştir. Ancak bundan A. Birleşik Devletleri'nin genel bankacılığa doğru bir dönüş yapmağa başladığı anlaşılmamalıdır. Tam tersine, uzman kuruluşların çoğalması temayülü mevcuttur: Bunun da en yakın örneği, 1978'de bir federal kanunla kurulan Tüketim Kooperatifleri Milli Bankası'dır.

Diğer kapitalist ülkeler arasında; Avusturya, İsviçre ve Hollanda; Federal Almanya Cumhuriyeti'ndekine benzer sistemlere sahip bulunmaktadır. Japonya, bunun aksine, oldukça ileri bir uzmanlık rejimini muhafaza etmiştir. Başka yerlerde, resmi temayül daha ziyade genel bankacılığa müteveccih bulunmaktadır. Fransa'da, mevduat bankalarıyla iş bankaları arasındaki farkları azaltan 1966 ve 1967 tarihli Kararnameler bu anlamdadır. 1968 ve 1977 yılları arasında yayımlanan çeşitli yasalar İskandinav ülkelerinde, Belçika'da ve İngiltere'de bankaları ve tasarruf sandıklarını birbirine yaklaştırmıştır. 1979'da İngiltere'de neşredilen bir kanun, bankaların tüzüklerine açıklık getirmiştir; keza bankalarla ilgili yeni bir yasa tasarısı Kanada bankalarındaki sınavları düzenlemeyi amaçlamaktadır.

Fakat, aynı zamanda, çeşitli ülkeler, zihinlerde az çok bir karışıklık yaratarak, birçok uzman kuruluşun varlıklarını sürdürebilmelerine ve gelişmelerine imkân vermişlerdir. Bu karışıklık Fransa'da «Crédit Mutuel» (Karşılıklı Kredi) ve «Crédit Agricole Mutuel» (Karşılıklı Tarımsal Kredi)

konularında görülmüş, bu müesseselerin diğer kuruluşlarla genel bankacılık kurallarına göre rekabet etmelerine imkân verilmiş, aynı zamanda uzmanlıkları da gözönünde tutularak bunlara bazı üstünlükler tanınmıştır.

Denilebilir ki gerçek, genel bankacılıkla aşırı uzmanlık arasında bir yerde bulunmaktadır. Bir yerde, fakat kesinlikle nerede? Soru yöneltilmiş olarak ortada durmaktadır.

Bu durum **sosyalist ülkeler** bakımından da bariz bir aynıyet arz etmektedir. S.S.C.B.'ndeki Gosbank'da dahildeki bütün kredi vasıtaları merkezileştirildikten sonra, biri dış ticaret (1932), diğeri de yatırımlar (1959) için farklı kuruluşlar meydana getirilmiştir. Pekin'de, dış ticaret konusunda uzmanlaşmış bulunan Çin Bankası, 1950'de Halk Bankası'nın dene-

banka ve ekonomik yorumlar

Dergisi'nin ciltlenmiş
eski sayıları :

- Bankacılar
- İktisatçılar
- Yöneticiler
ve ilgili alanlarda
yüksek öğrenim gören
- Öğrenciler

için en yararlı kaynak.

1980 yılı cildi	: 600.— TL.
1979 yılı cildi	: 450.— TL.
1978 yılı cildi	: 300.— TL.
Daha önceki yıllar	: 200.— TL.

İSTEME ADRESİ

Catalçeşme Sokak No. 17
Kat 4; Cağaloğlu - İstanbul
TELEFON : 26 34 11

timine tâbi kılınarak aslında onun bir bölümünü teşkil etmiştir; 1979'da söz konusu banka muhtariyetini kazanmış olmakla beraber doğrudan doğruya hükümetin yönetimi altına girmiştir.

Kamu Kesimi ve Özel Kesim

Bazı memleketlerde bankacılık sistemi tamamen kamu kesimine ait bulunmaktadır; bundan gerektiğinde yalnız yabancı bankaların temsilcilikleri vareste kalabilmiştir. S.S.C.B. ve diğer birçok sosyalist ülkenin durumu böyledir. Örneğin; Cezayir, Libya, Suriye, İran, Etiyopya, Tanzanya...

Fakat olayların tabii akışı her zaman bu derece katılık göstermemektedir. Bazı sosyalist ülkelerde kredi kooperatifleri mevcuttur. Özellikle Polonya'da. Diğer yandan, 1967'den beri Yugoslavya'da, 1972'den itibaren Romanya ve Macaristan'da, 1976'dan beri de Polonya ve Çin'de dış ticaret işlemlerinde uzmanlaşmış yabancı sermayeli bankaların yerleşmelerine cevaz verilmiştir.

Bazı ülkeler, bütün bankacılık sistemlerini millileştirirlerken, yabancı sermayeli bankalar veya münhasıran yabancı para ile mevduat kabul eden bankalar için bir istisna tanımışlardır. Kosta-Rika ve 1979'dan beri Nikaragua'daki durum böyledir. 1975'den beri Portekiz'de de vaziyet bunun gibidir; bu ülke 1979'dan beri, uzun ve orta vâdeli mevduat kabul eden «özel yatırım ortaklıkları» lehine de yeni bir istisna tanımıştır.

1960 yıllarından itibaren bankacılık sistemini tamamen millileştirmiş bulunan Mısır, 1975'den beri özel sermayeli bankaların ülkeye yerleşmelerine imkân tanımıştır.

Böylece, tamamen millileştirilmiş bir bankacılık sistemine rastlamak seyrek bir haldir. Fakat bunların içinde tamamen özel bankacılık sistemi bulabilmek daha da nadirdir. Bu durum bir nebze Hong-Kong'da mevcut gibi görünmektedir; zira burada, para emisyonu da dahil olmak üzere,

her türlü bankacılık ve ve mali faaliyet özel kuruluşlarca ifa edilmektedir.

Hong-Kong'un dışında, ticaret bankalarının tamamının özel durumda olduğu birçok ülkeyi saymak mümkündür: A. Birleşik Devletleri, Japonya, Kanada, İngiltere, İspanya. Fakat bu memleketlerin her birinde kamu kesimine ait önemli kuruluşlar da mevcut bulunmaktadır. Bu müesseseler, emisyon kurumlarının dışında, şunlardır: A. Birleşik Devletleri'nde uzmanlaşmış bankacılık teşkilâtı, Japonya ve Kanada'da posta tasarruf sandığı, İngiltere'de «National Saving Bank» (Milli Tasarruf Bankası) (Posta Tasarruf Sandığı) ve «National Girobank» (Posta Çekleri), İspanya'da tasarruf sandıkları.

Kısaca, dünyanın hemen her yerinde, kamu kesimi ile özel kesimin birlikte var olduğu görülmektedir. Bu sektörlerin nisbi ehemmiyeti bir ülkeden diğerine değişmektedir. Bunu her zaman değerlendirmek mümkün değildir, zira bazı kuruluşların durumları biraz belirsizdir.

Olağan tasarruf sandıklarını düşünelim. Bunların, A. Birleşik Devletleri ve Belçika gibi bazı ülkelerde özel kesime ait buldukları tartışılmıyacak kadar bellidir. Aksine, Fed. Almanya Cumhuriyeti ve Avusturya, İtalya ve İsviçre gibi diğer bazı memleketlerde ise bunlar mahalli veya mevzii kamu kuruluşları mahiyetindedir. Fransa ve İspanya'da, tüzükleri birbirine benzemesine rağmen, bu sandıkların tamamen kamu güçlerine bağlı tutulduğu müşahede edilmektedir. Fakat İngiltere'deki, Hollanda'daki ve İskandinavya'daki tasarruf sandıkları hakkında ne söylenebilir?

Nazarî olarak özel kesime tâbi imiş gibi görünen, fakat hakikatte kamu güçlerine sıkı bir şekilde bağlı bulunan bazı kredi kooperatiflerini de düşünelim. Banker'in sıralamasına göre, «Crédit Agricole Mutuel» (Karşılıklı Tarımsal Kredi) Fransa'da ilk,

dünyada ikinci bankadır. Fakat «Crédit Agricole Mutuel» nedir? «La Caisse Nationale de Crédit Agricole» (Tarımsal Kredi Milli Sandığı) bir kamu kuruluşudur veya «Fédération Nationale du Crédit Agricole» (Tarımsal Kredi 'Milli Federasyonu)'de toplanan özel kooperatiflerin bir bütünüdür.

Binaenaleyh, bazı hususi haller dışında, bankacılık sistemlerindeki kamu ve özel kesim paylarını açık bir şekilde belirtmeyi istemek anlamsızdır. Buraya kadar söz konusu edilenler dışında, kendilerinde kamu kesimi açık seçik hâkim bulunan birkaç ülkeyi daha zikretmekle yetinelim: Fransa, İtalya, Avusturya, Hindistan, Güney Kore, Brezilya, Arjantin, Şili ve Peru, Tabii bunlar sosyalist ülke değillerdir. Liberal bir toplum kamusal yönü ağır basan bir bankacılık sistemiyle de çok iyi uyum sağlayabilir. Önemli olan, azınlıkta bile olsa, özel kesimin mevcut bulunmasının rekabeti sürdürmesidir.

Coğrafi Açılış

Hiç bir yerde kamusal güçler bankacılığın yerleşmesine karşı kayıtsız kalmazlar. Bazı ülkelerde, kamusal güçler bu konuda bir takım sıkı ve sert şartlar tespit etmektedirler; nitekim, Brezilya ve Nijerya'da bir bankanın şehir dahilinde her şube veya ajans açışında, bir tane de kırsal veya az gelişmiş bir bölgede açmağa zorlanması olağandır.

Fakat bir ülkenin kendi öz bankalarına sistemli olarak kısıtlamalar koyması nadirdir. Bunun en bilinen örneği, A. Birleşik Devletleri'nde bankaların, uluslararası muamelelerde uzmanlaşmış şubelerinin «Edge Act»a göre yerleşimi dışında, kuruldukları devletin haricinde yerleşmelerini yasaklayan ve 1927'de çıkarılan Mc Fadden Kanunu ile ilgilidir. İşin alâka çeken yanı ise, 50 üyeli Birliğin 49 devletinde böylece kapalı kaldıkları görülen Amerikan bankalarının, onları kabul eden ülkeler izin verdikleri tak-

dirde, bu memleketlere serbestçe yerleşebilmeleridir.

Diğer kısıtlamalar :

— Japon «yerel» bankalarının, Fransız ve Alman tasarruf sandıklarının kendi buldukları kesimden çıkarak ülkenin diğer bölgelerine veya yabancı memleketlere yerleşmek hakları yoktur.

— Norveç ve İsveç kendi bankalarının yabancı ülkelerde şube açmalarını yasaklamaktadırlar (ancak kabul eden memleket müsaade ederse buna izin verilmektedir).

Kuşkusuz, kendi ülkeleri dahilinde coğrafi faaliyet sahalarını, kanunlar veya yönetmelikler nedeniyle zorunlu bulunmadıkları halde, isteyerek sınırlayan sayısız bölgesel veya yerel banka mevcuttur. Bunların arasında bazıları Fed. Almanya Cumhuriyeti'nde ve Lâtin Amerika'da çok önemlidir. Fakat bunlar, tercih bölgelerinin dışına, büyük bankacılık alanlarına veya mali sahalara, giderek daha sık antenler yerleştirmeğe yönelmektedirler.

KEMAL KURDAŞ

Ekonomik Politikada Bilim ve Sağduyu

ES
YAYINLILIK

1955 - 1979 yılları arasında Türkiye'nin temel ekonomik sorunları

*** Hatalı tutum ve politikalara doğru davranışların bulunması.**

Neden ve nasıl bu günlere geldik ?

İsteme adresi: Ekonomik ve Sosyal Yayınlar A.Ş.
Çatalçeşme Sokak No. 17/4, Cağaloğlu - İstanbul
Telefon: 26 34 11

Kısacası, dünya ölçüsünde, bankalarının çalışma alanlarını sistemli olarak daraltan ülkeler fazla bir misal teşkil etmemektedir. Bizzat sosyalist memleketler dahi birçok yabancı ülkeye yerleşmek için hazırlanmaktadır. Nitekim Sovyet bankalarının çoktandır Paris'de, Londra ve Tahran'da şubeleri bulunmaktadır; daha önceleri, 1966'da Zürih'de, 1971'de Frankfurt'da ve Viyana'da, 1974'de Lüksemburg'da şube açmış bulunurları.

Sınırlamalar ve yasaklamalar daha ziyade, başarısızlık halinde, yabancı bankaları kabul etmiş olan ülkeden gelmektedir.

Bu bakımdan sosyalist memleketler oldukça katıdırlar. 1970'e kadar hiç bir yabancı bankanın yerleşmesine kabul göstermiyorlardı. O tarihten itibaren, S.S.C.B. gibi aralarında bazıları, banka temsilciliklerini kabul etmektedirler; diğerleri, yukarıda da gördüğümüz şekilde ve bu bankaların döviz işlemlerinde uzman olmaları kaydıyla, şube açmalarını onaylamaktadırlar.

Fakat bazı kapitalist ülkeler de yabancı bankaların yerleşimine az veya çok kapalı bulunmaktaydılar. En katı olanlarından başlayarak bunları zikredelim :

— Sadece temsilcilikleri kabul eden Norveç ve İsveç;

— Yunanistan ve Mısır, bunlar da azınlıklara ait iştirakleri ve deniz aşırı şubeleri onaylamaktadırlar;

— Avustralya, Brezilya, Meksika ve Venezüella, bu ülkeler uzun süreden beri yerleşmiş bulunan yabancı bankaların şube ve ajanslarının varlıklarını sürdürmelerine cevaz vermektedir, fakat azınlıklara ait olanlar dışında, yeni yerleşimlere izin vermemektedirler;

— Japonya yabancı bankaların şube açmalarına müsaade etmekte, ancak bunları, büyük faaliyet imkânları bulunmayan özel bir kategori olarak muameleye tâbi tutmaktadır;

— Güneydeki komşusu tarafından istilâyâ uğramaması için Kanada, bankacılıkla ilgili yasalarına yabancı bankalar hakkında peşpeşe kısıtlayıcı hükümler koymuştur;

— Nispeten önemli mali sahalar da barınan Bahreyn, Singapur, Hong-Kong ve Panama gibi küçük ülkeler, (işgale uğramamak amacıyla...) bankacılık konusunda tam faaliyet gösterebilmeleri için yabancı kuruluşlara yetki tahsisinden sakınmakta, fakat bunlara sınırlı veya deniz aşırı kullanılmak üzere izni kolaylıkla vermektedirler.

Tersine, Avrupa Ekonomik Topluluğu ülkeleri yabancı bankaları kabul etmek konusunda özellikle serbest bir tavır takınmaktadırlar. Bu hususta İngiltere'nin Avrupa bakımından belirli bir model teşkil ettiği söylenebilir.

A. Birleşik Devletleri çok özel bir durum arz etmektedir. Birliğin ancak bazı devletleri yabancı bankaların yerleşmelerini kabul etmektedirler. Fakat bu, 1970 yılları sırasında, uluslararası olaylarla birlikte meydana çıkan yeni durumlar hesaba katıldığında, beklenmeyen bir Avrupa ve Japon bankaları akınına tahrik etmeğe kâfi gelmiştir. 1979 başlarında, tüm A. Birleşik Devletleri'nde sınırlı ve ticari teşebbüslere tahsil edilen ikrazların yaklaşık olarak % 20'si yabancı bankalar tarafından yapılmaktaydı. Federal yetki mercileri artık bu harekete, uzun zamandan beri yabancı ülkelerde geniş banka teşkilâtı kurmuş bulunan Amerikan bankaları tarafından suçlanmak endişesiyle, karşı çıkıyorlardı. Bu yönetimlerin 1978 tarihli «International Banking Act» (Uluslararası Bankacılık Kanunu) ile amaçladıkları, A. Birleşik Devletleri'ndeki yabancı bankalara, yabancı memleketlerdeki Amerikan bankaları üzerinde ağırlığını hissettiren baskılara benzer zorlamaları kabul ettirmekti.

Belli bir şekilde denebilir ki, bankacılık sistemleri hayatın görüntüsü gibidir : Kararsız ve düzensiz.

Dişlerinizin beyazlığını keşfedin...

KALSİMİN'Lİ

FLORAN®

Farklı bir diş macunudur Floran.
Temizleme gücü, bilinen tüm diş macunlarından üstündür.

Bileşiminde, ileri temizleme ve beyazlatma
gücü olan bir madde vardır: KALSİMİN.

KALSİMİN dişleri temizlerken güçlendirir
eşsiz bir beyazlık, parlaklık kazandırır.

Deneyin Floran'ı... Dişlerinizin beyazlığını keşfedin.
Hep gülümseyin!

FLORAN®

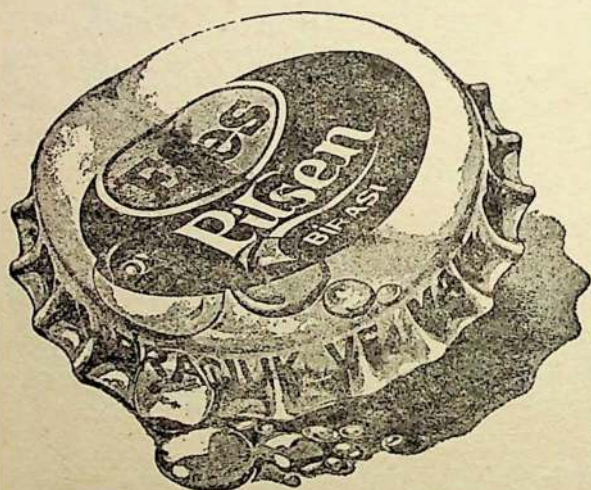
Kalsimin'li Diş Macunu
"Dişlere beyazlık ve parlaklık kazandırır."

yurt içinde ve dışında
büyük çapta

**YOL
KÖPRÜ
BARAJ
KAZIK TEMEL
RIHTIM·İSKELE·KIZAK
FABRİKA
SANTRAL
SU ALTI
İNŞAATLARI**

ENKA
İNŞAAT VE SANAYİ A.Ş.

Enka Hanı Balmumcu Şevki Bey Sok. İST
Tel.662215 Tlx.22 639 Pima-TR

**"BİRA"
BU KAPAĞIN
ALTINDADIR.**

SUPERLIT

ASBESTLİ ÇİMENTO

YÜKSEK TAZYIKLI **BORU**' LARI

DÜZ ve OLUKLU **LEVHA**' LARI

ELYAFLI ÇİMENTO SANAYİ ve TİCARET A.Ş.

MERKEZ:

Cumhuriyet Cad. 255
HARBIYE - İSTANBUL

ANKARA Bürosu:

Şehit Teğmen Kalmaz Cad.
İçel Apt. 26/4
ULUS - ANKARA

Tel: 48 41 70

Tel : 11 22 78

SERMAYESİ : 300 000 000 TL.

Kurtkaya Holding A.Ş.

Kendi sahalarında herbiri ayrı ayrı lider olan en güçlü sınıai ve pazarlama firmalarını bünyesinde toplamış gerçek anlamda bir sermaye holdingidir.

BAĞLI KURULUŞLAR

ERKA BALATA VE OTOMOTIV SANAYII A.Ş.

1953 yılında kurulan ve bugün 27.000m²lik kapalı alanda 30 dan fazla mühendis neza-retinde 1000'e yakın işçinin çalıştığı Erka işletmelerinde: Fren, debriyaj ve endüstri balataları, balata perçinleri, Erkalit contaklı levhaları, mamulleri üretilmektedir.

BAŞAK TİCARET VE SANAYİ LTD. ŞTİ.

Oto yedek parça ve aksesuarlarını başarıyla dağıtan güçlü ve sürekli gelişim içinde olan bir pazarlama kuruluşudur.

KURTKAYA OTO SANAYİ VE TİCARET A.Ş.

15 bin çeşit mamulu, 7 satış merkezindeki 200'ü aşan personeli ve Türkiye sahında yaygın ve geniş dağıtım teşkilatı şirketimiz, yurdumuzun oto yan sanayiindeki en büyük pazarlama kuruluşudur.

BAŞER MADENCİLİK LTD. ŞTİ.

Yurtiçi kaynaklarımızı üretime açan holdingimiz dahil bu kuruluş da, ürettiğimiz mamuller ile yurt savunması için ürettiğimiz araç ve gereçlerin en önemli ham maddesi olan amiyant istihraç edilmektedir.

İTO KİLİT VE YEDEK PARÇA SANAYİİ A.Ş.

Konut, iş yeri, otel, niğtel, hastahane, fabrika, çelik eşya ve otolar için 56 çeşit kilit yanında, 40 tan fazla oto yedek parçasını, 20 yıllık tecrübesi ile, Balkanların ve Ortadoğu'nun en modern tesis ve makine parkında üretmektedir.

ERKA-OTO RADYATÖRLERİ SANAYİİ A.Ş.

Türkiye'nin ilk Oto radyatör fabrikası olup, Yurdumuz Otomotiv montaj sanayisinin tüm radyatör ihtiyacının %70 ini karşılamağa yüzlerce çeşit komple Oto radyatör ve petek-leri üretmektedir.

PANKURT SANAYİİ A.Ş.

Ekonomik kalkınmamıza önemli katkıları olan bu kuruluşumuz sınıai firmaları için başta redaktörler olmak üzere komple sönmöz ve difranşiyeller, dişli çarklar ve kamalı miller, elastik ve ricot kaplinler ve varyatörler gibi çeşitli üretim mamulleri ve makine parçaları imatı etmektedir.

ERKATEKS ERKATEKS AMYANT TEKSTİL SANAYİİ A.Ş.

Her tür amiyant ipliğini, amiyant dokumalarını, salmastra ve fitillerini, suni plastikten iplik serit, levha, torba, halat, ağı üreten yurdumuzun bu konudaki tek kuruluşudur.

BAŞKURT KABLO SANAYİİ LTD. ŞTİ.

Oto tesisat, oto montaj, elektrikli ev aletleri radyo ve televizyon sanayisinin ihtiyacı olan kalaylı ve kalaysız elektrik kablolarını ve oto kalorifer motorlarını, şarj armatürlerini, dinamometriklerini üretmektedir.

ÇELİKYAY SANAYİİ ANONİM ŞİRKETİ

1956 tarihinden bu yana her çeşit taşıt araçlarının çelik makaslarını, çelik evme parçalarını, otomotiv montaj sahayında kullanılan çeşitli aksam parçalarını üreten bir kuruluşur.

ŞAHİN MOTOR YATAKLARI SANAYİ VE TİCARET A.Ş.

GLACIER lisansı ile yurdumuzun tek motor yatakları üreticisi olan kuruluşumuz yurt ihtiyacımızın karşılanması yanında milyonlarca liralık döviz tasarrufu sağlamaktadır.

ERKAFLEKS ERKAFLEKS YER DÖŞEMELERİ SANAYİİ LTD. ŞTİ.

Modern üretim teknolojisi ile PVC esaslı yer karosu ve yapıstırıcı üreten, günden güne güçlenen bir kuruluşur.

İŞTİRAKLERİMİZ

CIHAN Batarya Sanayi ve Ticaret A.Ş.
MİKAFOR Plastik Levha Sanayi ve Ticaret A.Ş.
ÇANAKKALE SERAMİK FABRİKALARI A.Ş.
KALEBODUR Seramik Fabrikası A.Ş.

SİMİTAŞ A.Ş.
BALIKESİR ÇİMENTO FABRİKASI A.Ş.
ALTINFORMİKALAR A.Ş.
BOZÜYÜK Orman Ürünleri ve Sanayi A.Ş.

Kurtkaya Holding A.Ş.

Sitkotci, Nöbethane Cad. No. 25/2 İstanbul Tel.: 28 25 98